

KONKURENTSIAMET

ARUANNE ELEKTRI- JA GAASITURUST EESTIS 2016

TALLINN 2017

SISUKORD

EESSÕNA.....	4
1. PEAMISED ARENGUD ELEKTRI- JA MAAGAASITURUL 2016. AASTAL	6
1.1 Arengud elektriturul	6
1.2 Arengud maagaasiturul	8
1.3 Peamised muudatused seadusandluses.....	10
2. ELEKTRITURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON	11
2.1 Elektrivõrkude regulatsioon.....	11
2.1.1 Omandiline eraldamine	11
2.1.2 Tehniline funktsioneerimine	12
2.1.3 Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon.....	19
2.1.4 Piiriülesed küsimused.....	26
2.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses elektrituruga.....	28
2.2 Konkurentsi edendamine elektriturul	31
2.2.1 Elektri hulgiturg	31
2.2.2 Elektri jaeturg	35
2.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine	37
2.3 Elektrienergia varustuskindlus.....	38
2.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine	38
2.3.2 Vahendid tipukoormuse katmiseks	41
2.3.3 Investeeringud tootmisvõimsustesse ja elektrivõrkudesse seoses varustuskindluse tagamisega.....	43
3. MAAGAASI TURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON	47
3.1 Maagaasivõrgu regulatsioon	47
3.1.1 Omandiline eraldamine	47
3.1.2 Tehniline funktsioneerimine	47
3.1.3 Võrgule juurdepääsu ja võrguteenuse hinnaregulatsioon.....	52
3.1.4 Piiriülesed küsimused.....	54
3.1.5 Regulaatori ja turuosaliste poolt asjakohaste õiguslikult siduvate otsuste täitmine....	56
3.2 Konkurentsi edendamine maagaasiturul	57
3.2.1 Maagaasi hulgiturg	57
3.2.2 Maagaasi jaeturg	61
3.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine maagaasiturul	64
3.3 Maagaasi varustuskindlus	65

3.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine	66
3.3.2 Ennustatav tuleviku nõudlus ja vaba saada olev võimsus koos kavandatud täiendavate mahtudega	68
3.3.3 vahendid tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks	69

4. TARBIJATE KAITSE JA VAIDLUSTE LAHENDAMINE ELEKTRIENERGIA- JA MAAGAASI SEKTORIS..... 72

4.1 Tarbijate kaitse..... 72

4.1.1 Elektrienergia sektoris .....

4.1.2 Maagaasi sektoris .....

4.2 Vaidluste lahendamine..... 80

4.2.1 Elektrienergia sektoris .....

4.2.2 Maagaasi sektoris .....

Eessõna

Austatud lugejad.

Mul on hea meel tutvustada teile 2016. aasta ülevaadet elektri- ja gaasituru arengutest Eestis. 2016. aastal jäävad märksõnadena meelde Euroopa Liidu ühtne energiapoliitika ja uued suunad sektori arengus. Eesmärkideks on efektiivselt toimiv energiaturg ning väga selge suund CO₂-neutraalsele energiatootmisele, sealhulgas energiasäästu potentsiaali maksimaalne rakendamine.

Tuletades meelde Euroopa Liidu (EL) kolme aluspõhimõtet, tekib taas küsimus, kas vabakaubanduse põhimõtted energeetikas on tõesti midagi väga spetsiifilist ja keerulist rakendada. Võttes mõne muu igapäevaeluks vajamineva kauba, ei kujutaks me ju hästi ette olukorda, kus EL-s toodetud kaubad vastavad kõikidele kvaliteedi nõuetele, kuid esineb probleem nende toimetamisega mõnda teise liikmesriiki. Kahtlemata on elektrivarustuses oma kindel spetsiifika, kus vajalik on sageduse hoidmine ning varustus ei tohi katkeda ka sekundi murdosaks. Ka gaasivarustuses on teatud mõttes sarnane spetsiifika, kus kütusega varustamine peab vastavalt vajadusele olema tagatud, kuigi võrreldes elektriga on tegemist oluliselt lihtsama olukorraga, sest gaasitorustikul on piisavalt suur mahtuvus ning tarnete katkemine ei anna tarbimises koheselt tunda. Kuid arutades selle teema üle, tekib tahtmatult mõte, et ka energiaturg peab toimima viisil, kus ühest liikmesriigist teise tarnimisel ei tohi takistusi olla. Eesti koos teiste Balti riikidega on turgude integreerimise osas väga heaks näiteks ja ka eeskujuks ülejäänud Euroopale. Oleme ju siiani sünkroniseeritud endise Nõukogude Liidu aegse elektrisüsteemiga; Soome, Rootsi ja Poolaga on meil alalisvooluühendused, kuid ometigi on meil õnnestunud käivitada Skandinaavia-Balti regioonis elektritur, mis vastab EL aluspõhimõtetele ning kus elekter kui kaup ilma takistusteta liigub. Väga selgeks indikaatoriks on ühtlustunud elektri hind Eesti ja Soome hinnapiirkonnas. Kindlasti on võimalik süsteemi veelgi paremaks teha – lähiaastatel valmib Eesti-Läti täiendav elektriliin ja loodetavasti kaotab see Balti piirkonnas igasugused hinnaerinevused.

2016. aasta, aga eriti 2017. aasta algus jääb meelde Euroopa Komisjoni algatatud Gazpromi uurimise valguses. Sellest jääb kõige eredamalt kõlma fakt, et monopoolses seisundis olev gaasitootja kasutas võimalusi ning müüs Kesk- ja Ida-Euroopa piirkonnas gaasi kõrgema hinnaga kui mujal Euroopas. On ju loogiline – kui konkurents puudub, siis saab ka hinda dikteerida ja tarbijatel ei jää midagi muud üle kui kõrgemat hinda maksta. Lääne-Euroopas sellist võimalust ei avanenud ning põhjus on väga lihtne – piisav konkurents tasakaalustab hinnad ja kui üks müüja liiga kõrget hinda võtaks, kaotaks ta turu teistele. Seoses EL Konkurentsi Direktoraadi menetlusega on olnud palju kriitikat Kesk- ja Ida-Euroopa regiooni riikide poolt. Peamine sõnum on olnud, et Gazpromi poolt välja pakutud meetmed on üldsõnalised, ei taga konkurentsivõimelist hinda ning ei hoiä ära võimalikku rikkumist tulevikus. Ka Konkurentsiamet nõustub eeltoodud kriitikaga ning leiab, et meetmed peaksid olema veelgi tõhusamad. Samas nagu meie asutuse nimigi ütleb, on parim lahendus vaba konkurentsi võimaldamine ja mitmete tarneahelate loomine gaasivarustuses. Monopoli võib küll ohjeldada, see võib anda ka lühiajalise tulemuse, kuid monopol jääb monopoliks ning parim regulaator on vaba konkurents, mis tagab kaubale ja teenusele õiglase hinna. Seetõttu on gaasivarustuse osas vajalik alternatiivsete tarneallikate arendamine ning gaasiühenduste tugevdamine liikmesriikide vahel. Balti riikides on meil juba tänu Klaipeda veeldatud gaasi terminaalele alternatiivne varustusallikas olemas. Järgmised väga olulised projektid meie

regioonis on Eesti-Soome ning Leedu-Poola gaasiühenduste rajamine. Viimane annab meie piirkonnale võimaluse Lääne-Euroopa gaasi tarbimiseks.

Tänu Klaipeda terminaalile toimib meil täna konkurents. Probleemiks on lisanduvad tasud Balti riike läbivale transiidile. Näiteks peab gaasimüüja maksma täna kõrgemaid võrgutasusid, kui gaasi sisend on Klaipedast, ning Venemaalt Värskas sisendi kaudu tarnitaval gaasil on konkurentsieelis. See on väga oluline ülesanne – luua ühtne Balti-Soome gaasiturg, kus kaup liiguks ilma igasuguste piiranguteta ning gaasitarne osas ei oleks vahet, kas kaup saadetakse teele Leedust või Soomest. See on oluline ülesanne nelja riigi energeetika regulaatoritele ning meil on väga selge eesmärk, et koos Eestit ja Soomet ühendava gaasiühenduse valmimisega toimiks ka nelja riigi vaheline vaba kaubaturg.

Oluline suund, mis on toodud välja ka EL-i uues energeetikapakettis, on tarbimisharjumuste muutmine ning küsimus, kas elektrivõrgud jäävad ka tulevikus monopoliks või mitte. Koos lokaalse tootmise ning akude arenguga võime jõuda punkti, kus kohapeal elektri tootmine on soodsam ning elektrivõrku pole tulevikus enam üldse vaja. Samas tuleb tõdeda, et tegemist on siiski väga kauge ja pikaajalise visiooniga. Analoogset diskussiooni peetakse ka teemal, millal kaob sisepõlemismootor ning tänavatel ringi sõidavad vaid elektriautod. Kindlasti muutub ka elektrivõrgu funktsioon vanamoodsast monopolist tehnilisi uuendusi propageerivaks ettevõtluseks, kuid lähemas perspektiivis jääb elektrivõrk endiselt monopoliks ning võrkude hinnaregulatsioon oluliseks väljakutseks regulaatorile. Elektrivõrkude hinnaregulatsioon on olnud edukas: hinnad on olnud stabiilsed, kvaliteet on tõusnud ja elektrikadude osas on saavutatud märkimisväärne kokkuhoid. Lisaks on Eesti olnudelektrivõrkude osas innovaatiline. Eelmise aasta lõpust on kogu meil tarbitav elekter arvestatud kaugloetavate arvestitega, mis ei tähenda pelgalt energiatarbimise arvestust, vaid loovaid võimalusi uuteks tehnilisteks lahendusteks.

Ja veel, 2017. aastal on Eestil au olla Euroopa Liidu eesistuja. See on suur ning vastutusrikas roll, kuid olen kindel, et tuleme sellega edukalt toime ning saame oma kogemusi energeetika vallas ka teistele tutvustada.

Head lugemist soovides,

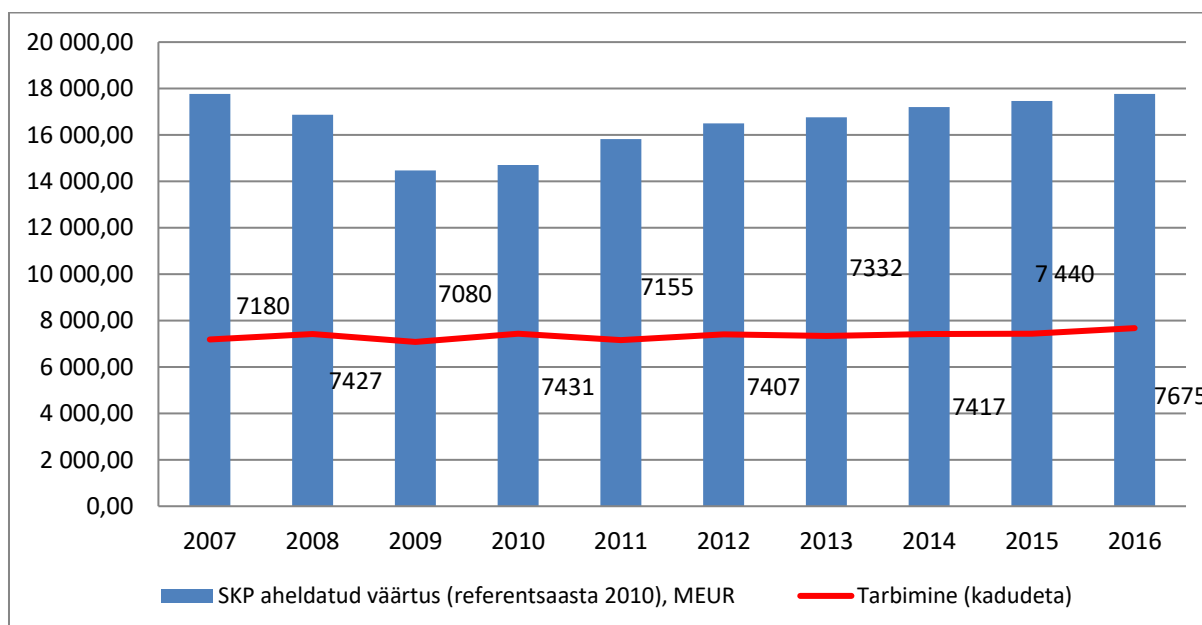
Märt Ots
Konkurentsiameti peadirektor

1. Peamised arengud elektri- ja maagaasiturul 2016. aastal

1.1 Arengud elektriturul

Elektrienergia hulgi- ja jaeturg

Eesti elektrisüsteemis toodeti elektrienergiat 2016. aastal 10 424 GWh, imporditi 5452 GWh ja eksporditi 5613 GWh. 2016. aastal oli Eesti siseriiklik elektrienergia netotarbimine 7675 GWh (ilma võrgukadudeta). Joonisel 1 on võrreldud sisemajanduse koguprodukti (SKP) ja elektritarbimise vahelist seost, mis iseloomustab hästi nii ettevõtjate kui ka elanike tarbimisharjumusi. Kui kaupu ja teenuseid toodetakse ja ostetakse rohkem, siis kasvab ka elektritarbimine ning ostujõu vähenemisel see kahaneb.

Joonis 1. Elektrienergia tarbimise ja SKP vaheline seos. Allikas: Statistikaamet ja Elering AS¹

2016. aasta keskmiseks elektrienergia hinnaks kujunes Nord Pool (NP) Eesti hinnapiirkonnas 33,06 €/MWh, mis oli 2015. aasta hinnast 6% võrra kõrgem. 2016. aasta keskmiseks kodutarbija hinnaks koos võrguteenuse, aktsiisi ja taastuenergia tasuga (ilma käibemaksuta) kujunes 12,12 €senti/kWh.

Täpsemalt kirjeldatakse 2016. aastal elektriturul toimunud käesoleva aruande peatükis 2.2.

Elektrivõrgud

Eestis on üks põhivõrguteenust pakkuv ettevõtja Elering AS, kes on ühtlasi süsteemihaldur, ja 34 jaotusvõrguteenust pakkuvat ettevõtjat. Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110 kV-330 kV) on kokku 5348 km ning jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine on kokku ligi 65 700 km. Jaotusvõrkudest omab suurimat turuosa Elektrilevi OÜ (86,7%).

¹ Statistikaamet avaldab 2016. aasta andmed 2017. aasta septembris

2016. aastal ülekande- ja jaotusteenuse hinnad ei muutunud ning keskmiseks ülekandetarifiiks kujunes 1,18 €senti/kWh (ilma käibemaksuta) ja jaotusteenuse hinnaks 5,13 €senti/kWh (ilma käibemaksuta).

Põhjalikumalt on elektrivõrkude regulatsiooni käsitletud punktis 2.1.

Piiriülesed küsimused elektrisektoris

Piiriülese elektrikaubanduse ja ülekandeliinide võimsuste jaotamise reeglite osas on toimunud mõningaid muudatusi. 11.09.2015 sõlmiti Balti süsteemihaldurite poolt ühised reeglid ülekandevõimsuste jaotamise ja arvutamise kohta Balti riikides ja Balti riikide piiril. 08.10.2015 Balti regulaatorid kiitsid heaks Balti süsteemihaldurite poolt väljatöötatud uued ülekandevõimsuste jaotamise ja arvutamise reeglid ning Konkurentsiamet kooskõlastas uued reeglid 14.10.2015. Uued reeglid hakkasid kehtima alates 01.01.2016. Uutes reeglites on võetud arvesse uutest Leedu ja Poola ning Leedu ja Rootsi ühendustest tulenevaid muutusi elektrisüsteemi funktsioneerimises (võimsused vaadatakse iga aasta üle ja sõlmitakse vastavad kokkulepped).

Konkurentsiamet kooskõlastas forvard võimsuse jaotamisereeglid ja lisa Eesti ja Läti piiri jaoks 15.09.2015. 15.07.2016 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks eelnimetatud pikaajalise Eesti ja Läti piiri ülekandevõimsuse instrumentide limiteeritud PTR²-de jaotamise reeglite muudatused (EU HAR³ ja Regionaalne Lisa). Muudatused tulenesid Euroopa Liidu määrusest nr 2016/1719, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise forvardturu eeskiri. Konkurentsiamet kooskõlastas muudatused 02.09.2016 ja 13.10.2016. Uus EU HAR ja Regionaalne lisa rakendus 01.01.2017.

Täpsemalt on elektrivõrkude piiriüleseid küsimusi kajastatud punktis 2.1.4.

Elektrienergia varustuskindlus

2016. aastal oli Eestis energiabilanss jätkuvalt positiivne ja tootmine ületas tarbimise. Eesti elektrisüsteemi tipuvõimsus 2016. aasta talvel oli 1 553 MW (08.01.2016) ning Konkurentsiameti andmetel oli Eesti elektrisüsteemis kasutatavaid installeeritud võimsusi ligi 1600 MW. Seega ületasid Eestis installeeritud tootmisvõimsused süsteemi tipukoormuse ning eeldatavalt jätkub selline tendents vähemalt 2023. aasta lõpuni. Pärast 2023. aastat on varustuskindlus tagatud tootmis- ning ülekandevõimsuste koosmõjus.

Täpsemalt on Eesti elektrienergia varustuskindlust käsitletud punktis 2.3.

---

² PTR- inglise keeles *physical transmission rights*. Limiteeritud PTR-ide (Physical Transmission Rights) oksjoni puhul lubatakse turuosalistel teha pakkumisi, et maandada hinnapiirkonade vahelisi hinnariske. Turuosalised, kes oma pakkumisega omandavad PTR võimsusi teatud ajaperioodiks, saavad kohustuse PTR-ide süsteemihalduritele pärast igakuist hinnaselgitust tagasi müüa. Tagasi makstav summa sõltub kahe elektrituru hinnapiirkonna hinnaerinevusest. https://energiatalgud.ee/index.php?title=M%C3%B5iste:PTR-ide_oksjon

³ EU HAR – forvard võimsuse jaotamisereeglid (Allocation Rules for Forward Capacity Allocation), <http://iate.europa.eu/SearchByQuery.do>

1.2 Arengud maagaasiturul

Regionaalne Balti- Soome koostöö maagaasiturul

Euroopa Liit püüdleb ühtse energia siseturu poole, mille tarbeks on alustatud suuremahuliste regionaalselt oluliste gaasitaristu projektide teostamisega. Soome, Eesti, Läti ja Leedu energia valdkondade eest vastutavad ministriumid kutsusid kokku Regionaalse Gaasituru koordinaatsiooni grupi (RGKG), mille kaudu riikidevahelist ülepiirilist koostööd suurendada. Lisaks osalevad seal ka riiklikud regulaatorid ja ülekandevõrgu esindajad. 2016 aastal oli Balti Ministrite Nõukogu eesistujaks Läti ning 2017 aastal on Eesti.

RGKG on varasema tööga tõestanud ennast hea struktuurina regionaalse gaasituru arendamisel üleskerkivate keerukate probleemide lahendamisel. Ühised kokkulepped on saavutatud töögrupi eesmärkide osas, mis katavad kõige olulisemad aspektid regionaalse gaasituru arenguks EL-i seadusandluse valguses. RGKG eelmise tööperioodi jooksul alustati Soome-Balti regionaalse gaasituru arendamise uurimistööga. Kavatsuse kohaselt pidid uurimistöö tulemused moodustama olulise osa regionaalse gaasituru arendamise tegevusplaanist. Paralleelselt nimetatud uurimistööga on RGKG kokku leppinud töötada lühiajaliste ja vaheperioodi meetmetega edendamaks Balti regionaalse gaasituru funktsioneerimist.

9. detsembril 2016 Riias toimunud Balti Ministrite Nõukogu raames kohtumisel väärtustasid Balti riikide peaministrid RGKG viimase tööperioodi saavutusi regionaalse gaasituru arendamisel aastaks 2020. Balti Ministrite Nõukogu kiitis heaks Regionaalse gaasituru arendamise tegevusplaani ja kutsuti üles ka Soomet liituma tegevusplaaniga ning jätkama osalemist regionaalse gaasituru arendamise protsessis. Balti riikide peaministrid kinnitasid, et jätkuvalt tuleb pingutada selle nimel, et leida majanduslikult kõige elujõulisem pika-ajaline regionaalne lahendus tagamaks mitmekülgne ja kindel gaasivarustus Balti riikides. Lisaks tuleb ühiselt otsida EL-i poolset majanduslikku toetust sellise lahenduse rakendamiseks. See on võtmetähtsusega konkurentsivõimelise regionaalse gaasituru rajamiseks Eestis, Soomes, Lätis ja Leedus. Olulisemad tegevused lähiajal on järgmised:

Euroopa võrgueeskirjadest tulenevate nõuete harmoniseeritud rakendamine Balti riikides ja Soomes;

- 1) EL-i ühisprojektide rahastamine;
- 2) energiaühikutes gaasikoguste mõõtmise harmoniseerimine ehk üleminek mõõtmisele energiaühikutes (kWh või MWh) (2017 aastal seadusemuudatuses kajastatud)
- 3) ühise andmevahetusplatvormi väljaarendamine ning terve regiooni gaasituru võrgule ja hoiustamisele ligipääsu reeglite harmoniseerimine;
- 4) regionaalne gaasi varustuskindlus.

Liikmed on ühiselt nõustunud, et RGKG otsused võetakse vastu ministriumite ja riiklike regulaatorite poolt konsensuslikult.

Olulisemad tegevused ja saavutused:

30. märtsil 2016 esitlesid, Frontier Economics konsultandid Riias Balti regionaalse gaasituru uurimistöö lõpp-raportit, mis annab detailse regioonispetsiifilise võrdluse erinevatest regionaalse gaasituru opereerimise mudelitest. Tulemustes anti kokkuvõtlik ülevaade Soome ja Balti riikide regionaalse gaasituru kasust ja osutati ajakavale ühe tsooni loomiseks 3-4 aasta jooksul. 11. mail 2016 iga RGKG-ga seotud liikmesriik esitles riiklikke seisukohti seoses

regionaalse turu arendamise uurimistööga. Hõlbustamaks gaasimüügi tegevuslubade väljastamist Balti riikides tehti riiklike regulaatorite poolt juba novembris 2015 ministriumitele ettepanek seadusandluse muutmiseks nii, et gaasimüüjaid ainult registreeritaks ja tegevusluba vaja ei oleks. 2017.aasta esimeses pooles suutsid kõik kolm Balti riiki nimetatud muudatused seadusesse sisse viia.

Jaanuaris 2016 kooskõlastati Eestis bilansilepingu tüüptingimused, mis jõustusid alates 1. aprill 2016. Võimsuste jagamise meetodika osas saavutati riiklike regulaatorite vahel kokkulepe juulis 2016 ja rakendamine algas 1. oktoobrist 2016. Eesti ülekandevõrgu operaator lisas uued ülekandevõrgu kasutamise tüüptingimused, tüüptingimused infrastruktuuri kasutamiseks ja muud olulised tüüpised dokumendivormid gaasi ülekandevõrgu infrastruktuuri kasutamise reeglite juurde.

Maagaasituru avanemisega võeti Lätis (aprill 2017) vastus mittediskrimineerivad, läbipaistvad ja pandlikud gaasivõrgu ja hoiustamise ligipääsu reeglid. Läti ja Eesti on kinnitanud kolmanda osapoolle ligipääsu tagamise reeglid, mis võimaldavad lühema ja läbipaistvama protseduuri.

Septembri alguses 2016 lõpetasid ülekandevõrgu operaatorid virtuaalse kauplemiskeskuse ja regionaalse gaasibörsi asutamise analüüsi. Lisaks sellele käsitleti väljapakutud energiasalduse erinevuste kompenseerimise ja gaasikoguste energiahulkade tasakaalustamise mehhanismi analüüsi küsimusi. Eesmärk oli alustada ülepiirilist gaasikoguste arvestamist energiaühikutes. Alates aprillist 2017 toimub gaasi mõõtmine energiaühikutes ning ka Eesti siseselt on seadusesse lisatud sätted energiaühikutes gaasikoguste väljendamise kohustuslikkuse kohta.

Balti riikide ja Soome energiaturu regulaatorid alustasid koostööd ühtse gaasituru piirkonna loomiseks, kus kasutatakse regulaatorite poolt ühtselt kooskõlastatud meetodikat sisend- ja väljundhindade määramiseks. Nimetatud tegevusega kaotatakse barjäärid, mis takistavad näiteks Leedust Eestisse, tulevikus ka Soomest Leetu või Lätisse ja vastupidi müügitehingute tegemist. Hetkel on pooleli ühtse hinnametoodika kokkuleppimise konsultatsioonid. Lähema eesmärgina püütakse uut meetodikat hakata kasutama nii pea kui võimalik. Samas on ka energiaturu regulaatorite vahel alustatud aruteludega seoses Euroopa ühtsete gaasituru tariifide võrgueeskirja põhimõtete ülevõtmiseks ja rakendamiseks.

Maagaasi hulgi- ja jaeturg

Eesti maagaasiturul toimus 2016. aastal tarbitud maagaasi aastase koguse kasv 9,6% (2014 – 538 mln m³ aastas, 2015 – 478 mln m³ aastas ja 2016 – 525,5 mln m³). Põhjuseks külm jaanuar ja veebruar 2016. 2016.aastal imporditi otse OAO-lt Gazprom 91,1% (478,406 mln m³) gaasist ning Leedu kaudu tarniti (Klaipeda LNG terminalist ja UAB Get Baltic gaasibörsilt) 8,9% (46,870 mln m³). 2015.aastal toodi Leedust 97,300 mln m³ gaasi, mis moodustas 20,3% Eestisse toodud gaasist.

2012. aasta veebruar oli gaasi tiputarbimise poolest viimase viie aasta suurim (5,7 mln m³ ööpäevas). 2016. aasta talve tiputarbimine oli 4,97 mln m³ ööpäevas (06.01.2016). Eesti sai kogu 2016.a talvekuudel jaanuar -mai gaasi Karksi piiripunkti kaudu. Juunist kuni aasta lõpuni oli peamiseks varustuskanaliks Värskla piiripunkt, talvekuudel täiendas seda Karksi piiripunkt. Maagaasi tarnehäireid ei esinenud.

2016.aastal tegutses turul viis hulгимүүjat (Eesti Gaas AS, Baltic Energy Partners OÜ, Alexela Energia AS, Eesti Energia AS ja UAB Litgas). Neist suurim hulгимүүja on Eesti Gaas AS (hulgituru osakaal 2016. aastal oli 92%).

Maagaasiseaduse kohaselt peab ettevõtjal olema gaasi importimiseks tegevusluba. Väljastatud on viis gaasi impordi tegevusluba (Eesti Gaas AS, Nitrofert AS, Baltic Energy Partners OÜ, Alexela Energia AS). Euroopa Liidu reeglite kohaselt võib UAB Litgas gaasi tuua Eestisse gaasi Leedu tegevusloa alusel. Eesti Energia AS-il gaasi impordi tegevusluba puudub, kuna Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on seisukohal, et gaasi impordi tegevusluba pole vaja Euroopa Liidu siseste gaasitarnete puhul (tarned Leedust). Kui gaasi imporditakse kolmandatest riikidest, on gaasiettevõtjal gaasi impordi tegevusluba vajalik.

Nitrofert AS on oma tegevuse (väetisetootmise) lõpetanud ja 2016.aastal gaasi ei importinud. Nordic Power Management OÜ pole käesolevaks ajaks gaasi impordi alustanud. Ka UAB Litgas 2016. aastal gaasi Eestisse ei tarninud.

2016. aastal suutis Eesti Gaas AS jaeturu turuosa suurendada (2016.aastal Eesti Gaas AS-i osakaal 93,1%, 2015. aastal 77,7%). Käesoleval hetkel tegutseb gaasiturul 26 gaasi jaemүүjat (7 gaasimүүjat ning 19 võrguettevõtjat).

Täpsemalt on iseloomustatud gaasi hulgi- ja jaeturgu punktides 3.2.

Maagaasi põhivõrgu omandiline eraldamine

Alates 01.03.2016 on Eesti süsteemihalduri täielik omandiline eraldamine lõpule viidud ja Eesti gaasisüsteemihalduriks on Elering AS (100% Eesti riigi omanduses).

Täpsemalt on gaasi süsteemihalduri omandilist eraldamist käsitletud punktis 3.1.1.

Maagaasi varustuskindlus

Maagaasi varustuskindluse osas 2016. aastal muutusi ei toimunud. Eestis on nõudlusele vastav gaasi pakkumine täidetud ka lähiaastatel. Eesti gaasiturule arengu võtmeküsimuseks on infrastruktuuri investeeringute tegemisega (regionaalne veeldatud gaasi terminal (LNG)⁴ Eestisse ja Soome vahelise ühenduse (Balticconnector) rajamine) uute tarnijate turule meelitamine ja gaasi kasutamise langustrendi peatamine.

Täpsemalt on maagaasi varustuskindlust käsitletud punktis 3.3.

1.3 Peamised muudatused seadusandluses

2016. aastal elektrituruseadust ja maagaasiseadust ei muudetud. Suuremad muudatused mõlemas seaduses on plaanitud teha 2017. aastal.

---

⁴ LNG- liquefied natural gas – veeldatud maagaas

2. Elektrituru toimimine ja regulatsioon

2.1 Elektrivõrkude regulatsioon

2.1.1 Omandiline eraldamine

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 10, 11 ja 26 ning Määrus EÜ nr 714/2009 art 3)

Elektrienergia siseturu ühiseeskirju käsitleva Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiivi 2009/72 EÜ artikli 10 (edaspidi elektrienergia siseturu direktiiv) ja määruse (EÜ) nr 714/2009 artikli 3 kohaselt peab liikmesriik määrama ja sertifitseerima põhivõrguettevõtja. Põhivõrguettevõtja sertifitseerimise tulemusena selgitatakse, kas põhivõrguettevõtja vastab elektrienergia siseturu direktiivi artikli 9 nõuetele.

2013. aasta teises pooles viis Konkurentsiamet Elering AS-i poolt esitatud taotluse põhjal läbi tema, kui põhivõrguettevõtja, nõuetekohasuse hindamise ehk nn sertifitseerimise protsessi. Hindamise läbiviimisel järgis Konkurentsiamet lisaks elektrituruseaduses toodud alustele ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses nr 714/2009 (käsitleb piiriüleses elektri kaubanduses võrkudele juurdepääsu tingimusi) sätestatud nõudeid. Konkurentsiamet kinnitas ettevõtja nõuetele vastavust 2013. aasta detsembris tehtud otsuses.

Jaotusvõrguettevõtja peab moodustama eraldi äriühingu ning ei tohi tegutseda muudel tegevusaladel peale võrguteenuse osutamise, kui tarbijate arv on üle 100 000. Vastav nõue puudutab vaid Eesti Energia AS kontserni kuuluvat Elektrilevi OÜ-d, kuna ülejäänud jaotusvõrguettevõtjatel on alla 100 000 tarbija.

Kui jaotusvõrguettevõtjal on alla 100 000 tarbija, on ta kohustatud eristama oma raamatupidamise tegevusalade lõikes alljärgnevalt:

- võrguteenuse osutamine;
- elektrienergia müük;
- mittepõhitegevus.

Samuti on kõik jaotusvõrguettevõtjad, olenemata suurusest, kohustatud pidama oma raamatupidamist samadel printsiipidel nii, nagu oleksid seda kohustatud tegema nendel tegevusaladel tegutsevad erinevad ettevõtjad. Seega jaotusvõrguettevõtja, kes ei pea moodustama eraldi äriühingut, on kohustatud pidama oma raamatupidamist analoogselt äriühinguga ning esitama seejuures raamatupidamise aastaaruandes eraldi bilansi, kasumiaruande, juhatuse tegevusaruande ning muud raamatupidamise seadusega sätestatud aruanded nii võrguteenusele, elektrienergia müügile ning mittepõhitegevusele. Vastav teave tuleb esitada aastaaruandes ning avalikustada. Tegevusalade eristamise kohta peab andma hinnangu audiitor.

Võrdse kohtlemise tagamine

Elektrituru avanemisega on turuosaliste võrdne kohtlemine väga oluline, sest elektrivõrk jääb monopoolsesse seisusesse. Seega peavad kõik võrguettevõtja tarbijad ühtmoodi saama kasutada elektrivõrku ja võrguettevõtja peab tagama kõikidele müüjatele elektrienergia müümisel võrdsed võimalused.

Vastavalt elektrituruseadusele on kõik jaotusvõrguettevõtjad kohustatud töötama välja tegevuskava, milles nähakse ette teiste elektriettevõtjate ja tarbijate võrdse kohtlemise abinõud

ning nende rakendamiseks võrguettevõtja töötajatele pandavad kohustused. Eraldi on sätted süsteemihaldurile (kes on ka põhivõrguettevõtja).

Süsteemihaldur on kohustatud järgima turuosaliste võrdse kohtlemise põhimõtet eesmärgiga saavutada olemasolevate tehniliste ja varustuskindluse nõuete ning muude õigusaktidest tulenevate nõuete raames kogu süsteemi jaoks parim majanduslik tulemus. Seadus rõhutab, et näiteks bilansilepingu tüüptingimuste väljatöötamisel ja bilansienergia hinda kujundades peab süsteemihaldur lähtuma võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõttest. Lisaks on kõik võrguettevõtjad kohustatud võrguga ühendamiseks kehtestatud tehnilised tingimused ning võrguga ühendamise ja tarbimis- või tootmistingimuste muutmise eest võetava tasu arvestamise põhimõtted (liitumistingimused) olema läbipaistvad ning järgima võrdse kohtlemise põhimõtet. Võrgutasude kehtestamisel aluseks võetud kriteeriumid peavad olema läbipaistvad ja järgima võrdse kohtlemise põhimõtet.

Võrdne kohtlemine Elektrilevi OÜ-s

Elektrilevi OÜ täiendab ja uuendab igal aastal võrdse kohtlemise aruannet, millega on võimalik tutvuda võrguettevõtja veebilehel <https://www.elektrilevi.ee/vordse-kohtlemise-pohimotted>

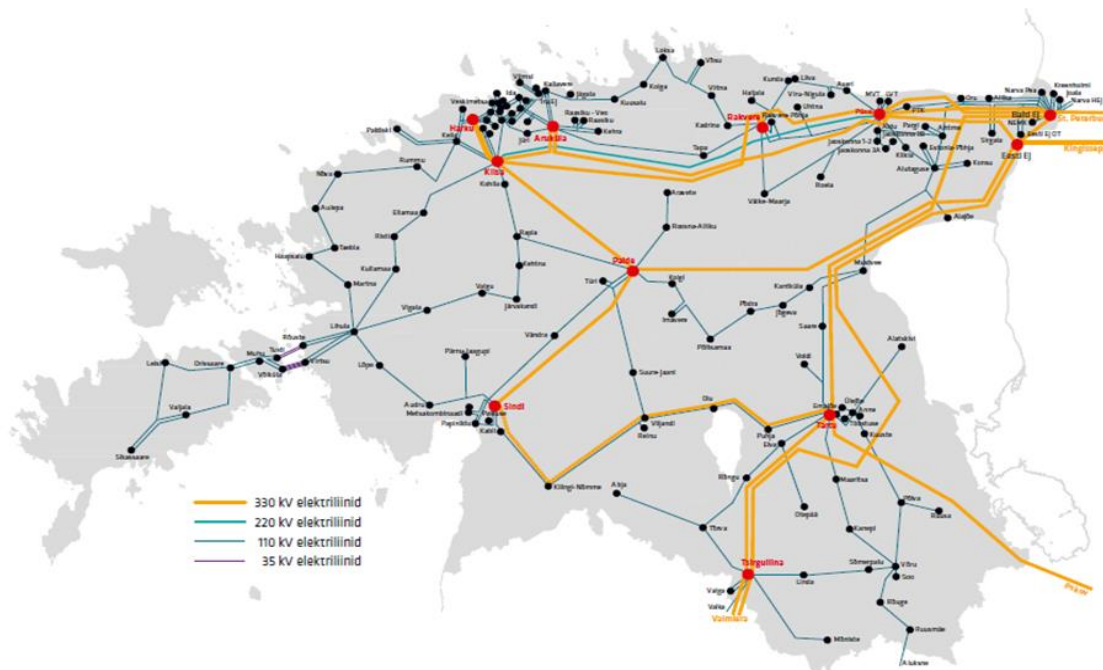
Elektrilevi OÜ võrguga ühendatud tarbijate arv on suurem kui 100 000 ning Elektrilevi OÜ ei tohi elektrienergiat toota ega müüa. Seetõttu peab Elektrilevi OÜ nimetama üldteenuse osutajaks tegevusloaga müüja (elektrituruseadus § 76¹ lg 2). Elektrilevi OÜ on üldteenuse osutamisel ja avatud tarne ahela katkemisel elektrimüügi osas nimetanud müüjaks Eesti Energia AS-i, kellele kuulub ühte kontserni. Eesti Energia AS esindab Elektrilevi OÜ ka võrgulepingute sõlmimisel, muutmisel ja lõpetamisel ning Elektrilevi OÜ kasutab Eesti Energia AS-i teatud funktsioonide, nagu arveldus, võlahaldus, kõnekeskus jm oma ülesannete täitmiseks. Elektrilevi OÜ ei sõlmi elektrimüügi lepinguid ega lahenda elektrimüügiga seotud küsimusi.

Turuosaliste võrdne juurdepääs mõõtepunkti andmetele ja mõõteandmetele on tagatud elektrituruseaduse (ELTS) § 42¹ alusel loodud andmevahetusplatvormi (AVP) kaudu. Elektrilevi OÜ edastab AVP-le õigusaktides ettenähtud andmed, et tagada turuosalistele andmete saamine õigeaegselt ja võrdsetel alustel.

2.1.2 Tehniline funktsioneerimine

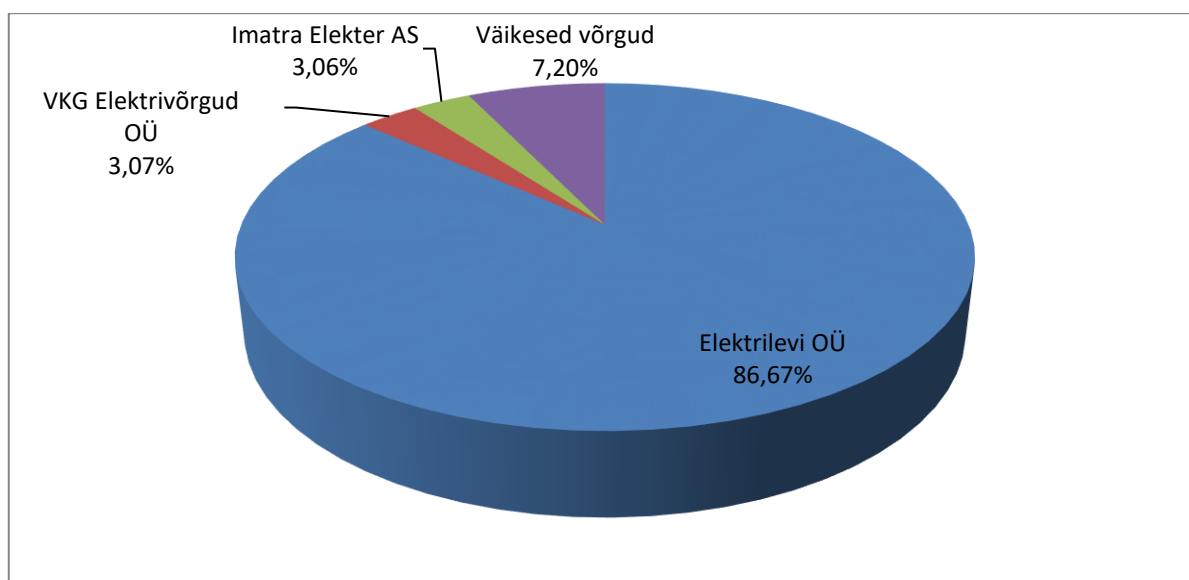
Eesti elektrisüsteem kuulub suurde sünkroonselt töötavasse ühendsüsteemi BRELL, mille moodustavad Eestiga vahelduvvooluliine pidi ühendatud naaberriigid Läti ja Venemaa ning omakorda nende naabrid Leedu ja Valgevene. Venemaaga on Eesti ühendatud kolme 330 kV liiniga (kaks liini läheb Narvast St. Peterburgi ja Kingiseppa ning üks liin Tartust Pihkvasse), Läti elektrisüsteemiga ühendab Eestit kaks 330 kV liini (üks on Tartu ja Valmiera, teine Tsirguliina ning Valmiera vahel). Soomega ühendab Eestit kaks alalisvoolukaablit (EstLink 1 ja EstLink 2).

Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110 kV-330 kV) kokku 5348 km ning jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine kokku ligi 65 700 km. Eesti elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 2.

Joonis 2. Eesti elektrisüsteemi kaart. Allikas: Elering AS

Jaotusvõrkude osas on ettevõtjate turuosad aastast aastasse enam-vähem samad. Suurim jaotusvõrguettevõtja on Elektrilevi OÜ, kelle müügituotus oli 2016. aastal 7 040 GWh, ettevõtja turuosaks oli müügituotuse alusel 86,7%. Järgnesid VKG Elektrivõrgud OÜ, müügituotus 249,4 GWh ja turuosaks 3,07% ja Imatra Elekter AS, müügituotus 248,5 GWh ja turuosaks 3,06%. Ülejäänud 31 jaotusvõrgu müügituotus kokku oli 585 GWh, mis teeb nende turuosaks 7,2%. Neist suurimad on AS Loo Elekter, TS Energia OÜ ja AS Sillamäe SEJ. Eesti hinnaregulatsiooni eripära on suur arv väikesi jaotusvõrguettevõtjaid. Jaotusvõrkude turuosad on kajastatud joonisel 3.

Joonis 3. Jaotusvõrguettevõtjate turuosad protsentides 2016. aastal. Allikas: Konkurentsiamet

Bilansiteenused

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 6 p b ja art 37 lg 8)

Elektrituruseaduse ning võrgueeskirjaga on detailselt sätestatud bilansivastutuse regulatsioon, mille kohaselt on iga turuosaline vastutav oma bilansi eest. Põhivõrk vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansi tasakaalustamiseks ostab või müüb põhivõrk bilansienergiat. Bilansienergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused tuleb eelnevalt kooskõlastada Konkurentsiametiga. Bilansienergia hinnakujundamisel on põhivõrk kohustatud ostma või müüma elektrienergiat võimalikult soodsaima hinnaga. Bilansienergia hinnad on avaldatud Elering AS veebilehel (<http://elering.ee/bilansienergia-osta-ja-muuk/>).

Bilansi selgitamine toimub kauglugemisseadme abil *on-lines* juhul, kui tarbija elektrilise ühenduse võimsus ületab 63 A. Ülejäänud tarbijate, kellel veel puudub kauglugemisseade, kasutatakse bilansiselgitamiseks tüüpkoormusgraafikuid ehk kodutarbijate puhul ei ole vajalik *on-line* mõõtmise korraldamine. Kaugloetavatele arvestitele üleminek toimus järk-järguliselt 2016 aasta lõpuni. Alates 01.01.2017 peavad kõik tarbimiskohad olema varustatud kauglugemist võimaldavate seadmetega ning kogu mõõtmise korraldus hakkab toimuma *on-line* põhimõttel.

Vastavalt elektrituru toimimise põhimõtetele peab iga turuosaline tagama, et tema poolt võrku antud ja/või ostetud elektrienergia kogus oleks igal kauplemisperioodil võrdne tema poolt võrgust võetud ja/või müüdud elektrienergia kogusega. Väiketarbijate bilansi eest vastutab jaotusvõrguettevõtja. Seoses elektrituru avamisega on olukord konkurentsi mõttes paranenud ja turule on tulnud uusi bilansihaldureid. Suurima bilansihaldurina pakub teenust Eesti Energia AS, kelle kõrval tegutseb veel seitse bilansihaldurit. Bilansihaldurite nimed on avalikustatud Elering AS veebilehel.

Elektrivarustuse kvaliteet

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p h ja art 37 lg 1 p t)

Elektrivarustuse kvaliteedinõuete aluseks on elektrituruseadus, millest tulenevalt kinnitab elektrivarustuse kvaliteedinõuded majandus- ja kommunikatsiooniminister. Kvaliteedinõuete täitmine on kohustuslik ning nende rikkumise eest on ette nähtud sanktsioonid (väärteomenetlus). Kvaliteedinõuetes on esitatud nõuded teeninduse kvaliteedile ja lubatud rikkeliste ning plaaniliste katkestuste pikkuse kohta. Konkurentsiameti ülesandeks on kontrollida kvaliteedinõuete täitmist, ettevõtjate arvestust kvaliteedinäitajate kohta ning kvaliteedinõuete rikkumise korral algatada väärteomenetlus. Vastavate kvaliteedinäitajate avalikustamine oma veebileheküljel on kohustuslik kõikidele võrguettevõtjatele.

Teeninduse kvaliteedinõuetes on esitatud tähtajad, mille jooksul peab ettevõtja vastava toimingu teostama. Ettevõtjad esitavad Konkurentsiametile andmed teenuse kvaliteedinõuete täitmise kohta. Esitatud informatsiooni alusel on võimalik arvutada, millise protsendi ulatuses on teenuse kvaliteedinõuded täidetud. Samuti on võimalik analüüsida, kas kvaliteedinõuete täitmise protsent on suurenenud või vähenenud.

Võrguteenuse kvaliteedi osas on reguleeritud nii rikest põhjustatud (mitteplaanilised) kui ka plaanilised katkestused. Katkestuseks ei loeta elektrivarustuse katkemist kuni kolmeks minutiks. Vastavalt kvaliteedinõuetele on sätestatud tähtajad, mille jooksul tuleb kõrvaldada

rikkest põhjustatud katkestused, seejuures on sätestatud tähtajad eraldi suve- ja talveperioodiks (tabel 1).

Tabel 1. Võrguteenuse kvaliteedinõuded.

	Suveperiood aprill kuni september	Talveperiood oktoober kuni märts
Põhivõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	2 tundi */ 120 tundi **	
Lubatud rikkeline katkestus aastas kokku	150 tundi	
Jaotusvõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	12 tundi	16 tundi
Lubatud plaaniline katkestus	10 tundi	8 tundi
Lubatud rikkelikud katkestused aastas kokku	70 tundi	
Lubatud plaanilised katkestused aastas kokku	64 tundi	

Märkused: * Elektritoide on tagatud kahe või enama 110 kV trafo või liini kaudu

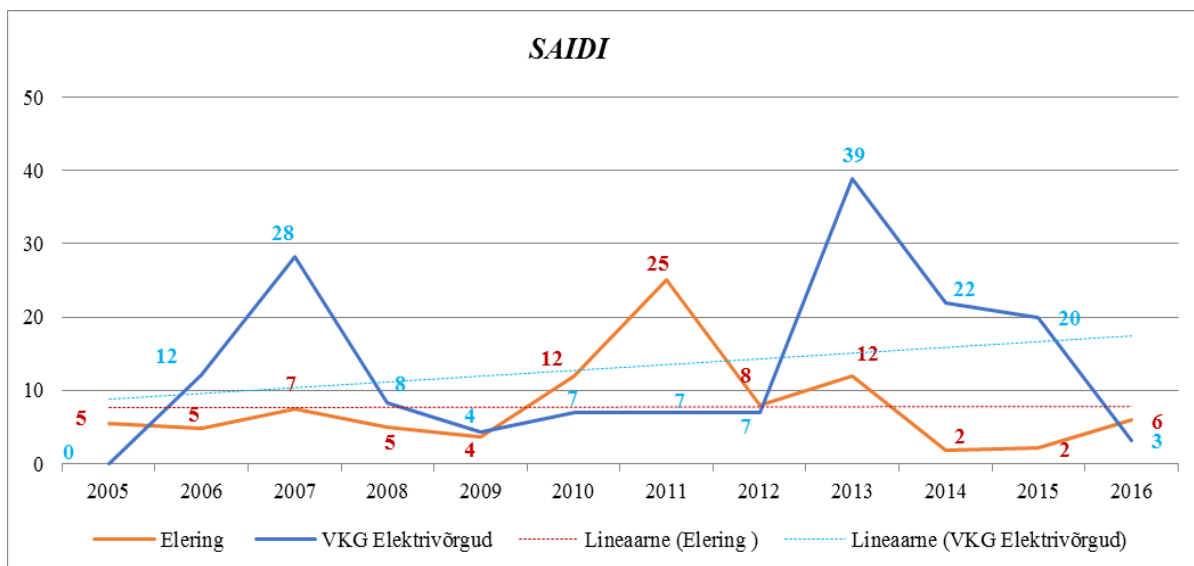
** Elektritoide on tagatud ühe 110 kV trafo või liini kaudu

Kui ettevõtjad ei täida tabelis 1 nimetatud kvaliteedinõudeid, on nad kohustatud maksma tarbijatele rahalist kompensatsiooni.

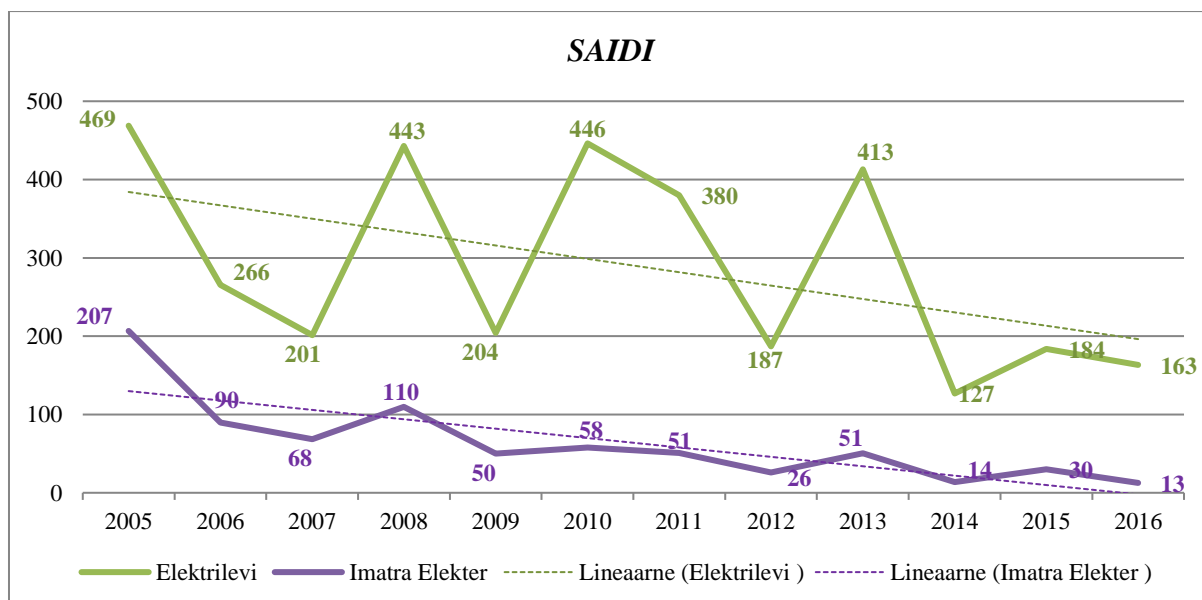
Konkurentsiamet on töötanud välja vastava aruandevormi, mille täitmine ning avalikustamine on ettevõtjatele kohustuslik. Seejuures on ettevõtjad kohustatud avalikustama informatsiooni selle kohta, mitmel korral ning mitmes liitumispunktis ei vastanud võrgukvaliteet kehtestatud nõuetele. Samuti tuleb esitada andmed selle kohta, kui mitmel juhul ei täidetud ettenähtud teeninduse kvaliteedinõudeid.

Andmed võrgu kvaliteedi kohta on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel <http://www.konkurentsiamet.ee/index.php?id=18300>. Konkurentsiamet analüüsib ning võtab neid arvesse võrgutasude hinnamenetluste käigus.

SAIDI näitab rikestest põhjustatud katkestuse keskmist aega tarbimiskoha kohta aastas ning on peamine võrguteenuse osutamise kvaliteeti kirjeldav näitaja. *SAIDI* on agregeeritud näitaja, mis iseloomustab kõige paremini kogu vaadeldava võrgu või selle osa toimimist. Selle vähenemine viitab otseselt töökindluse ning teenuse kvaliteedi tõusule. Joonistel 4 ja 5 on kajastatud ülekande- ja kolme suurema jaotusvõrguettevõtja *SAIDI* näitajad.

Joonis 4. SAIDI näitajad perioodil 2005-2016, katkestuste kestus tarbimiskoha kohta aastas, minutites

Joonis 5. SAIDI näitajad perioodil 2005-2016, katkestuste kestus tarbimiskoha kohta aastas, minutites

Joonistel 4 ja 5 toodud andmetest järeldub, et üldiselt on SAIDI näitajad paranenud ehk elektrivõrkude töökindlus on tõusnud, kuid samas ei ole elektrivõrgud ilmastikukindlad, mistõttu kulub rikete kõrvaldamiseks palju ajalisi ressursse. Imatra Elektri puhul on SAIDI iga-aastaselt vähenenud. Sama trend on ka Elektrilevi osas, kuid tegemist on andmete tugeva kõikumisega aastate lõikes. Näiteks oli aastal 2013 suur osakaal ilmastiku mõjul. Kui sellest tulenev rikete kasv elimineerida, oleks Elektrilevi osas tegemist pikaajalisemas perspektiivis veelgi positiivsema suunaga. Elektrilevi võrk on liiga tundlik tormide suhtes, tormid mõjutavad SAIFI-t ja eriti oluliselt SAIDI-t, st tormist põhjustatud rikete likvideerimiseks kulub palju ajalisi ressursse. Tulemuste parandamiseks tuleks tõhustada ennetavat tööd ja rikete likvideerimise operatiivsust.

Põhivõrgu elektrivarustuse kvaliteet

Konkurentsiamet teostas 2016. aastal analüüsi⁵ põhivõrguettevõtja elektrivarustuse kvaliteedi osas. Konkurentsiamet analüüsis siseriiklike ja piiriüleste ühenduste töökindlust ning andis soovitusel seadusandluse täiendamiseks. Analüüsi läbiviimise ajal ei sisaldanud õigusaktid otsust nõuet tagada piiriüleste ühenduste puhul teatavat kvaliteeti. Piiriüleste ühendustena vaadeldi Eesti ja Soome vahelisi alalisvooluühendusi EstLink 1 ja EstLink 2 ning Eesti ja Läti vahelisi vahelduvvooluühendusi L354 Tsirguliina-Valmiera ja L301 Tartu-Valmiera. Varasemalt on amet juhtinud tähelepanu, et kehtivas seadusandluses ei ole sätestatud piiriüleste alalisvooluühenduste kvaliteedinõudeid ning soovitanud sätestada alalisvooluühendusi puudutavad tehnilised nõuded.

Elering AS osutab elektri ülekandeteenust Eestis asuvatele põhivõrguga liitunud tootjatele, jaotusvõrkudele ja suurtarbijatele ning Venemaa, Soome ja Läti põhivõrgule. Elering AS peab süsteemihaldurina tagama süsteemi varustuskindluse ning kavandama ja juhtima tootmist süsteemis ning elektrienergia ülekannet põhivõrgus arvestades süsteemi tehnilisi võimalusi.

Elering AS-i siseriiklikud võrguteenuse kvaliteediindikaatorid näitavad, et perioodil 2014-2015 on ettevõtja elektrivõrgus rikkeliste katkestuste arv võrreldes eelnevate aastatega vähenenud. Rikkeliste katkestuste näitajad on languse trendis, mis tähendab, et elektrivõrk toimib paremini. Samas on suurenenud plaaniliste katkestuste näitajad, mis näitab, et elektrivõrgus on kulunud remondile ja hooldusele rohkem aega, mis on nõudnud pikemat plaanilise katkestuse kestust.

EstLink1 ja EstLink 2 ühenduste näitajad on paranenud, tõusnud on kasutustundide arv, tehniline töövalmidus ja esinenud vähem katkestusi. Samuti on nende ühenduste näitajad veidi paremad teiste samalaadsete ühenduste keskmisest näitajast. Tsirguliina-Valmiera ja Tartu-Valmiera ühenduste kasutustundide arv on samuti tõusnud. Tsirguliina-Valmiera liini tehniline töökindlus on langenud, kuid Tartu-Valmiera tehniline töövalmidus on tõusnud.

Analüüsi tulemusena soovitas Konkurentsiamet täiendada seadusandlust piiriülesteid alalisvooluühendusi puudutavate tehniliste nõuetega. Lisaks soovitas amet Elering AS-il avaldada igal aastal statistika piiriüleste alalisvoolu- ja vahelduvvooluühenduste näitajate osas, sh kasutamine energia ülekandes, tehniline töövalmidus, plaaniline katkestus, rikkeline katkestus.

Põhivõrguettevõtjaga uue võrguühenduse loomisele ja piiriüleste võrguühenduste remondile kuluv aeg (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p m)

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud elektrituruseaduse § 42 lõike 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud Võrgueeskirjaga. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-le esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine. Juhul, kui klient soovib liituda piirkonnas, kus võrguettevõtja võrgus puudub vajalik edastamisvõimsus ning klient ei aktsepteeri liitumispakkumist koos võrgu ümberehituse või tugevdamise kuludega, teatab võrguettevõtja liitumise võimatusest olemasoleva võrguga kliendile ja Konkurentsiametile 30 päeva jooksul kliendilt liitumistaotluse saamisest arvates. Juhul, kui taotluses esitatud andmed on puudulikud või ei vasta nõuetele, teatab võrguettevõtja sellest kliendile 10 tööpäeva jooksul liitumistaotluse saamisest ning kliendil on 15 tööpäeva aega arvates võrguettevõtjalt vastava teate saamisest

⁵ Avalikustatud Konkurentsiameti veebilehel <http://www.konkurentsiamet.ee/index.php?id=28721>

viia oma taotlus nõuetega vastavusse. Liituja elektripaigaldise võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmib võrguettevõtja liitujaga liitumislepingu.

Elektrituru toimimiseks on vajalik, et turuosalisel omaksid varakult andmeid elektriühenduste võimsuse ja võimalike katkestuste kohta. Põhivõrguettevõtja on kohustatud avalikustama teabe piiriüleste edastamisvõimsuste kohta ja piirangud edastamisvõimsusele seoses kavandatud seisakute ja remonttöödega. Tabelis 2 on toodud Elering AS poolt esitatud andmed aastatel 2013-2016 võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud ajalisest kestvusest.

Tabel 2. Elering AS poolt võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg.

Liin	Katkestuse kestus (tunnid), 2013	Katkestuse kestus (tunnid), 2014	Katkestuse kestus (tunnid), 2015	Katkestuse kestus (tunnid), 2016
L301 Tartu - Valmiera	10,9	504,4	253,88	159,45
L354 Tsirguliina - Valmiera	507,68	608,03	856,27	49,91
L358 Tartu - Pihkva	314,52	206,62	366,53	328,75
L373 Eesti EJ - Kingissepp	349,82	2076,83	1260,48	732,25
L374 Balti AJ - Leningradskaja	1556,58	1883,32	4629,65	1302,73
L677 Tsirguliina - Valka	92,45	999,05	309,12	226
L683 Ruusmäe - Aluksne	855,55	2449,92	959,47	575,85
LN3	0	0	0	0
Kokku	3673,6	8728,17	8635,40	3374,95
s.h. naabersüsteemide tellimus	3442,75	7613,15	7561,75	2862,22

Tabelist 2 selgub, et 2013. aastal esines võrkudevahelistes ühendustes katkestusi põhivõrgus 3676,6 tunnil, 2014. aastal 8728,17 tunnil, 2015. aastal 8635,4 tunnil ja 2016. aastal 3374,98 tunnil. 2016. aastal oli võrgukatkestusi rohkem kui poole vähem võrreldes eelmise kahe aastaga. Elektrivõrgu katkestused tulenevad peamiselt võrgu riketest (tingitud vanadest ja amortiseerunud liinidest, esinenud tormidest) ja võrgu remont- ja hooldustöödest.

Taastuenergiast ja tõhusal koostootmisel baseeruvate tootjatele turule pääsu tagamine (Määrus EÜ 713/2009 art 11)

Vastavalt Eestis kehtivale seadusandlusele on kõigil tootjatel võrdne pääs elektriturule. Taastuvatest energiaallikatest või tõhusal koostootmisrežiimil tootjad, kes on taotlenud toetust, võivad kogu toodetud elektrienergia müüa turule ilma igasuguste piiranguteta. Elektrituruseaduse § 59, 59¹, 59² ja 108 sätestavad toetuse saamise tingimused ja määrad. Tuuleenergia osas on seatud piirang, mille kohaselt tuult energiaallikana kasutav tootja saab toetust, kuni kalendriaastas on toetust makstud Eestis kokku 600 GWh tuuleenergiast toodetud elektrienergia eest.

Taastuvatest energiaallikatest või tõhusal koostootmisrežiimil töötavate tootmiseadmete ühendamisel võrku ei ole ette nähtud erisusi, mis tuleneksid toetuskeemist. Siinkohal selgitame, et nimetatud tootjatele ei ole elektrituruseaduses ka eelisjärjekorda võrku ühendamisel või erisusi bilansi tagamisel. Võrgueeskirja § 32¹ kohaselt tagatakse väikekoostootjate (elektriline võimsus kuni 5 MW) jaoks uue liitumise rajamine läbi põhivõrguettevõtja kohustuse mitte arvestada liitumispakkumist koostades teistele tootjatele väljastatud liitumispakkumisi ega tootmisvõimsusi, mille kohta on sõlmitud liitumisleping, kuid mille teadaolev elektrivõrku lülitamine on kavandatud hilisemaks ajaks, kui on märgitud

väikekoostootja tootmiseseadmel. Lisaks on võrgueeskirjas sätestatud erisused erinevate tehnoloogiate kasutamisel (sh tuulegeneraatorid), et tagada süsteemi tehniline toimimine ja stabiilsus. Seejuures on Konkurentsiamet seisukohal, et taastuvatest energiaallikatest või tõhusal koostootmisrežiimil tootjad on saanud küllaldaselt taastuvenergia toetusi. Käesoleval hetkel on uus elektrituruseaduse eelnõu taastuvenergia toetuste muutmiseks väljatöötatud ja uus eelnõu on menetluses.

2.1.3 Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p a ja f, 37 lg 6 p a, 37 lg 8, 37 lg 10, 37 lg 3 p c ja d)

Elektrituruseadusest lähtuvalt rakendatakse regulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. Eestis oli 2016. aastal 34 jaotusvõrguettevõtjat ja üks põhivõrguettevõtja.

Võrguettevõtja on kohustatud oma teeninduspiirkonnas tarbija, tootja, liinivaldaja või teise võrguettevõtja asjakohase taotluse alusel ühendama liitumispunktis võrguga tema teeninduspiirkonnas asuva nõuetekohase elektripaigaldise ning muutma tarbimis- või tootmistingimusi. Võrguettevõtjal on õigus keelduda võrguteenuse osutamisest, kui:

- võrguteenuse kasutaja elektripaigaldised ei ole kooskõlas õigusaktide nõuete või võrguettevõtja poolt võrguga ühendamiseks esitatud tehniliste tingimustega;
- võrguteenust ei ole võimalik osutada võrguteenuse kasutajast tuleneva muu asjaolu tõttu;
- võrguteenust ei ole võimalik osutada võrguettevõtjast sõltumatutel põhjustel;
- võrguettevõtja võrgus puudub võrguteenuse osutamiseks vajalik edastamisvõimsus;
- selline õigus tuleneb elektrituruseaduses sätestatud muust alusest.

Võrguettevõtja on kohustatud põhjendama võrguteenuse osutamisest keeldumist. Keeldumist põhjendades tuleb viidata keeldumise õiguslikule alusele ning teavitada ka Konkurentsiametit. Eelkirjeldatud põhimõtted peavad tagama kõigi soovijate ühendamise võrku. Vajadusel on Konkurentsiametil võimalik kontrollida, kas keeldumise alused on põhjendatud, et tagada seaduse õiguspärane rakendamine ja turuosaliste võrdne kohtlemine.

Lisaks eeltoodule kooskõlastab Konkurentsiamet eraldi alljärgnevad võrgutasud ning meetodikad:

- võrguteenuse tasud (edastamise ja püsiühenduse kasutamise tasu);
- võrguettevõtja poolt osutatavad lisateenused (näiteks peakaitsme vahetus või plommimine tarbija juures jt teenused);
- liitumistasu arvutamise meetodika;
- bilansienergia hinnametoodika.

Kooskõlastamisele ei kuulu bilansienergia hind ning tasu elektrienergia transiidi eest, kuid ametil on kohustus kontrollida nimetatud tasude põhjendatust ehk rakendada nn *ex-post* regulatsiooni.

Kuigi määruse (EÜ) nr 714/2009 artikli 14 punkt 2 ja juhend ülekandeteenuse tasude kujundamiseks, lubab ka tootjatel võtta ülekandetasu, ei ole Eestis seda võimalust senini rakendatud.

Elektri võrgutasud

Elektrituruseadus sätestab järgnevad hinnaregulatsiooni põhiprintsiibid:

- Võrguettevõtja kehtestab oma teeninduspiirkonna võrgutasud kooskõlas elektrituruseaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktidega;
- Võrgutasude kehtestamisel aluseks võetud kriteeriumid peavad olema läbipaistvad ja järgima võrdse kohtlemise põhimõtet;
- Võrgutasu hinda kujundades peab arvestama varustuskindluse ja tõhususe tagamise ning turgude integreerimise vajadust, samuti selles valdkonnas tehtavate uurimuste tulemusi;
- Võrgutasude suurus peab võimaldama võrguettevõtjal täita õigusaktist ja tegevusloa tingimustest tulenevaid kohustusi ning tagama põhjendatud tulukuse investeeritud kapitalilt;
- Võrguettevõtja kujundab edastamistasu nii, et see tagab liitumistasu ja võrguühenduse kasutamise tasu maksnud turuosalisele võimaluse edastada elektrienergiat kogu süsteemi ulatuses;
- Erinevatel võrguettevõtjatel võivad olla erinevad võrgutasud.

ELTS § 72 lõike 4 kohaselt on Konkurentsiamet välja töötanud võrgutasude arvutamise ühtse kaalutud keskmisel kapitalikulul põhineva meetodika. Meetodika on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel. Võrgutasude kooskõlastamiseks vajalike algandmete kogumiseks on Konkurentsiamet töötanud välja ja avaldatud oma veebileheküljel vastavad tabelid koos tabelite täitmise juhendiga. Tabelid on mahukad, sisaldades tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ja bilanssi, andmeid soetatud põhivara, planeeritavate investeeringute ja võrguteenuste müügikoguste kohta. Tabelite mahukuse tõttu on nende täitmine nõutav vaid võrgutasude kooskõlastamisaotluse esitamisel. Tabelites esitatud andmete alusel on võimalik kontrollida ka erinevate tegevusalade ristsubsideerimist. Regulaarset tabelite täitmist ei nõuta, kuid vajadusel on Konkurentsiametil õigus küsida informatsiooni ettevõtja majandustulemuste ning tehniliste näitajate kohta ning nõuda ka veebilehel toodud tabelite täitmist. Algandmete esitamise kohustus on sätestatud seadusega, mille alusel on Konkurentsiametil õigus küsida kõiki andmeid, mis on vajalikud nii hindade kooskõlastamiseks kui ka järelevalvemenetluste läbiviimiseks. Samuti on Konkurentsiameti töötajatel õigus igal ajal teostada kohapealset kontrolli ning nõuda andmeid ja dokumentidest koopiaid. Senise praktika kohaselt ei ole ettevõtjad andmete esitamisest keeldunud. Lisaks on ettevõtjad kohustatud eristama oma raamatupidamise aastaaruandes erinevad tegevusalad. Raamatupidamise aastaaruanne on avalik dokument, millega saavad tutvuda kõik huvitatud osapooled.

Hindade kooskõlastamine toimub vastavalt ettevõtja taotlusele ehk vastavalt seadusele on ettevõtjal alati võimalus esitada taotlus uute võrgutasude kooskõlastamiseks. Uued võrgutasud tuleb kooskõlastada juhul, kui ettevõtja leiab, et kooskõlastuse aluseks olnud kulud, kapitalikulu ja põhjendatud tulukus ei taga enam võrgutasude vastavust ELTS § 71 nimetatud nõuetele. Vajadusel on Konkurentsiametil õigus kontrollida, kas kehtivad võrgutasud on vastavuses elektrituruseaduses sätestatuga. Selleks, et tagada võrguettevõtjatele võimalus pikaajaliselt seada eesmärged, kavandada võrguettevõtja tööd ja seaduses seatud kohustuste täitmine, on Konkurentsiamet ette näinud võrguettevõtja investeeringute ülevaatamise hinnamenetluse käigus.

Konkurentsiamet on koostanud ja avaldanud oma veebilehel metoodilised juhendid „Elektrienergia võrgutasude arvutamise ühtne metoodika“, ja „Juhend kaalutud keskmise kapitali hinna leidmiseks“.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuste hinnaregulatsioonis on tulenevalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest nr 714/2009 mõningad erinevused. Sarnaselt teistele võrguettevõtjatele peavad põhivõrguettevõtja poolt kehtestatud võrgutasud olema läbipaistvad, võtma arvesse võrgu turvalisuse vajadust ning kajastama tegelikke kulusid niivõrd, kui need vastavad efektiivsuse ja võrreldava struktuuriga võrguettevõtja kuludele, ning ei tohi olla diskrimineerivad. Kuna põhivõrguettevõtjatel tekib lisakulu/tulu tulenevalt transiidist on määruses sätestatud, et EL-i riikide põhivõrguettevõtjate vahel moodustatakse nn kompensatsioonifond (ITC fond). 23.09.2010 Euroopa Komisjon kinnitas regulatsiooni nr 838/2010, mis sätestab transiidi kompenseerimise põhimõtted. Fondi panustavad kõik põhivõrguettevõtjad ning sellest kompenseeritakse vastavalt transiidis osalevate põhivõrkude kulud. Muuhulgas sätestab määruse artikkel 4 punkt 3, et võrgutasude kehtestamisel võetakse arvesse maksed ja laekumised, mis tulenevad põhivõrguettevõtjate vahelisest hüvitismehhanismist⁶. Kuna nimetatud määruse täitmine on Eestile kohustuslik, võtab Konkurentsiamet põhivõrguettevõtjale võrgutasude kooskõlastamisel arvesse ka nimetatud hüvitismehhanismist tulenevaid kulusid.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuse hinnaregulatsioonis on ka arvestatud piiriüleste võrkude ühendusest saadavaid ülekoormusetulusid. Ülekoormusetulusid kasutatakse Määruse (EÜ) 714/2009 artikli 16 punkt 6a kohaselt jaotatud ülekandevõimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks (nn vastukaubandus) ja ülejäänud osa võetakse arvesse Määruse artikkel 16 punkt 6 lõigus toodud tingimustel võrgutariifide arvutamisel. Alates 01.07.2014 alustas põhivõrguettevõtja ülekandevõimsuste tulude kogumist võimsuste säilitamiseks ja suurendamiseks.

Võrguteenuse keskmised hinnad 2016. aastal on samad mis 2014-2015. aastatel ja on esitatud tabelis 3. Kõik kehtivad kooskõlastatud võrguteenuse hinnad on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel.

Tabel 3. Elektrivõrkude ülekande- ja jaotusteenuse keskmised hinnad 2016. aastal.

Teenuse osutaja	Ettevõtjate arv	Ülekande ja jaotusteenuse keskmine hind, €senti/kWh
Põhivõrk	1	1,18
Jaotusvõrgud	34	5,13

2015. aastal teostas Konkurentsiamet pikaajalise regulatsiooni analüüsi⁷. Elektri võrguettevõtjate puhul vaadeldi nelja suurema võrguettevõtja hindade muutusi. Elering AS teostab elektrienergia ülekannet ning teised kolm ettevõtjat elektrienergia jaotamist oma elektrivõrkude kaudu. Elektri jaotusvõrguettevõtjatest moodustab suurema turuosa Elektrilevi OÜ, ligi 88%.

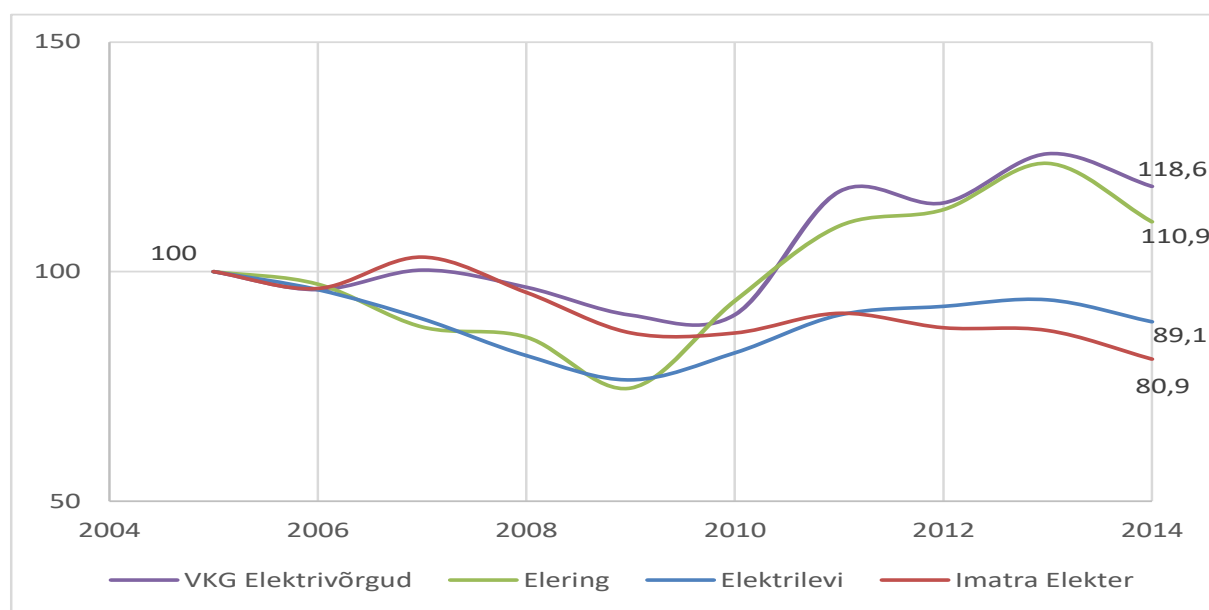
⁶ Inglise keelses määruses on kasutusel termin *Inter-Transmission System Operator Compensation Mechanism*. Levinud ka lühend *ITC*.

⁷ http://www.konkurentsiamet.ee/public/Hinnaregulatsiooni_tulemuste_hindamine_reguleeritud_sektorites.pdf

Tabel 4. Elektrienergia võrgutasude 10-aastane dünaamika reaalses hindades, €/MWh.

Ettevõtjad	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
THI	4,1	4,4	6,6	10,4	-0,1	3	5	3,9	2,8	-0,1
Elektrilevi OÜ	40,81	39,21	36,62	33,35	31,18	33,59	36,95	37,72	38,31	36,35
AS Elering	10,66	10,37	9,37	9,14	7,95	9,98	11,72	12,10	13,18	11,82
Imatra Elekter AS	44,23	42,60	45,63	42,22	38,32	38,31	40,21	38,82	38,55	35,79
VKG Elektrivõrgud OÜ	32,44	31,16	32,55	31,33	29,36	29,39	38,09	37,29	40,77	38,46

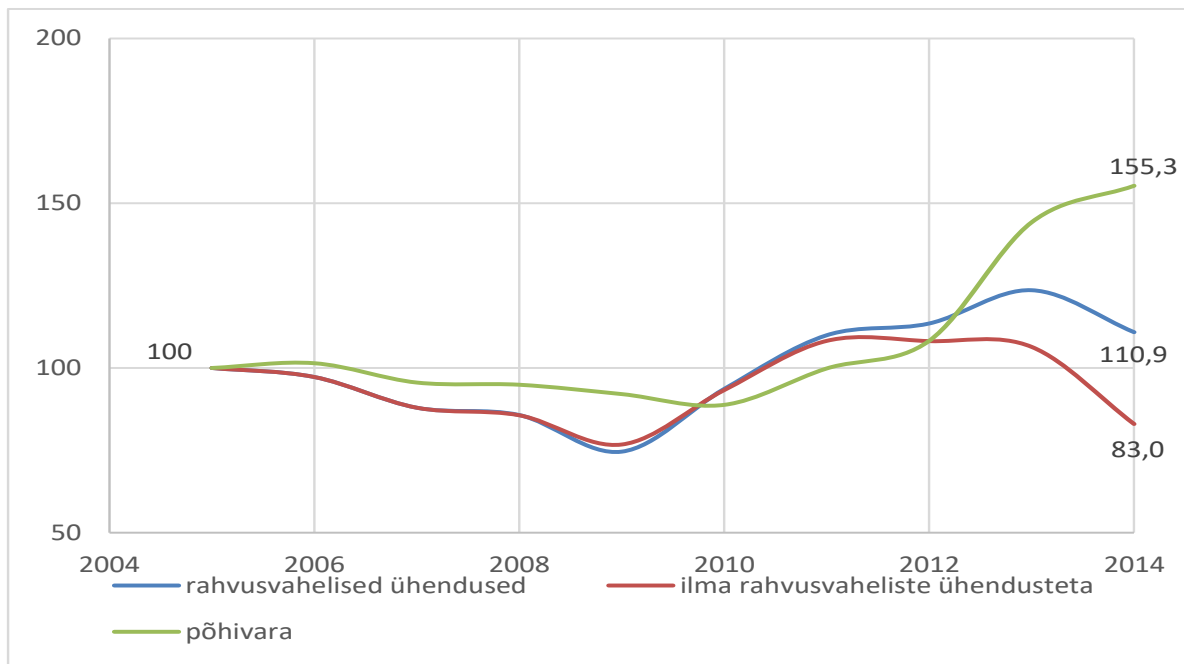
Regulatsioonitulemuste analüüsimisel on otstarbekas vaadelda eelkõige hindade dünaamikat reaalses hindades, mis näitab, kuidas on hinnad muutunud võrreldes üldise inflatsiooni tasemega. Elektrivõrkude võrgutasude reaalses hindades protsentuaalsed muutused on toodud alljärgneval joonisel 6.

Joonis 6. Elektrivõrkude võrgutasude reaalses hindades protsentuaalsed muutused.

Jooniselt 6 selgub, et suurimat turuosa (88%) omava Elektrilevi OÜ võrgutasud on reaalses väärtuses langenud, sama on ka Imatra Elekter AS võrgutasude puhul. Samas Elering AS ja VKG Elektrivõrgud OÜ võrgutasud on reaalses väärtuses tõusnud. Elering AS hinnatõusu põhjuseks on olulised investeeringud rahvusvaheliste ühenduste ja avariireservjaamade väljaehitamiseks ning nimetatud objektidega seotud hoolduskulude lisandumine. Seoses rahvusvaheliste ühendustega on ka paratamatult suurenenud elektrikaod. See kõik on olnud Elering AS võrgutasude tõusu põhjuseks. VKG Elektrivõrgud OÜ puhul on võrgutasu tõusu põhjuseks olnud oluline müügikoguse langus vaadeldaval perioodil, samas kui sarnase suurusega Imatra Elekter AS puhul on võrgutasud märkimisväärselt langenud.

Elering AS võrgutasude dünaamika analüüsimisel on oluline vaadelda hindade kujunemist koos ja ilma rahvusvaheliste ühenduste ja avariireservjaamadeta. Hinnaregulatsiooni tulemuste vaatlemisel ei anna tegelik hind (koos ühenduste ja avariireservjaamadega) adekvaatset pilti, sest regulaator peab nendega seotud kulud põhjendatult hinda lülitama.

Alljärgneval joonisel 7 on vaadeldud Elering AS võrgutasude reaalses väärtustes dünaamikat koos ja ilma rahvusvaheliste ühendusteta.

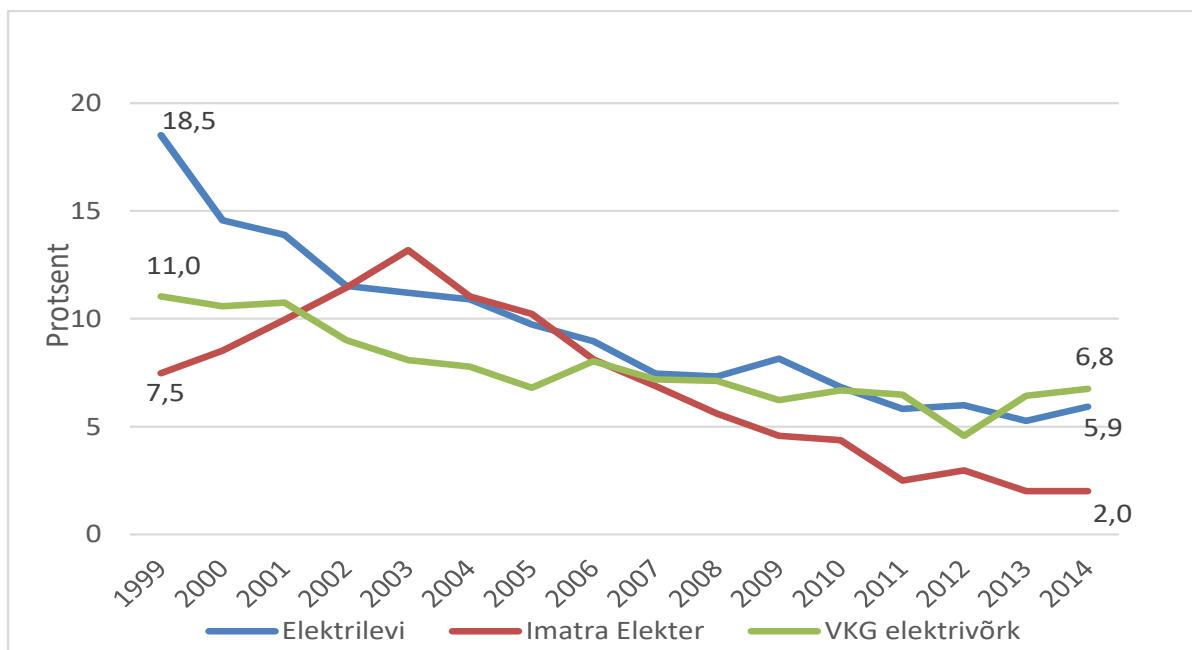

Joonis 7. Elering võrgutasud reaalses väärtustes koos ja ilma rahvusvaheliste ühendusteta.

Jooniselt 7 selgub, et Elering AS võrgutasud on tõusnud kümne aasta jooksul reaalses väärtustes 11%, seejuures on hinnatõusu põhjuseks just rahvusvaheliste ühenduste rajamine, ilma nendeta oleks vastupidiselt tegemist 17%-lise hinnalangusega. Täna kooskõlastatud võrgutasudes moodustab välisühenduste osakaal ligi 25%. Selle alusel võib väita, et ka Elering AS osas on hinnaregulatsioon olnud edukas ning ilma rahvusvaheliste ühenduste lisandumiseta oleks teenuse hind reaalses hindades langenud.

Kokkuvõtteks on hinnaregulatsioon viimase 15-aasta jooksul olnud edukas. Regulatsiooni üks peamisi eesmärke – tagada tarbijatele hinnastabiilsus ja vältida monopolsetel ettevõtjatel liigse kasumi teenimist on üldjoontes täidetud. Elektrivõrkude puhul on kooskõlastatud keskmised hinnad reaalses hindades langenud, nimetatud fakti võib kindlalt väita ka Eleringi puhul. Kuigi ülekandetariifid on tõusnud, on peamiseks tõusu põhjuseks rahvusvaheliste ühenduste ehitamine, ilma selleta oleksid ka Elering AS võrgutasud langenud.

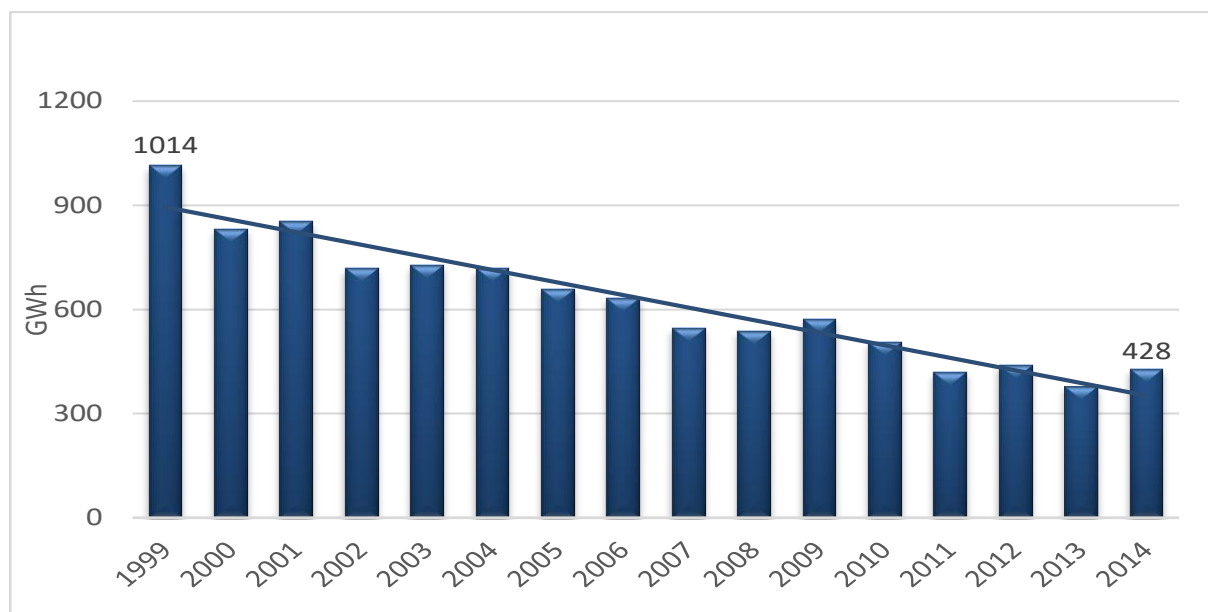
Kuna võrgutasusid mõjutavad oluliselt ka võrgukaod, siis eraldi analüüsiti ka kolme suurema jaotusvõrku (Elektrilevi OÜ, Imatra Elekter AS, VKG Elektrivõrgud OÜ) 16 aasta pikkuse statistika alusel. Joonisel 8 on toodud nimetatud jaotusvõrkude suhtelise kao dünaamika ning joonis 9 kajastab kokku nimetatud jaotusvõrkude absoluutse elektrikao suurusi GWh-des.

*Alates 2003. aastast on Imatra Elekter AS tegevuspiirkonnas nii Läänemaa kui Viimsi piirkonnad

Joonis 8. Elektri jaotusvõrkude suhteline kadu.

Jooniselt 8 selgub, et suurima jaotusvõrgu Elektrilevi OÜ suhteline kadu on vähenenud ligi kolm korda 18,5%-lt 5,9%-le. Imatra Elekter AS suhteline kadu on vähenenud 3,7 korda 7,5%-lt 2%-le ja VKG Elektrivõrgud OÜ suhteline kadu on vähenenud 1,6 korda 11%-lt 6,8%-le.

Joonis 9. Elektri jaotusvõrkude absoluutne kadu.

Jooniselt 9 selgub, et kolme jaotusvõrgu absoluutne kadu on vähenenud 2,4 korda. Seega on 16 aasta jooksul elektrikaod märkimisväärselt vähenenud. Absoluutse elektrikaona on kokku aastane kokkuhoid ligi 500 GWh mis on ligi 7,5% Eesti tänasest lõpptarbimisest, mistõttu on tegemist arvestatava koguse kokkuhoitud energiaga.

Kõige suuremat edu on saavutatud energiasäästu alal. Elektri võrgukaod on vaadeldaval perioodil oluliselt langenud – jaotusvõrkude absoluutne kadu on vähenenud 58% ehk 586 GWh võrra.

Elektrilevi OÜ võrgutasude vähendamine

2015. aastal leidis Konkurentsiamet pärast Elektrilevi OÜ 2014. aasta auditeeritud majandusaasta aruandes toodud andmete analüüsimist, et ettevõtte võrgutasude arvutamise aluseks olevad kulud ja tulukus võivad edaspidi enam mitte olla kooskõlas elektrituruseaduse põhimõtetega. Sellest lähtudes ja võttes arvesse Elektrilevi OÜ võrgutasude arvutamise aluseks olevate kulude ja tulukuse võimalikku vähenemist 2017. aastal, alustas Konkurentsiamet 25.11.2015 järelevalvemenetlust ettevõtte võrgutasude elektrituruseadusega vastavusse viimiseks.

2016. aasta lõpus tehti OÜ-le Elektrilevi ettekirjutus, sest amet tuvastas, et ettevõtja rakendatavad võrgutasud ei ole kulupõhised. Konkurentsiamet nõudis ettevõtjalt võrgutasude langetamist 6,7% võrra. Keskmisele kodutarbijale tähendanuks see elektri lõpphinna langemist 3,6%, arvestades, et võrgutasud moodustavad lõpphinnast umbes poole.

Peamiseks võrguteenuse hinna languse põhjuseks on võrgukadude vähenemine. Ettevõtja võrgukaod on vähenenud 4,5%-ni. Seda on oluliselt mõjutanud ka kaugloetavatele arvestitele üleminek. Samuti mõjutas hinna langust kadude elektri hinna vähenemine, sest võrreldes eelnevate aastatega on elektri börsihind oluliselt langenud. Lisaks on langenud intressimäärad, mis on aluseks ettevõtja poolt teenitava kasumi arvutamisel.

Elektrilevi OÜ esitas 13.02.2017 ametile võrgutasude alandamise taotluse. Konkurentsiamet kooskõlastas 16.03.2017. aastal ettevõtja võrgutasud, mis olid kooskõlas elektrituruseadusega ning millega säästetakse tarbijatele ligikaudu 18,5 miljonit eurot.

Elektrivõrguga liitumise tasud

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud elektrituruseaduse § 42 lõike 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi Valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud Võrgueeskirjaga. Võrgueeskirja 5. peatükk sätestab nõuded kliendi elektripaigaldise võrguettevõtja elektri jaotusvõrguga ühendamiseks. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-ile esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine. Jaotusvõrguettevõtja teeb liitumispakkumuse 30 päeva jooksul alates taotluse saamisest või põhivõrguettevõtja vajaliku toimingute teostamist.

Liitumispakkumine peab sisaldama kliendile kuuluva elektripaigaldise liitumis- või mõõtepunkti asukohta, liitumistasu suurust ja tasu kujunemise kalkulatsiooni, võrguga ühendamise tingimusi ning liitumislepingu muutmise või lõpetamise tingimusi. Põhivõrguga liitumise tasu määratakse kulupõhiselt vastavalt võrgueeskirjas toodud põhimõtetele. Võrguga ühendamise eest võetavat liitumistasu arvutades lähtutakse ühendamiseks tehtud põhjendatud kulutustest. Liitumistasu hulka arvatakse uue tarbimisvõimsuse ühendamiseks või olemasolevate tarbimistingimuste muutmiseks vajalikud ja põhjendatud kulud, sealhulgas uute elektripaigaldiste ehitamise ja olemasolevate elektripaigaldiste ümberehitamise kulud. Siinkohal olgu selgitatud, et jaotusvõrguga liitumise tasu arvutatakse vastavalt Konkurentsiametiga kooskõlastatud liitumistasu arvutamise meetodikale. Meetodika koostamiseks on Konkurentsiamet avaldanud oma veebilehel meetodilise juhendi „Juhend elektrivõrgu liitumistasu ning tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu meetodika

kooskõlastamiseks.“ Konkurentsiamet kooskõlastas Elering AS „Liitumistasu ja tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu arvutamise meetodika“ 26.06.2015. aastal ja Elektrilevi OÜ liitumislepingu tüüptingimused 10.03.2015. aastal.

2.1.4 Piiriülesed küsimused

Eestil on naaberriikidest elektriühendused Venemaa, Läti ja Soomega. Eesti elektrisüsteemi kaart on eelnevalt toodud joonisel 2. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 10. Samas tuleb ära märkida, et Soome kuulub põhjamaade elektrisüsteemi Nordel, mis ei ole sünkroniseeritud Venemaa ja Balti riikide elektrisüsteemide ühendusega, kuhu kuulub Eesti.

Joonis 10. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart. Allikas: Elering AS

Eestil on kolm 330 kV vahelduvvoolu õhuliini ühendust (500-650 MW) Venemaaga, kaks 330 kV õhuliini (500-900 MW) Lätiga ning kaks alalisvooluühendust Soomega (350 MW ja 650 MW)). Olenevalt elektrivõrgus aset leidvatest remonttöödest ja välisõhutemperatuurist, võib Eesti ja Läti vaheline ülekandevõimsus väheneda. Võimsused, mida on maksimaalselt võimalik importida ja eksportida, sõltuvad ühelt poolt liinide tehniliselt läbilaskevõimest ja teiselt poolt režiimiarvutuste käigus välja selgitatud süsteemi stabiilsuse piirist. Kumb neist kahest on väiksem, määrab lõpliku piirangu. Seega on Eestil käesoleval ajal ühendusi naaberriikidega koguvõimsuses kuni 2 946 MW.

2016. aasta andmetel oli Narvast Venemaa-suunalise ühenduse tipuvõimsus 812 MVA (kui Eesti ja Läti vahel ei toimu elektriennergiaga kauplemist), Lõuna -Eestist Venemaa-suunalise ühenduse tipuvõimsus 287 MVA, Läti-suunalise ühenduse tipuvõimsus 949 MVA ning Soome-suunalise ühenduse tipuvõimsus 1040 MVA.

Ülekandevõimsuse arvutamise ja jaotamise reeglid (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p c, 37 lg 6 p c, 37 lg 8, 37 lg 9, 37 lg 3 p f)

Läti ja Eesti ning Venemaa ja Eesti vaheliste ülekandevõimsuse jaotamise reeglite osas on toimunud viimastel aastatel mitu muudatust. Muudatuste peamiseks eesmärgiks on kaasa minna Euroopa Komisjoni võetud suunaga kasutada ülekandevõimsuste jaotamisel vaid turupõhiseid lahendusi ning mitte anda teatud eeliseid üksikutele turuosalistele. Selline lähenemine tõhustab konkurentsi ning suurendab läbipaistvust, mis on vajalik uute investeerimisotsuste tegemiseks, et tagada jätkuv süsteemi varustuskindlus. Järgnevalt anname ülevaade Eesti ja Läti vaheliste ülekandevõimsuse jaotamise reeglitest.

Ülekandevõimsuste jaotamine ja arvutamine ning ülekoormuse juhtimine Balti riikides alates 01.01.2016

11.09.2015 sõlmisid Balti süsteemihaldurid ühised reeglid ülekandevõimsuste jaotamise ja arvutamise kohta Balti riikides ja Balti riikide piiril. Elektri kaubanduse võimsusest Balti riikides jaotatakse ainult kasutades kaudset (inglise keeles *implicit*) oksjonit. Elektri kaubandus Balti riikide ja kolmandate riikide vahel toimub võimsuse optimeerimise meetodil suunal Leedu-Valgevene ja Leedu-Venemaa. Minimaalse kaubandusliku võimsuse piir on 200 MW, mille tagab Leedu süsteemihaldur, hoides täiendavalt 100 MW sekundaarset reservi lisaks avariireserveidele. Uutes reeglites on võetud arvesse uutest Leedu ja Poola ning Leedu ja Rootsi ühendustest tulenevaid muutusi elektrisüsteemi funktsioneerimises (võimsused vaadatakse iga aasta üle ja sõlmitakse vastavad kokkulepped). 08.10.2015 Balti regulaatorid kiitsid heaks Balti süsteemihaldurite poolt väljatöötatud uued ülekandevõimsuste jaotamise ja arvutamise reeglid ning Konkurentsiamet kooskõlastas nimetatud reeglid 14.10.2015. Uued reeglid hakkasid kehtima alates 01.01.2016.

10.07.2015 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks forvard võimsuse jaotamise harmoniseeritud jaotusreeglid ja spetsiifilise lisa Eesti ja Läti piiri jaoks, mis sätestab pikaajalise ülekandevõimsuse instrumentide limiteeritud PTR-de⁸ jaotamise reeglid Eesti ja Läti piiril alates 01.01.2016. Eesti süsteemihaldur ja Läti süsteemihaldur vaatasid Euroopa elektri võrgueeskirjade arenguid järgides PTR reeglid üle ning otsustasid asendada need EU HAR-i⁹ (eesti keeles forvard võimsuse jaotamisreeglid) ja Regionaalse Lisaga. Konkurentsiamet kooskõlastas forvard võimsuse jaotamise harmoniseeritud jaotusreeglid ja spetsiifilise lisa Eesti ja Läti piiri jaoks 15.09.2015.

15.07.2016 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks eelnimetatud pikaajalise Eesti ja Läti piiri ülekandevõimsuse instrumentide limiteeritud PTR-de jaotamise reeglite muudatused (EU HAR ja Regionaalne Lisa). Muudatused tulenesid Euroopa Liidu määrusest nr 2016/1719, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise forvardturu eeskiri. Mõju avaldasid ka automatiseeritud veebipõhise rakenduse arendused ja nende kasutamine. Konkurentsiamet kooskõlastas muudatused 02.09.2016 ja 13.10.2016. Uus EU HAR ja Regionaalne lisa rakendus 01.01.2017.

Süsteemihaldurite poolt arvutatud piiriüleste ülekandevõimsuste andmed ning süsteemile seatud piirangud, nende põhjused ja mõju elektrisüsteemile nädalate kaupa, asuvad NP

---

⁸ (inglise keeles *physical transmission rights* tähendus on õigus füüsiliseks ülekandeks. Tekstis on kasutusel inglise keelne lühend PTR)

⁹ inglise keeles *Allocation Rules for Forward Capacity Allocation*

veebileheküljel. Lisaks leiab NP veebileheküljel informatsiooni ülekandesüsteemide tegelike katkestuste kohta.

Vastavalt määruse (EÜ) nr 714/2009 artiklile 15 „Teabe esitamine“ ja Suuniste punktile 5 „Läbipaistvus“ on Elering AS oma veebileheküljel (<http://www.elering.ee>) avaldanud eelnimetatud vaba võimsuse jagamise reeglid ja kokkulepped. Samuti on veebileheküljel avaldatud info kasutusel oleva edastamisvõimsuse, kasutatud üldvõimsuse, nõudluse ja tootmise kohta, esitades tegelikud andmed ja prognoosid vastavalt Suunistele kas aasta, kuu, nädala ja/või päeva kaupa. Lisaks eeltoodule avaldab põhivõrguettevõtja oma veebileheküljel Eesti elektrisüsteemis paiknevate nimivõimsusega üle 100 MW tootmisüksuste planeeritud ja avariilised katkestused ja Eesti elektrisüsteemi tootmisvõimsuste piisavuse aruande, milles muuhulgas käsitletakse infrastruktuuri pikaajalist arengut. Veebileheküljel on eraldi loodud andmete avalikustamise rakendus, kus informatsioon on visuaalselt jälgitav ning hõlpsasti allalaetav. Informatsioon avalikustatakse turuosalistele üheaegselt, läbipaistvalt, kasutajasõbralikult ja kergesti allalaetavas vormis.

Ülekoormusest saadava tulu kasutamine perioodil 01.07.2016 kuni 30.06.2017 (Määrus EÜ 714/2009 I lisa punkt 6.5)

Vastavalt Määruse (EÜ) nr 714/2009 artikkel 16 punkt 6 alusel kasutatakse võrkudevahelise ühenduse jaotamisest saadud tulusid järgmistel eesmärkidel:

- a) jaotatud võimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks ja/või
- b) ühendusvõimsuste säilitamiseks või suurendamiseks võrguinvesteeringute kaudu, eelkõige uute võrkudevaheliste ühenduste kaudu või
- c) juhul, kui eelmise kahe eesmärgi jaoks ei ole võimalik otstarbekalt tulu kasutada, siis regulaatori loal on lubatud arvestada nimetatud tulusid võrgutasude arvutamisel.

Perioodil 1.07.2016 – 30.06.2017 teenis Elering ülekoormustulu kokku 8 349 288 eurot. Sellest 176 430 eurot kasutati Määruse (EÜ) 714/2009 artikli 16 punkt 6a kohaselt jaotatud ülekandevõimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks (nn vastukaubandus) ning ülejäänud osa 8 172 858 eurot kasutatakse sama määruse artikli 16 punkt 6b kohaselt ülekandevõimsuste säilitamiseks või suurendamiseks võrguinvesteeringute kaudu, eelkõige võrkudevaheliste ühenduste kaudu.

2.1.5 Konkurentsiameti ülesanded seoses elektrituruga (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p b, d ja q, 37 lg 3 p a, b ja e, 37 lg 4 p d, 37 lg 5 ja art 39)

Elektrituruseaduse kohaselt on Konkurentsiametile antud direktiivist 2009/72/EÜ ja määrustest (EÜ) 714/2009 tulenevad reguleeriva asutuse õigused ja kohustused, mille alusel Konkurentsiamet teostab elektrituruseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktide täitmise, sealhulgas elektrituru toimimise ja turuosaliste tegevuse üle riiklikku järelevalvet seaduses ja muudes õigusaktides sätestatud korras.

Tagamaks koostöö Euroopa Liidu energeetikasektorit reguleerivate asutuste koostööametiga (ACER) ja teiste regulaatoritega on elektrituruseaduses antud Konkurentsiametil järgnevad õigused ja kohustused:

- teha koostööd ACER-i ning teiste liikmesriikide reguleerivate asutustega;

- teha koostööd, ilma et see piiraks tema iseseisvust ja eripädevust, oma ülesannete täitmiseks põhivõrguettevõtjaga ning vajaduse korral teiste asjaomaste ametiasutustega. Mis tahes heakskiit, mille Konkurentsiamet annab elektrituruseaduse kohaselt, ei piira tema volituste kasutamist tulevikus;
- teha koostööd teiste liikmesriikide asjaomaste asutustega piirkonna elektrituru andmevahetusplatvormide ühitamiseks;
- kaasata vajaduse korral järelevalvesse sõltumatuid eksperte ning teha koostööd Eesti teiste järelevalveasutuste ja välisriikide järelevalveasutustega.

Konkurentsiameti kohustused on sätestatud elektrituruseaduse peatükis 9 „Riiklik Järelevalve“. Muuhulgas on Konkurentsiametil järgnevad kohustused:

- kontrollida Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 714/2009 sätestatud tingimuste täitmist;
- jälgida tootmisvõimsustesse investeerimist ning teeb varustuskindlust arvestades süsteemihaldurile vajaduse korral kohustuseks korraldada elektrituruseaduse § 4 lõikes 4¹ nimetatud konkurss;
- jälgida ja kontrollida elektrituruseaduse § 4 lõikes 4¹ sätestatud konkursi läbiviimist;
- lahendada turuosaliste vahelisi vaidlusi elektrituruseaduse sätestatud korras;
- avalikustada oma veebilehel võrguettevõtjate võrgutasud, mis ta on kooskõlastanud elektrituruseaduse alusel;
- väljastada elektrituruseaduse sätestatud juhul kooskõlastamise otsuseid;
- kontrollida jaotusvõrguettevõtja vastavust elektrituruseaduse § 18 nõuetele;
- kontrollida elektrituruseaduse § 59² lõikes 4 nimetatud toetuste haldamiseks põhivõrguettevõtja tehtavate kulutuste põhjendatust;
- kontrollida, kas elektrituruseaduse § 44 lõikes 4² nimetatud avatud tarne raames müüdava elektrienergia hind on põhjendatud;
- kontrollida müüja poolt tarbijale esitatud elektrituruseaduse §-s 75¹ nimetatud andmeid
- kontrollida, kas üldteenuse korras müüdava elektrienergia hind on kooskõlas elektrituruseaduse §-ga 76³;
- kontrollida elektrituruseaduse §-s 58¹ nimetatud päritolutunnistuste väljaandmist, üleandmist ja kehtivust;
- kontrollida süsteemihalduri määratud bilansienergia hindu;
- kontrollida võrguettevõtja võetavat edastamistasu elektrienergia transiidi eest ning liitumistasu ja tingimuste muutmise tasu, lähtudes elektrituruseaduse §-dest 71–73;
- anda elektrituruseaduse § 39 lõikes 7 nimetatud süsteemihalduri koostatud aruandele hinnangu oma aastaaruandes, arvestades seda, kas süsteemihalduri aruanne on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 714/2009 artikli 8 lõike 3 punktis b nimetatud ühenduseülese võrgu arengukavaga, ning vajaduse korral annab soovitusi süsteemihalduri investeerimiskava muutmiseks;
- jälgida Euroopa Liidu liikmesriikide ja kolmandate riikide põhivõrguettevõtjate vahelist tehnilist koostööd;
- teha koostööd teiste liikmesriikide asjaomaste asutustega piirkonna elektrituru andmevahetusplatvormide ühitamiseks;
- jälgida turu avamise ja konkurentsi taset, sealhulgas elektribörsi ja kodutarbijatele määratud hindu ning avaldab vähemalt kord aastas soovitusi kodutarbijatele müüdava elektrienergia hinnakujunduse kohta;
- jälgida, kui palju aega kulub võrguettevõtjatel ühenduste rajamiseks ning remonditöödeks;
- jälgida elektrituru läbipaistvuse taset, sealhulgas elektrituru hulgihindade läbipaistvust;
- kontrollida, et ei toimuks ristsubsideerimist ülekande-, jaotus- ja müügitegevuse vahel;

- kontrollida, et ei esineks lepingulist piiravat tegevust, sealhulgas keeldu osta määratud tarnet mitme müüja käest samal ajal;
- kontrollida, et tarbijatele on tagatud kiire juurdepääs nende tarbimisandmetele ilma lisatasu nõudmata;
- teha, ilma et see piiraks tema iseseisvust ja eripädevust, oma ülesannete täitmiseks koostööd põhivõrguettevõtjaga ning vajaduse korral teiste asjaomaste ametiasutustega. Mis tahes heakskiit, mille Konkurentsiamet annab elektrituruseaduse kohaselt, ei piira tema volituste kasutamist tulevikus;
- esitada Euroopa Komisjonile aruande, mis käsitleb turgu valitsevaid elektriettevõtjaid ning turu hõivamist ja konkurentsi muul viisil kahjustavat käitumist, omandisuhete muudatusi, konkurentsi edendamise meetmeid ning üldteenuse osutamise kohustuse täitmiseks võetud meetmete võimalikku mõju riigisisesele ja rahvusvahelisele konkurentsile;
- teavitada Euroopa Komisjoni põhivõrguettevõtjale tegevusloa andmise otsusest ning avaldab otsuse Euroopa Liidu Teatajas;
- koostada, avaldab oma veebilehel ja esitab igal aastal Euroopa Komisjonile, liikmesriikide energeetikasektorit reguleerivatele asutustele ning koostööametile aruande, mis käsitleb Konkurentsiameti ülesannete täitmiseks võetud meetmeid ja saavutatud tulemusi;
- edastada elektrituruseaduse § 19 lõikes 5 nimetatud teabe Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 256/2014 artikli 3 kohaselt Euroopa Komisjonile;
- avaldada oma veebilehel teabe, mis käsitleb tarbija õigusi, asjaomaseid õigusakte ja vaidluse lahendamise võimalusi;
- koostada ja avaldada iga aasta 31. juuliks oma veebilehel eelmise kalendriaasta kohta ülevaate, milles kajastatakse:
  - süsteemidevaheliste ühenduste võimsuse jaotamise reeglid;
  - süsteemi ülekoormuse lahendamise reeglid;
  - võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg;
  - võrguettevõtja avaldatav teave võrkudevaheliste ühenduste ja võrgu võimsuse jaotamise kohta, arvestades ärisaladuse hoidmise vajadust;
  - ELTS §-s 16 nimetatud tegevusalade eristamine;
  - uutele tootjatele kehtestatud liitumistingimused;
  - süsteemihalduri ja võrguettevõtjate kohustuste täitmine;
  - konkurentsi olukord elektriturul.

Lisaks eeltoodule võib Konkurentsiamet kehtestada ajutised võrgutasud või tasu arvutamise meetodika olukorras, kus võrgutasu ei ole põhjendatud või ei ole määratud ning võrguettevõtja ei järgi Konkurentsiameti ettekirjutust. Konkurentsiameti poolt kehtestatu kehtib seni, kuni võrguettevõtja kooskõlastab, lähtudes ELTS §-st 73, uue võrgutasu. Enam teenitud tulu, mida võrguettevõtja põhjendamata võrgutasu kasutamise ajal teenis, arvestatakse põhjendatud müügitulust maha, võttes arvesse võrguettevõtja jätkusuutlikkust, kas järgmisel või vajaduse korral järgmistel võrgutasude kooskõlastamistel.

Konkurentsiametil on kohustus kontrollida põhivõrguettevõtja ja jaotusvõrguettevõtja nõuetele vastavust seaduses sätestatud nõuetele. Konkurentsiameti jälgib, et põhivõrguettevõtja vastaks seaduse sätestatud nõuetele ning algatab seaduses sätestatud juhtudel (sh Euroopa Komisjon on esitanud põhjendatud taotluse) põhivõrguettevõtja nõuetekohasuse hindamise. Seejuures teatab Konkurentsiamet viivitamata Euroopa Komisjonile need asjaolud, mis võimaldavad kolmandast riigist pärit isikul omandada kontrolli põhivõrguettevõtja üle.

Konkurentsiamet võib elektrituruseaduses sätestatud riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada korrakaitseaduse §-des 30, 50 ja 51 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseaduses sätestatud alusel ja korras. Ettekirjutusega pandud kohustuse täitmata jätmise korral võib kohaldada sunnivahendit asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras. Sunniraha ülemmäär on 1300 eurot. Elektrituruseaduse põhivõrguettevõtja juhtimist sätestavate nõuete täitmata jätmise korral on põhivõrguettevõtja suhtes rakendatava sunniraha ülemmäär üheksa mln eurot, kusjuures ettekirjutusega taotletava eesmärgi saavutamiseks rakendatav sunniraha ei või kokku ületada üheksat mln eurot. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale võib esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus Konkurentsiameti otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada.

Konkurentsiamet on seadusest tulenevate ülesannete täitmisel sõltumatu. Ametil on õigused ja kohustused turu jälgimiseks nii eelkirjeldatud elektrituruseaduse kui ka konkurentsiseaduse (KonkS) alusel. Juhul, kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamist või muid konkurentsialaseid rikkumisi ei saa lahendada eriseaduse alustel, on võimalik menetleda neid KonkS alusel. Ameti sõltumatus on tagatud Vabariigi Valitsuse seaduse § 93 lg 6 punktiga 1, mille kohaselt ei laiene seaduses sätestatud teenistusliku järelevalve kord riikliku järelevalve toimingutele ning riikliku sunni kohaldamisel antud otsustele, seega – seaduse kohaselt on ministeeriumi valitsemisala asutused riikliku järelevalve teostamisel ja riikliku sunni kohaldamisel sõltumatud. Kõikidel menetlusosalistel, nii ettevõtetal kui ka tarbijatel, on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsused halduskohtus, kes teeb otsuse riikliku järelevalve teostamise ja riikliku sunni kohaldamise osas. Lisaks on Konkurentsiamet iseseisev Riigikogu poolt kinnitatud eelarve kasutamise osas.

Avaliku teenistuse seaduse kohaselt määratakse Konkurentsiameti peadirektor ametisse viieks aastaks ning sama isikut ei tohi nimetada samale ametikohale rohkem, kui kaheks ametiajaks järjestikku. Esimene periood algas seaduse jõustumisest. Ametniku kohustused sh. ametniku tegevuspiirangud on sätestatud avaliku teenistuse seaduse peatükis 5, korrupsioonivastase seaduse peatükkides 1 ja 2 ning ameti sisekorraeeskirjades. Konkurentsiameti töötajad ja juhtimise eest vastutavad isikud tegutsevad turuhuvidest sõltumatult ning neile määratud reguleerimisülesandeid täites ei küsi ega võta vastu otseseid juhiseid üheltki riigiasutuselt ega muult avalik-õiguslikult või eraõiguslikult isikult.

2.2 Konkurentsi edendamine elektriturul

2.2.1 Elektri hulgiturg

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 40 lg 3)

2010. aasta aprillis alustas Eestis tegevust Põhjamaade elektribörs NP. Aastal 2010 oli elektriturg avatud 28,4%. 01.01.2013 avanes elektriturg kõigile ehk kõik elektritarbijad, kellel on kehtiv võrguleping, võivad endale valida sobiva elektrimüüja.

Elektritootjate ja hulgikauplejate tegevuse adekvaatseks hindamiseks on otstarbekas hinnata nende turuosa regionaalsel hulgiturul koostöös teiste Balti riikide elektrituru regulaatoritega. Tänu Eesti ja Soome vahelisele ühendusele *EstLink 1* ja *EstLink 2* ning Leedu ja Rootsi vahelisele ühendusele *NordBalt* on Balti riikide elektrisüsteem integreeritud Soome ja Rootsiga, millega Eesti ja kogu Balti elektrisüsteem on integreerunud Põhjamaade elektribörsi NP-ga.

2016. aastal toodeti (netootmine) Eestis elektrienergiat 10 424 GWh, võrreldes 2015. aastaga elektritootmine suurenes 15%. 2016. aastal olid võrgukaod Eesti elektrisüsteemis 711 GWh võrreldes 2015. aastaga võrgukaod suurenesid 2%. Eestisse imporditi 2016. aastal elektrienergiat 3 573 GWh, võrreldes 2015. aastaga import vähenes 34,5%. Elektrienergiat tarbiti 2016. aastal 7 675 GWh, tarbimine tõusis 3,2% võrreldes 2015. aastaga. Eestist eksporditi elektrit 2016. aastal 5 613 GWh, mis vähenes 12% võrreldes 2015. aastaga. Tabelis 5 on toodud Eesti elektrienergia bilansi muutus 2015 ja 2016. aastal.

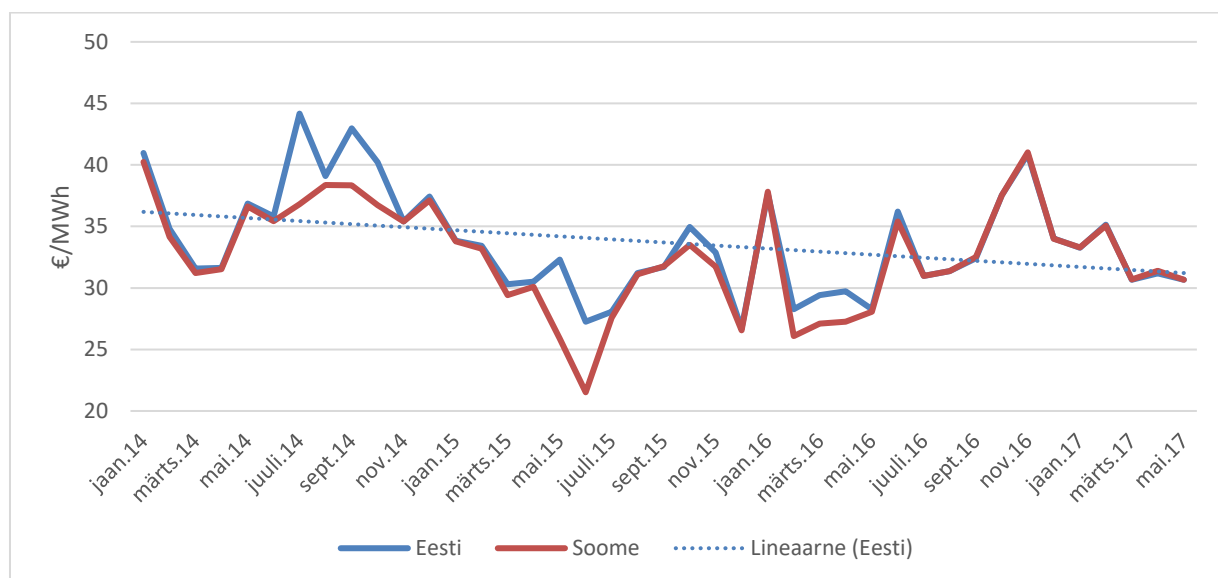
Tabel 5. Elektrienergia bilanss, GWh. Allikas: Statistikaamet ja Elering AS¹⁰

Elektrienergia bilanss, GWh	2015	2016	Muutus, %
Toodang (neto)	9 062	10 424	15,0
Import	5 452	3 573	-34,5
Tarbimine	7 440	7 675	3,2
Kadu	697	711	2,0
Ekspord	6 377	5 613	-12,0

Märkus: * v.a elektrijaamade omatarve.

Tabelist 5 selgub, et 2016. aastal Eesti piiriülene kaubanduslik import vähenes ligi 35%. Elering AS andmetel kahanes import Soomest 39%, kuid samal ajal import Lätist kasvas ligi neljakordselt. Kaubanduslik eksport vähenes 2016. aastal 12%. Elering AS andmetel eksport Lätti vähenes 23%, ent eksport Soome kasvas enam kui seitsmekordselt. Kogueksportist 86% liikus Lätti ja 14% Soome.

Allpoololeval joonisel 11 on toodud elektri börsihindade võrdlus NP Eesti ja NP Soome hinnapiirkondade vahel alates 01.01.2014.

Joonis 11. NP Eesti ja NP Soome hinnapiirkondade keskmiste hindade (€/MWh) võrdlus alates 01.01.2014 Allikas: Nord Pool

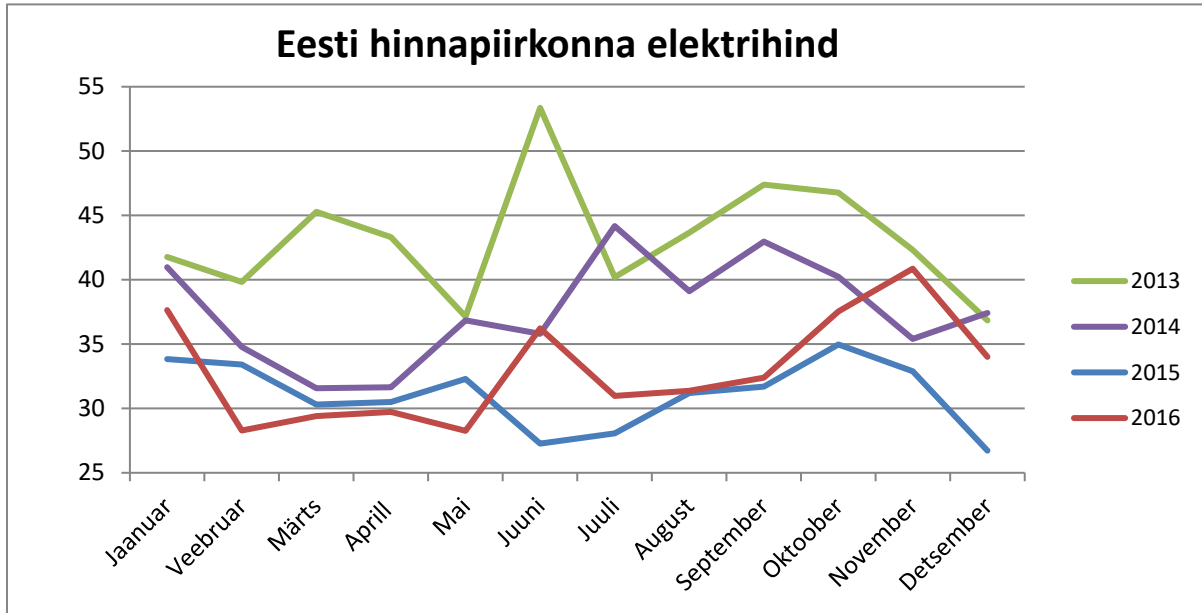
Jooniselt 11 selgub, et Eesti ja Soome elektri hinnad on küllaltki sarnased pärast *EstLink 2* käivitumist 2013. aasta detsembrikuus. Eesti ja Soome vaheliste hindade erinevused on põhjustatud enamasti *EstLink 1* ja *EstLink 2* katkestustest, kui ülekandevõimsus Eesti ja Soome

¹⁰ Statistikaamet avaldab 2016. aasta andmed 2016. aasta septembris

vahel on vähenenud. 2016. aastal oli *EstLink 1* ja *EstLink 2* katkestusi väga vähe ning seda illustreerib ka joonis 12.

Võrdlusena on joonisel 12 toodud NP Eesti hinnapiirkonna elektrienergia hinnad aastatel 2013-2016.

Joonis 12. NP Eesti hinnapiirkonna keskmised elektrienergia hinnad (€/MWh) aastatel 2013-2016. Allikas: Nord Pool

Jooniselt 12 selgub, et NP Eesti hinnapiirkonnas on nimetatud aastatel olnud elektrienergia hinnad väga volatiilsed. Kui 2013. aasta juunikuus oli elektrienergia keskmine hind kõige kõrgemal tasemel, olles üle 50 €/MWh, siis 2015. aasta detsembrikuus oli elektrienergia hind kõige madalamal tasemel, olles pisut alla 27 €/MWh.

Alljärgnevas tabelis 6 on toodud NP hindade võrdlused aastatel 2014 ja 2015.

Tabel 6. NP Süsteemi, Soome, Eesti, Leedu ja Läti hindade võrdlus. Allikas: Nord Pool

Hinnapiirkond	Ühik	Keskmine hind 2015	Keskmine hind 2016	Maksimaalne hind 2015	Minimaalne hind 2016	Muutus, %
NPS Süsteem	€/MWh	20,98	26,91	199,97	7,45	22,0
NPS Soome	€/MWh	29,66	32,45	214,25	4,02	8,6
NPS Eesti	€/MWh	31,08	33,06	200,06	4,02	6,0
NPS Läti	€/MWh	41,85	36,09	202,04	4,02	-16,0
NPS Leedu	€/MWh	41,92	36,54	202,04	4,02	-14,7

Tabelist 6 selgub, et NP Eesti hinnapiirkonna keskmine hind oli 2016. aastal 33,06 €/MWh, mis on 6% kõrgem võrreldes 2015. aasta hinnaga. Samamoodi tõusid ka keskmised hinnad NP Süsteemis ja NP Soome hinnapiirkonnas. NP Läti hinnapiirkonnas ja NP Leedu hinnapiirkonnas keskmised hinnad langesid. Hindade langust mõjutasid peamiselt uued Leedu ja Poola (*LitPol Link*) ning Leedu ja Rootsi (*NordBalt*) ühendused. 2016. aastal oli NP Eesti piirkonnas kõrgemaiks tunnihinnaks 200,0606 €/MWh ja madalamaiks tunnihinnaks 4,02 €/MWh.

Alljärgnevides tabelis 7 ja 8 on toodud päev-ette ja päevasisesel turul kaubeldud elektrikogused.

Tabel 7. Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas päev-ette (Elspot) turul. Allikas: Nord Pool

Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2015	2016	Muutus, %
Päev-ette (Elspot) müüdud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	TWh	7,8	9,49	21,7
Päev-ette (Elspot) ostetud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	TWh	6,99	7,5	7,3

Tabelist 7 selgub, et päev-ette (Elspot) turul müüdud elektrikogused olid 2016. aastal kokku 9,49 TWh, mis on 2015. aasta müüdud kogusest 21,7% võrra kõrgem ning ostetud elektrikogused olid kokku 7,5 TWh.

Tabel 8. Kaubeldud kogused NPS Eesti hinnapiirkonnas päevasisesel (Elbas) turul. Allikas: Nord Pool

Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2015	2016	Muutus, %
Päevasisene (Elbas) müüdud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	GWh	44	72	63,6
Päevasisene (Elbas) ostetud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	GWh	109	145	33

Tabelist 8 selgub, et päevasisesel (Elbas) turul müüdud elektrikogused olid 2015. aastal kokku 72 GWh, mis olid 2016. aasta mahust 63,6% võrra suurem ja ostetud elektrikogused olid kokku 145 GWh.

Elektribörsikorraldaja NP ja süsteemihaldur Elering AS veebilehekülgedel on avalikustatud info tootmisandmete ja ülekandevõimsuste osas (sh katkestused) ning andmed kõigi NP süsteemis olevate elektribörsi hinnapiirkondade kohta. Andmed on kergesti leitavad ja allalaetavad. Samuti tagab turu läbipaistvuse ühtne turukorraldus naaberriikidega.

Konkurentsiameti hinnangul on Eestil elektri hulgiturul toimunud ulatuslikud arengud seoses Balti riikide turgude avanemise ja elektribörsi tööle asumisega ning seda ilmestab aktiivne import ja eksport naaberriikidega. Konkurentsiameti hinnangul on Eesti hulgiturg väga läbipaistev, 87% elektrienergiast kaubeldakse elektribörsil. Samuti on suurenenud elektriturul elektrimüüjate konkurents (vt joonis 13).

Paremaks elektrituru toimimiseks käivitati 2013. aasta lõpus Eesti-Soome vahele kõrgepinge alalisvoolühendus *EstLink 2*. Lisaks alustas 2016. aastal tööd Leedu ja Rootsi vaheline ühendus *NordBalt* ning Leedu ja Poola vaheline ühendus *LitPol Link*. Tugevamad ühendused Põhjamaadega tagavad tihedama konkurentsiga tootjate vahel, läbipaistvamad ning madalamad hinnad tarbijatele ja eeldused toimivaks elektrituruks. Oluline on ka rõhutada, et Baltimaade elektrituru toimimise ja läbipaistvuse ning tugeva konkurentsiga tagab ühtne turu korraldus

2.2.2 Elektri jaeturg

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 40 lg 3)

2013. aastal avati Eestis täielikult elektriturg, mis tähendab, et kõik tarbijad kellel on kehtiv võrguleping saavad endale valida meelepärase elektrimüüja. Jaeturul suurima turuosaga ettevõtja on Eesti Energia AS. Andmed jaeturu kohta on toodud alljärgnevas tabelis 9.

Tabel 9. Üldised andmed jaeturu kohta.

Aasta	Kogutarbimine (ilma kadudeta) GWh	Ettevõtjate arv, kelle turuosa ületab 5%	Sõltumatute elektri-müüjate arv*	Kolme suurima müüja turuosa		
				Suured ja väga suured tööstus-ettevõtjad	Keskmise ja väikese suurusega tööstus-ettevõtjad	Väike-ettevõtjad ja kodutarbijad
2010	7431	1	4	100	94	94
2011	6845	1	5	100	93	93
2012	7407	1	5	100	93	93
2013	7332	2	15	100	90	85
2014	7 417	2	16	100	90	85
2015	7 440	5	16	100	90	85
2016	7 675	4	17	100	90	85

*Märkus: Ei sisalda võrguettevõtjaid

Tabelist 9 nähtub, et 2016. aastal tegutses Eestis 17 sõltumatut elektrienergia müüjat, kellest 10 ettevõtjat on aktiivsed turul tegutsesid. Konkurentsiametil puuduvad andmed elektrienergia müüjate vahetamise kohta erinevate tarbijagruppide vahel (suured ja väikesed tööstusettevõtjad ning kodutarbijad). 2016. aastal oli elektrimüüja vahetamise määr tarbijatel 3,6%.

Andmed kodutarbija poolt makstava elektrienergia (võrguteenus + elekter) hinnakujuunduse kohta on toodud alljärgnevas tabelis 10.

Tabel 10. Elektrienergia hind kodutarbijale 2016. aastal (põhitariifi alusel).

Hinnakomponendid	Ühik	Tarbija
Võrguteenus (põhitariif)	€senti/kWh	5,13
Elektrienergia hind ilma võrguteenuseta	€senti/kWh	3,56
Elektriaktsiis	€senti/kWh	0,447
Taastuenergia toetus	€senti/kWh	0,96
Lõpptarbija hind käibemaksuta	€senti/kWh	10,10
Käibemaks 20%	€senti/kWh	2,02
Lõpptarbija hind koos käibemaksuga	€senti/kWh	12,12

Märkused. Elektrienergia aluseks on võetud Nord Pool Eesti hinnapiirkonna 2016. aasta keskmine hind + Elektrum Eesti OÜ muutuvapaketi marginaal

Võrguteenuse hinna aluseks on võetud Elektrilevi OÜ hinnakiri

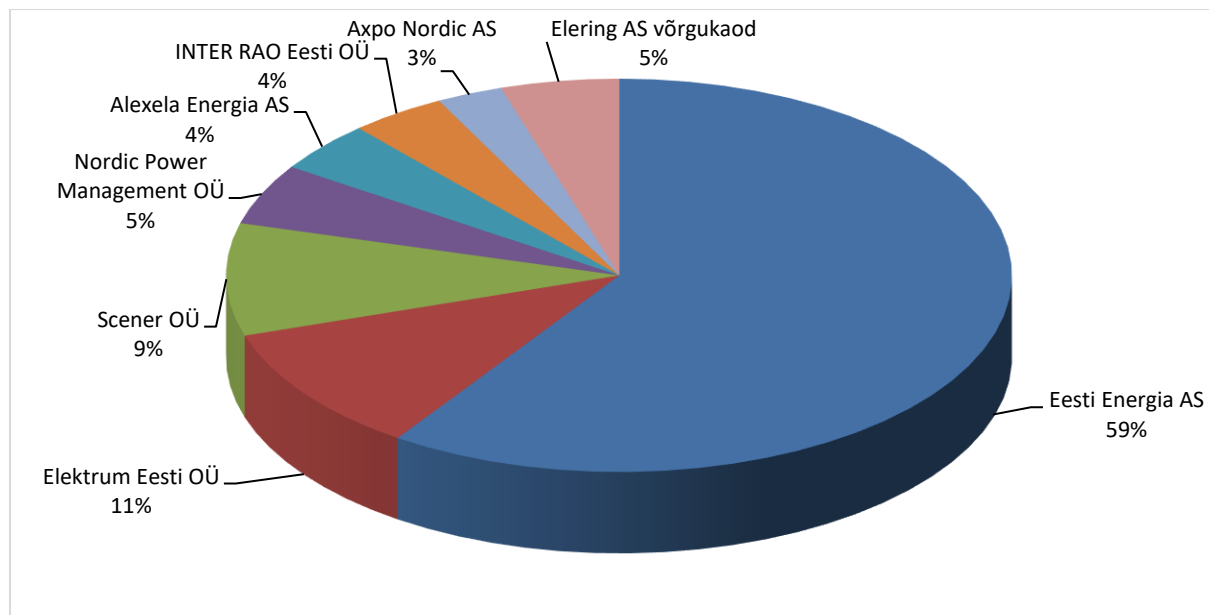
Eleringi AS tarkvõrgu platvormi kaudu liikuvate andmete põhjal vahetus elektrilepingut omavates tarbimiskohtades elektrimüüja 2016. aasta jooksul ligi 26 000 korral, mis on 42% enam võrreldes 2015. aastaga. 80,6% tarbijatest omavad elektrilepinguid ja 19,4 % tarbijatest kasutavad üldteenust. Tarbijatest 70% kasutavad erinevaid fikseeritud hinnapakette ja 30% börsipaketti.

Konkurentsiameti hinnang elektriturule peale turu avanemist

ELTS § 93 lõike 4 punkti 18 kohaselt, Konkurentsiamet jälgib turu avamise ja konkurentsi taset, sealhulgas elektribörsi ja kodutarbijatele määratud hindu ning avaldab vähemalt kord aastas soovitusi kodutarbijatele müüdava elektrienergia hinnakujunduse kohta.

01.01.2013 avanes elektriturg kõigile tarbijatele Eestis. Tarbijale tähendab turu avanemine võimalust valida enda jaoks sobivaim elektrimüüja olenemata sellest, millise ettevõtjaga on ta sõlminud võrguteenuse lepingu. Ettevõtja on aga olukorras, kus tal tuleb klientide võitmise nimel rohkem pingutada. Elektrihind tekib avatud turul võrdsetes konkurentsitingimustes. 2012. aasta lõppemisega kaotasid kehtivuse kõik varasemad elektrilepingud. Kui tarbija ühegi elektripakkujaga lepingut ei sõlminud, siis varustab teda elektrienergiaga (üldteenuse raames) võrguettevõtja, kelle piirkonnas tarbimiskoht asub. Üldteenuse hinna aluseks on eelmise kuu kaalutud keskmine börsihind, millele on lisatud ettevõtja põhjendatud kulud ja mõistlik kasumimarginaal.

17 elektrimüüjat pakuvad avatud turul erinevaid elektrihinnapakette. Elering AS-i andmetel oli 2016. aasta lõpuseisuga elektrileping olemas 580 000 tarbimiskohal, mis moodustab 81% tarbimiskohtadest ja 19% tarbimiskohtadest kasutas üldteenust. Väikeste elektritarbijate elektrimüüjate vahetamise määr oli 2016. aastal 3,6%.

Joonis 13. Hulgiturg Eestis 2016. aastal. Allikas: Elering AS

Jooniselt 13 selgub, et suurima hulgituru elektrimüüja 2016. aasta keskmine bilansiportfelli osakaal oli Eesti Energia AS-l 59,5%, järgnesid Elektrum Eesti OÜ 10,5 ja Scener OÜ 9,2%, jt. 2013. aasta keskmine bilansiportfelli osakaal oli Eesti Energia AS-l 71,9%, kui võrrelda 201 aastaga siis selgub, et Eesti suurima elektrimüüja (Eesti Energia AS) turuosakaal on vähenenud. Seega, saab järeldada, et elektriturul elektrimüüjate konkurents on suurenenud. Ühtlasi, väikesed tarbijad vahetavad elektrimüüjaid, mis ilmestab elektritarbijate aktiivsust elektriturul.

Konkurentsiameti hinnangul oli 2016. aastal elektriturul suures osas tagatud elektrienergia hindade, hinnamuutustest etteteatamise ja lepingu tüüptingimuste nõuetekohane avalikustamine.

2.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p o ja 37 lg 4 p b)

Konkurentsi edendamiseks on vajalik erinevate tootjate ja müüjate olemasolu. Samuti on oluline luua keskkond, kus liiguks info elektrimüüjate ja tarbijate vahel. 2007. aastal vastu võetud elektrituruseaduse muudatusega kehtestati Eestis toetuskeem taastuvenergia tootmiseks, mis on viimastel aastatel toonud turule mitmeid uusi elektritootjaid, eelkõige tuuleelektritootjaid ning ka elektri- ja soojuste koostootjaid. Viimasel paaril aastal on aktiivselt hakanud turule tulema päikeseenergiatootjaid.

Info liikumiseks töötas Elering AS välja turuosalistele mõeldud andmevahetusplatvormi ehk andmelao AVP, mille üldesmärgiks on efektiivse ja turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipe arvestav andmevahetuse protsesside tagamine elektriturul täielikul avamisel. Andmevahetusplatvormi toimivus on oluliseks eelduseks, et elektritarbijaid saaksid alates 2013. aastast valida ja muuta elektrienergia müüjaid ning kogu tarbija poolt tarbitud kogus jõuaks elektrimüüjani. Seega on tähtis tarbijate teadlikkus, kuna ka see on oluline sisend konkurentsi edendamiseks.

Elering AS käivitas 2016. aastal infotehnoloogilise lahenduse, mis võimaldab kõikidel elektrimüüjatel esitada tarbijale ühine arve nii müüdüd elektri kui võrguteenuse eest. Ühisarve esitamise võimalus võrdsustab konkurentsitingimused, sest ühisarve saavad nüüd esitada ka need elektrimüüjad, kes pole seotud ühegi võrguteenuse pakkujaga. Esialgu saavad elektrimüüjad esitada kliendile ühisarve juhul, kui kliendile ostutab võrguteenust Eesti suurim jaotusvõrguettevõtte Elektrilevi OÜ. Samas võimaldab Eleringi AS loodud lahendus ühisarve kasutusele võtta ka teiste jaotusvõrkude klientide teenindamiseks.

Kuna ühisarve teenuse rakendamisel hakkavad elektri lõpptarbijate võimalike võlgnevustega tegelema elektrimüüjad, lõi Elering AS andmevahetusplatvormile lahenduse, mis võimaldab vahendada võrguühenduse katkestamise ja taastamise taotlusi. See tähendab, et elektrimüüja saab võrguettevõttele Estfeedi platvormi edastada taotluse tarbija elektrivarustuse välja- või sisselülitamiseks.

Lisaks võrguarve vahendusele on Elering AS Estfeedi platvormile välja arendanud teenuse infovahetuseks elektrimüüjate ja võrguettevõtete vahel. See tähendab standardiseeritud infovahetust võrguettevõtjate ja müüjate vahel mõõteandmete või kliendi pöördumiste vahenduse osas.

Konkurentsiameti hinnangul on Eestis üldine keskkond hea uute elektrienergia tootjate ja müüjate turule tulekuks. 2016. aastal tuli turule kaks uut elektrienergia müüjat ja lahkus üks elektrienergia müüja. Nii tootjad kui müüjad vajavad turul tegutsemiseks tegevusluba, mida annab välja Konkurentsiamet vastavalt ELTS-ile.

2.3 Elektrienergia varustuskindlus

2.3.1 Nõudluse ja pakumise tasakaalu jälgimine

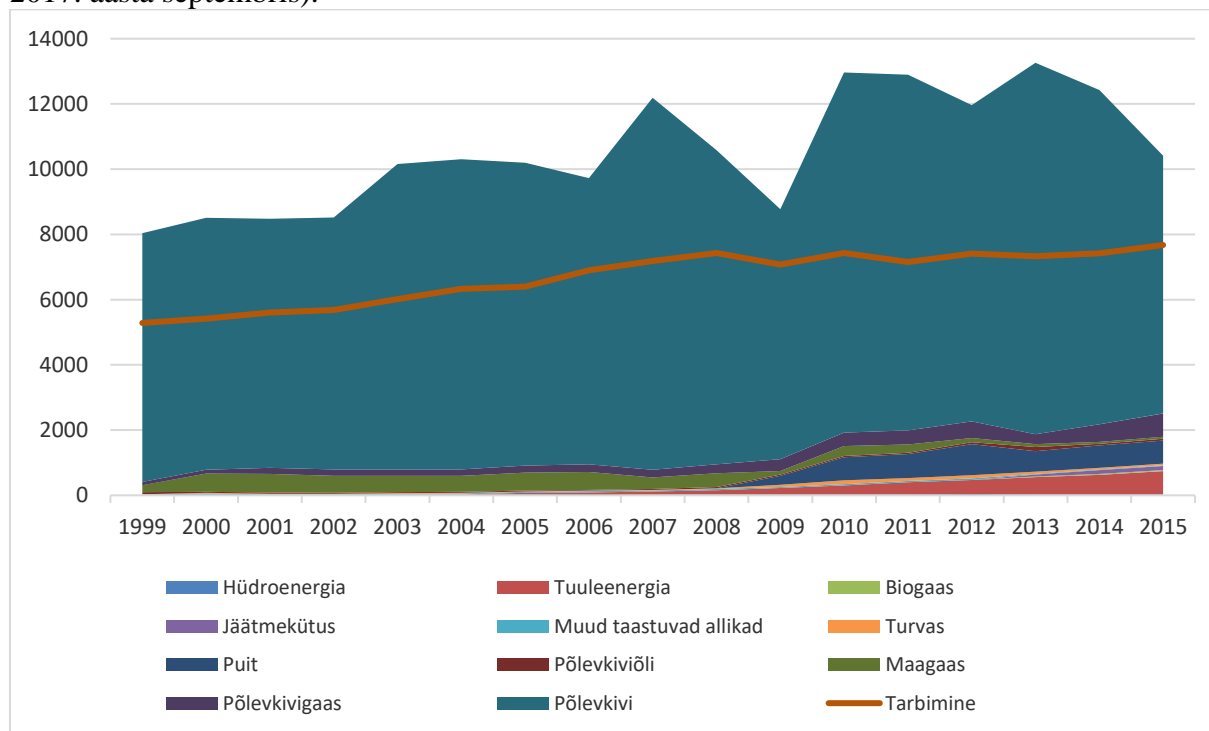
(Direktiiv 2009/72/EÜ art 4)

Eestil on piisavalt tootmisvõimsusi, suutes katta oma siseriikliku elektritarbimise vajaduse ning eksportides elektrienergiat peamiselt Lähti ja Leetu. 2016. aastal toodeti elektrienergiat siseriiklikult 10 424 GWh ja imporditi elektrienergiat 3 573 GWh. 2016. aastal tarbiti elektrienergiat siseriiklikult 7 675 GWh, võrgukaod olid 711 GWh ning elektrienergiat eksporditi 5 613 GWh. Tabelis 11 on toodud elektrienergia bilanss 2006. aastast kuni 2016. aastani.

Tabel 11. Eesti elektrienergiabilanss GWh. Allikas: Statistikaamet ja Elering AS

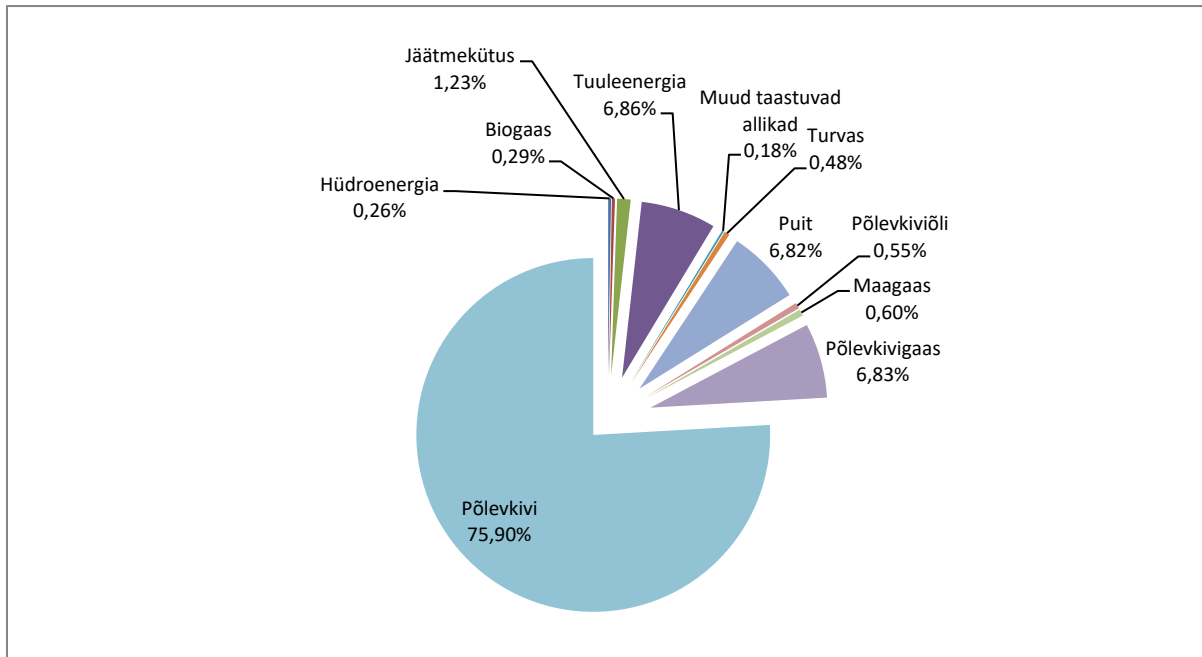
Elektrienergia bilanss, GWh	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Toodang (neto)	8 728	10 954	9 498	7 884	11 732	11 356	10 526	11 823	11 013	9 062	10424
Import	251	345	1 369	3 025	1 100	1 690	2 710	2 712	3 730	5 452	3573
Tarbimine	6 901	7 180	7 427	7 080	7 431	6 845	7 407	7 332	7 417	7 440	7675
Kadu	1 077	1 354	1 130	886	1 047	949	879	903	842	697	711
Ekspord	1 001	2 765	2 310	2 943	4 354	5 252	4 950	6 300	6 484	6 377	5613

Eesti elektrienergia portfelli on energeetiliselt sõltumatu, kuna enamus elektrienergiat toodetakse kodumaisest põlevkivist (joonis 14). Alates 2010. aastast elektritootmine suurenes seoses majanduse stabiliseerumisega. Kuigi jätkuvalt on elektrienergia tootmisel põlevkivi osakaal Eesti üldises elektrienergia portfellis kõige suurem, on pidevalt tõusnud elektrienergia tootmine taastuvatest energiaallikatest. Joonisel 15 on toodud elektrienergia tootmine erinevate kütuse liikide lõikes 1999. aastast kuni 2015. aastani (2016. aasta andmed avalikustab Statistikaamet 2017. aasta septembris).

Joonis 14. Elektrienergia tootang Eestis kütuseliikide lõikes 1999 – 2015, GWh. Allikas: Statistikaamet

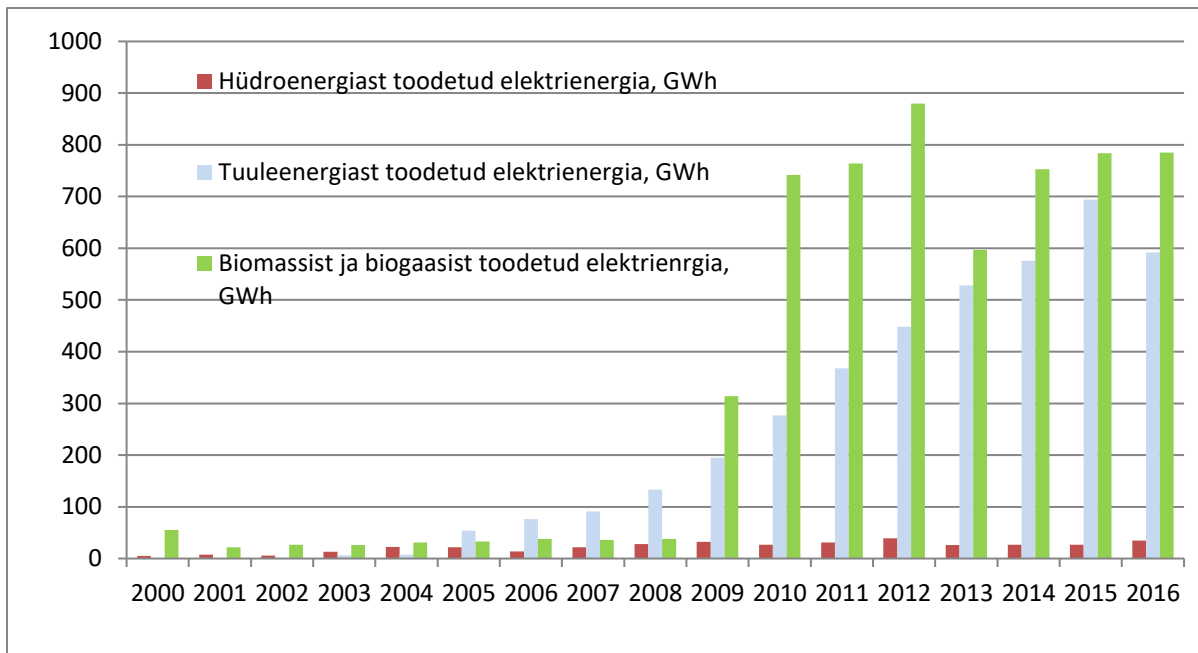
Joonisel 15 on toodud detailsemalt elektrienergia tootmiseks kasutatavate kütuste ja energiaallikate osakaal 2015. aastal (2016. aasta andmed avalikustab Statistikaamet 2017. aasta septembris).

Joonis 15. Elektrienergia tootmiseks kasutatavad energiaallikad 2015. aastal. Allikas: Statistikaamet

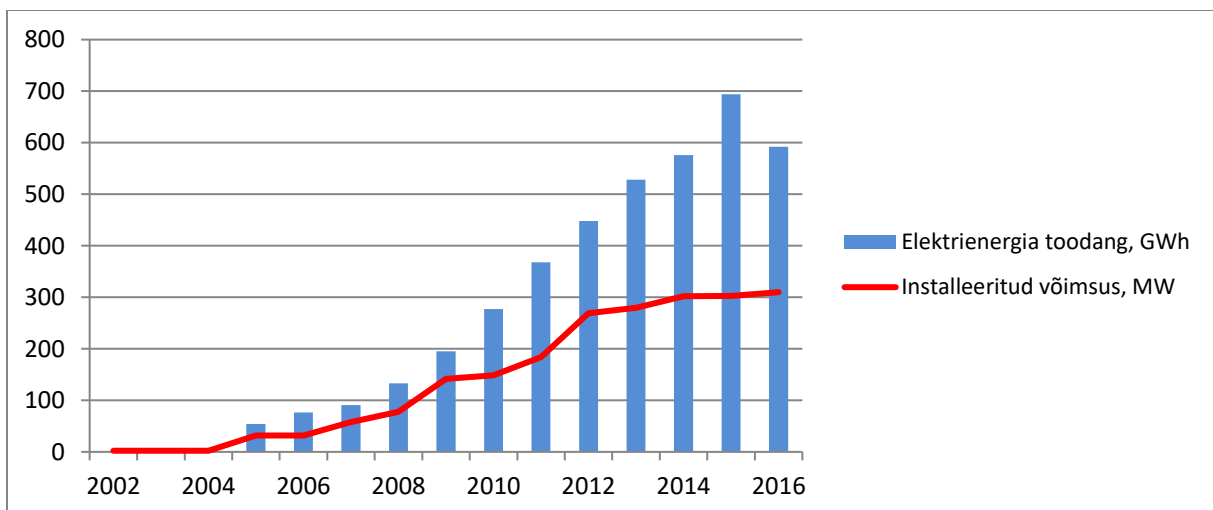
Jooniselt 15 selgub, et 2015. aastal toodeti elektrienergiat põlevkivist 75,9% (2014. aastal 85,9%).

Joonistelt 16 ja 17 nähtub, et üha rohkem elektrienergiat toodetakse taastuvatest energiaallikatest. 2007. aastal muudeti elektrituruseaduses taastuenergia toetuste määrasisid, mis tõi kaasa uute taastuvatel energiaallikatel põhinevate jaamade lisandumise (tuuleelektrijaamad, koostootmisjaamad). 2016. aastal langes tuuleenergiast toodetud elektrienergia kogus võrreldes 2015. aastaga. Samale tasemele jäi biomassist ja hüdroenergiast toodetud elektrienergia osakaalud elektrienergia tootmises.

Joonis 16. Taastuvenergia allikatel põhinev elektrienergia tootmine aastatel 2000 – 2016. Allikas: Elering AS

Kõige suurema osa Eesti taastuvelektri toodangust moodustab biomassil ja jäätmetest toodetud elekter, mille aastane toodang oli 2016. aastal 785 GWh. Väiksema osa moodustab tuulest toodetud elektrienergia, mille toodang oli 2016. aastal kokku 592 GWh ehk 15% vähem kui 2015. aastal, mil oli rekordiline tuuleenergia aasta (joonis 17). Tuuleelektrijaamade koguvõimsus oli 2016. aasta lõpu seisuga 302,91 MW. Kõige väiksema osa taastuvenergia tootmisvõimsustest moodustavad hüdroelektrijaamad, millede toodang oli kokku 35 GWh. Suurimat kasvu näitas 2015. aastaga võrreldes jätkuvalt päikeseenergia – toodetud elektrienergia maht kasvas kahekordseks peaaegu kolme GWh-ni.

Joonis 17. Tuuleenergia installeeritud netovõimsus ning elektrienergia tootmine aastatel 2002 – 2016. Allikas: Elering AS, Eesti Tuuleenergia Assotsiatsioon

Euroopa Ülemkogu võttis 2007. aasta märtsis vastu Euroopa Liidu (edaspidi EL) Energiapoliitika tegevuskava 2007–2009 (edaspidi EL Energiapoliitika), mille eesmärkideks oli:

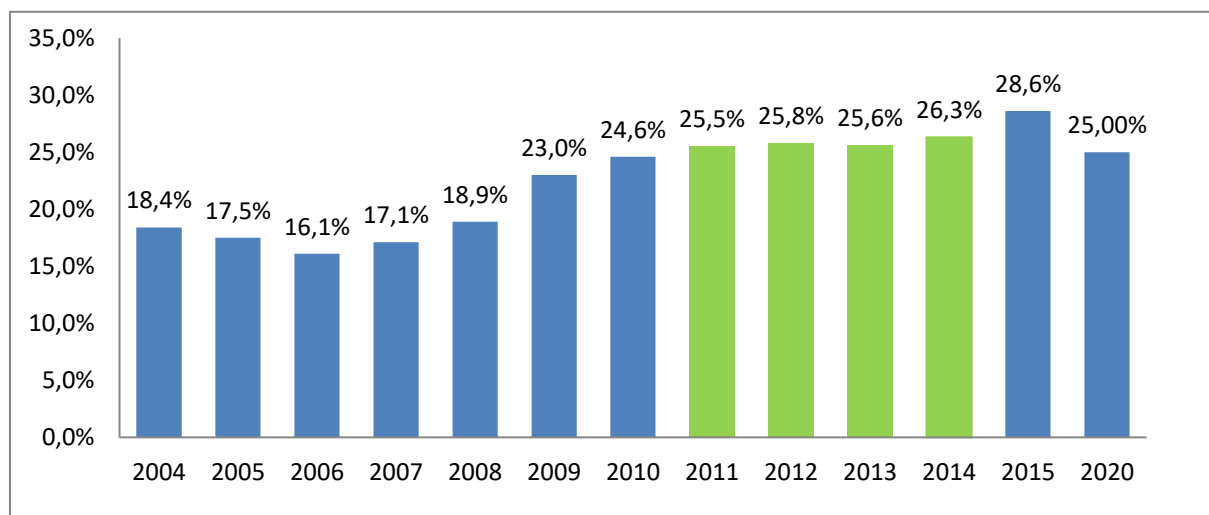

- tõsta energia varustuskindlust;
- tagada Euroopa konkurentsivõimeline ja taskukohane energia; soodustada keskkonna jätkusuutlikkust ja võidelda kliimamuutustega.

EL Energiapoliitika rakendamiseks välja töötatud meetmete paketist ehk nn kliimapaketist, mis esitati 23.01.2008 (koosneb neljast direktiivist ning ühest otsusest), on olulisimad sihtväärtused energia efektiivsuse, taastuvenergiaallikate ja biokütuste kasutusele, sealhulgas keskkonnasõbraliku süsinikdioksiidi kogumise ja ladustamise kohta aastaks 2020:

- vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid vähemalt 20% võrra võrreldes baasaastaga 1990 (2005. aastaks oli vähendatud 6%);
- tõsta taastuvenergia osakaal 20%-ni primaarenergia lõpptarbimisest (2005. aastal oli EL keskmiseks osakaaluks 8,5%);
- saavutada 20% efektiivsem energia kasutamine primaarenergia lõpptarbimises;
- suurendada biokütuste osakaalu transpordikütustes 10%-ni eeldusel, et õnnestub välja töötada teise põlvkonna biokütused.

Eesti võttis kohustuseks saavutada 2020. aastaks taastuvenergia osakaal 25% kogu primaarenergia lõpptarbimisest. Joonisel 18 on väljatoodud taastuvenergia osakaal energia lõpptarbimises.

Joonis 18. Taastuvenergia valdkondlik (elektri-, kütte- ja jahutus- ning transpordisektor) osakaal energia lõpptarbimises. Allikas: Eurostat

Jooniselt 18 selgub, et Eurostati andmetel moodustasid taastuvad energiaallikad primaarenergia lõpptarbimisest 2013. aastal 25,6%, 2014. aastal 26,3% ja 2015. aastal 28,6%. Eurostati andmetel oli 2015. aastal taastuvate energiaallikate osakaal elektrienergiast 15,1%.

2.3.2 Vahendid tipukoormuse katmiseks (Direktiiv 2009/72/EÜ art 4)

Eesti elektrisüsteemi tarbimise tipukoormus oli 8. jaanuaril 2016. aastal 1 553 MW. Installeeritud kasutatavaid netootmisvõimsusi oli 2 062 MW, mis peab tagama tiputarbimise katmise ja süsteemi valmisoleku tarbimiskasvu ja süsteemiavariide puhul (tabel 12). Elering AS on prognoosinud 2026. aastaks tipukoormuse kasvu kuni 1 681 MW ja installeeritud kasutatavaid netovõimsusi 1 117 MW. Elering AS poolt esitatud prognoosis on eeldatakse tööstusheitmete direktiivi (IED) erandi alla kuuluvate Narva Elektri jaamade plokkide sulgemist aastal 2020. Reaalsuses on neid plokkide lubatud kasutada 17 500 töötundi ajavahemikus 2016. aasta algusest kuni 2023. aasta lõpuni. Lisaks eeldatakse väävlipüüduritega varustatud Narva

Elektrijaamade plokkide järk-järgulist sulgemist vahemikus 2020 kuni 2024. Tegemist on konservatiivse eeldusega, kuna antud plokid võivad keskkonnapiirangutest lähtudes ka kauem töös olla.

Tabel 12. Elektrienergia tipukoormus ja installeeritud kasutatav netovõimsus ning prognoosid kuni 2026. aastani. Allikas: Elering AS

Aasta	Elektrienergia tarbimine (koos kaoga), MWh	Tipukoormus, MW	Installeeritud võimsus, MW
2011	7 824	1 517	2 015
2012	8 139	1 572	2 278
2013	8 100	1 433	2 071
2014	8 400	1 505	2 049
2015	8 500	1 515	1 693
	Eeldatav kasv (koos kaoga), TWh	Eeldatav kasv, MW	Installeeritud netovõimsus, MW
2016	8,6	1 527	1 914
2017	8,7	1 539	2 064
2018	8,8	1 548	2 056
2019	8,9	1 560	2 047
2020	9,0	1 571	2 039
2021	9,1	1 582	2 030
2022	9,2	1 594	2 022
2023	9,3	1 605	2 014
2024	9,4	1 616	1 471
2025	9,5	1 628	1 117
2026	9,6	1 639	1 117
2027	9,7	1650	1117
2028	9,8	1660	1117
2029	9,9	1671	1117
2030	10	1681	1117

Eesti varustuskindlust on suurendanud avariireservi hoidmiseks uue Elering AS avariireservjaama valmimine Eesti territooriumil võimsusega kokku 250 MW.

Eestil käesoleval ajal ühendusi naaberriikidega koguvõimsuses kuni 2550 MW (Venemaaga 500-650 MW, Lätiga 500-900 MW ja Soomega 1 000 MW). Oluline on märkida, et olenevalt välisõhutemperatuurist, transiidist ja remontidest võib ühenduste läbilaskevõime oluliselt väheneda. Lisaks Eesti ühendustele on Balti riikidel ühendused ka Leedu ja Poola, Leedu ja Valgevene vahel ning 2015. aasta lõpus lisandunud alalisvoolühendus Leedu ja Rootsi vahel. Varasemalt toimus Läti ühenduse kaudu peamiselt elektrienergia eksport, siis Leedu-Rootsi uue ühenduse lisandumine on eksporti vähendanud.

Kokkuvõtvalt ületasid 2016. aastal Eestis installeeritud tootmisvõimsused süsteemi tipukoormuse ning eeldatavalt jätkub selline tendents vähemalt 2023. aastani. Sealt edasi on varustuskindlus tagatud tootmis- ning ülekandevõimsuste koosmõjus.

2.3.3 Investeeringud tootmisvõimsustesse ja elektrivõrkudesse seoses varustuskindluse tagamisega (Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 1 p r)

Käesolevas peatükis on Konkurentsiamet analüüsinud tarbimisvõimsuse katmist aastani 2025 võttes arvesse põhivõrguettevõtja Elering AS poolt koostatud *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruande* tootmisvõimsuste analüüsi.

Elering AS koostatud varustuskindluse aruanne

Süsteemihalduri ja põhivõrguettevõtja Elering AS poolt koostatud *Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruandes* käsitletakse varustuskindlust Eestis ja Baltikumis aastani 2031, olemasolevaid tarnevõimalusi; võrkude kvaliteeti ja võrkude hooldamise taset; prognoositava maksimaalse nõudluse (tipunõudluse) rahuldamise meetmeid ja võimsuse puudujäägi korral rakendatavaid abinõusid; võrgu talitluskindlust; olulisemaid investeeringuid Eesti põhivõrku ja eeldatavat elektrienergia varustuskindluse olukorda ajavahemikuks 5–15 aastat. Nimetatud aruanne esitatakse Euroopa Komisjonile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile ning Konkurentsiametile. Seega on Elering AS poolt koostatava aruande üheks osaks anda ka hinnang vajalike investeeringute kohta tootmisvõimsustesse. Võttes aluseks Elering AS koostatud analüüsi, võib Konkurentsiamet kohustada põhivõrku korraldama konkursi uute tootmisvõimsuste installeerimiseks. Tabelis 13 on toodud Eesti elektrisüsteemiga ühendatud tootmisseedmed seisuga märts 2016.

Tabel 13. Eesti elektrisüsteemiga ühendatud tootmisseedmed. Allikas: Elering AS

Elektrijaam	Installeeritud netovõimsus, MW	Tipuajal kasutatav tootmisvõimsus, MW
Eesti elektrijaam	1 355	1 186
Balti elektrijaam	322	259
Iru elektrijaam	111	111
Auvere Elektrijaam	274	274
Kiisa avariireservielektrijaam I ja II	250	0
Põhja soojuselektrijaam	78	78
Lõuna soojuselektrijaam	7	7
Sillamäe soojuselektrijaam	16	8
Tallinna elektrijaam	21	21
Tartu elektrijaam	22	22
Pärnu elektrijaam	21	21
Enefit	15	15
Tööstuste- ja väike koostootmisjaamad	71	57
Hüdroelektrijaamad	8	4
Tuuleelektrijaamad	384	0
Päikeseelektrijaamad	1,4	0
Mikrotootjad	6,0	0
Kokku	2 961	2 062

Märkus: Avariielektrijaama tootmisvõimsust kasutatakse ainult avariide korral elektrisüsteemis. Tavaolukorras elektrijaam elektriturul ei osale, mistõttu võimalik tootmisvõimsus ei ole arvesse võetud. Koos avariielektrijaama võimsusega oleks võimalik tootmisvõimsus 2313MW.

Alates 01.03.2016 on põhivõrguga ühendatud või prognoositakse ühendada 2017. aasta jooksul järgnevad tootmisseedmed

- 2016 Väo II elektri ja soojuse koostootmisjaam, 21 MW, sünkroniseeritud 2016. aasta detsembris;
- 2016 Graanul Invest CHP koostootmisjaam, 10 MW, plaanitav sünkroniseerimine 2017. aasta suvel
- Aidu Tuulepark, 6,8 MW, plaanitav sünkroniseerimine 2017. aasta suvel

Alates 01.03.2016 on jaotusvõrguga ühendatud või prognoositakse ühendada 2017. aasta jooksul järgnevad tootmisseedmed:

- AS Eesti Elekter Salme tuulepark – 6 MW;
- Five Wind energy OÜ tuulepark – 5,9 MW;
- Coop Energia OÜ päikesejaam – 0,8 MW;
- Monetrei OÜ päikesejaam – 0,6 MW.

Eleringile on praeguseks teada antud järgmistest suurematest tootmisvõimsuste lisandumistest:

- 2018 Fortum Tartu Raadi PV-park, 50 MW;
- 2018 Ebavere Graanul CHP koostootmisjaam, 10 MW;
- 2019 Tootsi Tuulepark, 138 MW.

Kokku: 198 MW

Elektritootmisseedmed, mille ehitamisest on süsteemihaldurit teavitatud, kuid mida ei saa arvesse võtta kui kindlaid projekte, on järgmised:

- 2017-2027 muud uued jaamad (valdav osa tuuleelektrijaamad) kuni 1505 MW.

Investeeringud ülekandevõrkudesse

Järgnevatel aastatel on Elering AS tähelepanu investeeringutel, mis keskendub sünkroniseerimisele Kesk-Euroopa või Põhjamaade sagedusalaga. 2016. aastal valmis kaks sünkroniseerimisega seotud uuringut. Euroopa Komisjoni juures tegutseva ühendatud uurimiskeskuse uuring keskendub kolme erineva Baltimaade Venemaa elektrisüsteemist eraldumise alternatiivi võrdlemisele, milleks on Baltimaade eraldi sünkroonala, Baltimaade ühendamine Põhjamaade sünkroonala ja Baltimaade ühendamine Kesk-Euroopa sünkroonala. Uuringust järeldub, et kõik variandid on teostatavad ning piisava varustuskindluse tagavad nii Kesk-Euroopa kui ka Põhjamaadega sünkroontöö variant.

Teine uuring, mille teostasid Põhjamaade elektriülekanne süsteemihaldurid, keskendub Baltimaade sünkroontööle Põhjamaadega, ning uurib muutusi ja mõjusid Põhjamaade elektrisüsteemi stabiilsuse seisukohalt.

Lisaks uuringutele on Elering AS investeerinud Eesti elektrisüsteemi. Eesti elektrisüsteemi juhtimiskeskuses on välja arendatud sõltumatuks talituseks vajalikud võimekused, sealhulgas täisfunktsionaalne varujuhtimiskeskus. Rekonstrueeritud on kõik olulisemad elektrilist sõltumatust tagavad 330 kV pingega sõlmajaamad. 2016. aastal valmis esimene lõik olemasolevate Eesti-Läti suunaliste 330 kV õhuliinide rekonstrueerimise kavast (Tsirguliina-Valmiera liini rekonstrueerimine kuni Läti piirini).

Siseriiklik ülekandevõrk

Elering AS panustab siseriikliku võrgu arendamisse nagu varasemalt. Tallinna piirkonnas keskendub Elering AS elektrivõrgu uuendamisele ja ümberkujundamisele, eelkõige vananeva taristu asendamisele linnasiseselt ning elektrivõrgu ümberkujundamisele linna ümbruses. Elering AS jätkab Tallinnas paiknevate elektri ülekandevõrgu õhuliinide väljavahetamist maakaablite vastu.

Ühendused naaberriikidega

Eestil on täna kokku kuus olulist elektrivõrgu otseühendust kolme naaberriigiga – Venemaa, Soome ja Läti. Venemaaga on Eesti elektrivõrk seotud kolme 330 kV õhuliiniga, Lätiga seob kaks 330 kV vahelduvvooluühendust ning Soomega seob Eestit veealused alalisvoolu 350 MW ja 650 MW merekaablid. Tabelis 14 on väljatoodud ülekandevõrgu riikidevahelised ülekandevõimsused.

Tabel 14. Elektrienergia ülekandevõrgu riikidevahelised ülekandevõimsused ja vaba läbilaskevõime****. Allikas: Elering AS

Aasta	tehniline läbilaskevõime MVA				tegelik tipuvõimsus MVA			
	Narvast Venemaa suunalised liinid	Lõuna-Eestist Venemaa suunaline liin	Lõuna-Eestist Läti suunalised liinid**** *	Soome suunaline liin (detsembris t 2013 on 2 liini)	Narvast Venemaa suunalised liinid	Lõuna-Eestist Venemaa suunaline liin	Lõuna-Eestist Läti suunalised liinid	Soome suunaline liin (detsembris t 2013 on 2 liini)
2005	1050/950*	500/400* *	750	-	450	236	885	-
2006	1050/950*	500/400* *	750	-	483	141	658	-
2007	1050/950*	500/400* *	750	365	565	204	623	388
2008	1050/950*	500/400* *	750	365	211	158	809	385
2009	1050/950*	500/400* *	750	365	633	334	732	385
2010	1050/950*	500/400* *	750	365	*630	190	811	384
2011	1050/950*	500/400* *	750	365	584	176	679	386
2012	1050/950*	500/400* *	750	365	683	213	740	385
2013	1050/950*	500/400* *	750	1032	807	213	921	1029
2014	1050/950*	500/400* *	750	1032	727	254	776	1018
2015	1050/950*	500/400* *	750	1032	790	285	838	999
2016	1050/950*	500/400* *	750	1032	812	287	949	1040

Märkused:

* - suunal Narva-Peterburg läbilaskevõime 1050 MVA; suunal Peterburg - Narva läbilaskevõime 950 MVA

** - suunal Tartu -Pihkva läbilaskevõime 500 MVA; suunal Pihkva-Tartu läbilaskevõime 400 MVA

*** - läbilaskevõime sõltub Venemaa, Läti, Leedu, Valgevene sisevõrgust - täpseid andmeid nendes riikides toimuva ülekandevõrgu

**** - antud on maksimaalsed normaalolukorras 20% varuteguriga.

***** - kaubanduslikult arvestatakse juurde liini võimsus Läti ja Venemaa vahel (hetkel maksimaalselt 1150 MVA)

EstLink 2 tulekuga on oluliselt vähenenud ülekoormus Eesti ja Soome vahel. *NordBalt* tööle hakkamisega Leedu-Rootsi vahel on vähendanud elektrienergia eksport Lätti ning seega ka ülekandepiirangud Eesti-Läti-Pihkva ristlõikel.

Käesoleval hetkel toimub Eesti-Läti vahelise kolmanda liini ehitamise planeerimine. 2014. aasta oktoobris sai Eesti-Läti kolmas ühendus Euroopa Liidu fondidest 65% ulatuses toetust ning ühendus peaks valmis saama 2020. aastaks.

2013. aastal alustas Konkurentsiamet järelevalvemenetluse seoses Elering AS elektrienergia võrguteenuse osutamiseks kavandatavate investeeringute põhjendatuse osas. Konkurentsiamet leidis, et Elering AS võrguinvesteeringud tuleb teostada vastavalt tegelike seadmete tehnilisele seisukorrale. Elering AS peab suurendama koostööd Elektrilevi OÜ-ga selgitamaks välja parimad ja optimaalsemad võrguinvesteeringute lahendused. Elering AS tuleb enne Tallinna piirkonnas õhuliinide maakaablitega asendamise osas investeerimisotsuse langetamist tellida ettevõttest sõltumatu eksperthinnang, mis teostaks ekspertiisi liinide tehnilise seisukorra kohta ning selgitaks välja, nende investeeringute hädavajalikkuse ning millisel ajaperioodil tuleb investeeringud teostada. Mandri-Euroopaga sünkroniseerimisega seotud võrguinvesteeringute puhul tuleb investeerimisotsus teha pärast sünkroniseerimise projekti osas täieliku selguse saamist. Ühtlasi soovitab Konkurentsiamet Elering AS-i ja Elektrilevi OÜ omanikele, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ja Rahandusministeeriumile, selgitada välja, millised Elering AS seadmed, sh. alajaamad oleks põhjendatud üle anda Elektrilevi OÜ-le optimeerimaks elektri võrgusüsteeme. Kuna 2009. aastal toimus põhivõrgu eraldamine Eesti Energia AS kontsernist, siis moodustati põhivõrk olemasolevate varade baasil ning selletõttu jäi ka Elering AS omandusse vara, mis on vajalik jaotusteenuse osutamiseks. Seetõttu tuleb Elering AS varade seis põhjalikult läbi analüüsida ning vara mida kasutatakse jaotusteenuse osutamiseks, peaks ka kuuluma jaotusvõrguettevõtjale.

Kokkuvõtvalt on Konkurentsiamet seisukohal, et lähtudes teadaolevatest andmetest tootmisvõimsuste ja riikidevaheliste ühenduste osas ning süsteemihalduri poolsest tarbimisprognoosist ei ole Eestil täna ja hinnanguliselt kuni 2025. aastani probleeme elektrienergia varustuskindluse osas (arvestatud on ka erakordselt külmade talvede 10%-list varu).

Alates 2024. aastast suletakse suur osa Narva Elektriijaamade olemasolevatest plokkidest, kuid arvestades investeeringutega ühendustesse naaberriikide elektrisüsteemidega ja tootmisvõimsust regionaalsel elektriturul, on eeldatavasti tootmisvõimsusi piisavalt. Lisaks elektriturul kasutatavale võimsusele on avariiolektrijaamades võimalik kasutada ka Elering AS avariioreservelektrijaamu võimsusega 250 MW.

3. Maagaasi turu toimimine ja regulatsioon

3.1 Maagaasivõrgu regulatsioon

3.1.1 Omandiline eraldamine

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 10,11 ja 26 ning Määrus (EÜ) 715/2009)

08.07.2012. aastal jõustus seadusemuudatus, millega Riigikogu tegi otsuse direktiivis 2009/73/EÜ võimaldatud erandi mitterakendamise kohta ülekandesüsteemi omandilise eraldamise osas ning valis direktiivi täitmiseks täieliku omandilise eraldamise tee.

Seadus oli koostatud selliselt, et süsteemihalduri ja ülekandevõrgu omaniku õiguste riive oleks minimaalne. Süsteemihalduril oli aega kolm aastat, et viia end kooskõlla seaduse nõuetega.

31.12.2012 esitas süsteemihaldur, tolleaegse ärinimega EG Võrguteenus AS, Konkurentsiametile kava omandilise eraldamise nõuete täitmise kohta. Kava kohaselt viidi hiljemalt 01.01.2015 süsteemihaldur vastavusse maagaasiseaduses toodud nõuetele, sh täieliku eraldamise ja Konkurentsiameti poolt vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 715/2009 artiklile 3 sertifitseerimise osas.

Elering AS, kui süsteemihaldur, omandas kontrolli maagaasi ülekandevõrgu üle 01.01.2015. Sama aasta lõpuni tegutses maagaasi ülekandevõrk Elering Gaas AS-i nime all. 15.12.2015 sõlmisid Elering AS, AS Võrguteenus Valdus ja Elering Gaas AS ühinemislepingu, mille kohaselt ühinesid AS Võrguteenus Valdus ja Elering Gaas AS Elering AS-iga. Ühinemise kuupäev oli 01.01.2016. Ühinemise jõustumiseks pidid ühinemisleppe heaks kiitma kolme ettevõtte üldkoosolekud ning ärireister tegema vastavad kanded. Ühinemise jõustumiseks vajalikud toimingud oli kavas lõpetada 2016. aasta esimese kvartali jooksul. Alates 01.03.2016 on Eesti süsteemihalduri täielik omandiline eraldamine lõpule viidud ja Eesti gaasisüsteemihalduriks on Elering AS (100% Eesti riigi omanduses).

Alates 2016. aasta algusest koondas Elering AS elektri ja gaasi ülekandevõrgud ühte ettevõttesse ning jätkab tegevust ühendsüsteemihaldurina.

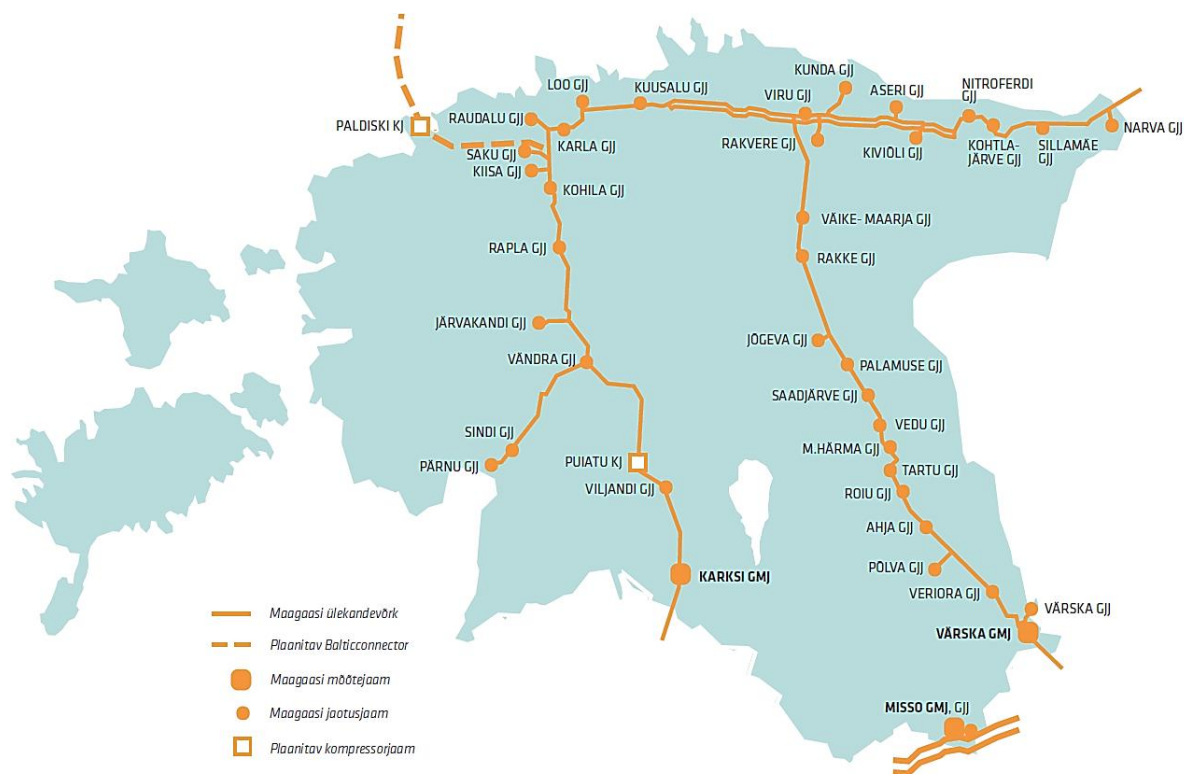
2016. aasta teises pooles viis Konkurentsiamet Elering AS-i esitatud taotluse alusel läbi tema kui maagaasi süsteemihalduri nõuetekohasuse hindamise ehk nn sertifitseerimise protsessi. Hindamise läbiviimisel järgis Konkurentsiamet lisaks maagaasiseaduses toodud alustele ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses nr 715/2009 (käsitleb ülekandevõrkudele juurdepääsu tingimusi) sätestatud nõudeid. 2016. aasta detsembris teavitas Euroopa Komisjon, et nõustub Konkurentsiameti poolt Elering AS-i taotluse põhjal koostatud otsuse eelnõuga ning amet kinnitas ettevõtja nõuetele vastavust 2016. aasta detsembris tehtud otsuses.

3.1.2 Tehniline funktsioneerimine

Süsteemihalduri Elering AS omanduses on Eesti ülekandevõrk 885 km (sisaldab 43 km transiitorusid), sh 36 gaasijaotusjaama (GJJ) ja 3 gaasimõõtejaama (GMJ) (vt joonis 19).

Eesti gaasi ülekandesüsteem on välja kasvanud endise Nõukogude Liidu gaasi võrgust ning on seetõttu ühendatud Venemaa ja Läti gaasisüsteemidega. Eesti ülekandevõrgu omapäraks on asjaolu, et Eestis kompressorjaamad puuduvad. Kogu süsteemi toimimiseks vajalik rõhk

tekitatakse kas Vene gaasisüsteemi kompressorjaamade poolt või Inčukalnsi maa-aluse gaasihoidla väljumisrõhu poolt (ka Läti ülekandesüsteemis puuduvad kompressorjaamad).

Joonis 19. Eesti gaasisüsteemi ülekandevõrk. Allikas Elering AS

Ülevaade ülekandesüsteemi torustikest on toodud tabelis 15.

Tabel 15. Ülekandesüsteemi torustike andmed. Allikas: Elering AS

Nr	Gaasitorustik	Ehitusaasta	Pikkus	DN	Töörõhk (MOP)	Vanus (2016 suhtes)
			km	mm	bar	aastat
1	Vireši - Tallinn	1991/92	202,4	700	55	25
2	Vändra - Pärnu	2005/06	50,2	250	55	11
3	Tallinn - Kohtla-Järve I	1951/53	97,5	200	38	65
4	Tallinn - Kohtla-Järve II	1962/68	149,1	500	38	54
5	Kohtla-Järve - Narva	1955	45,1	350/400	38	61
6	Tartu - Rakvere	1979	133,2	500	55	37
7	Izborsk - Tartu	1975	85,7	500	55	41
8	Pskov - Riia	1972	21,5	700	55	44
9	Izborsk - Inčukalns	1984	21,5	700	55	32
10	Harutorustikud	1951/2013	78,8	-	28/55	-
Kokku:			885			

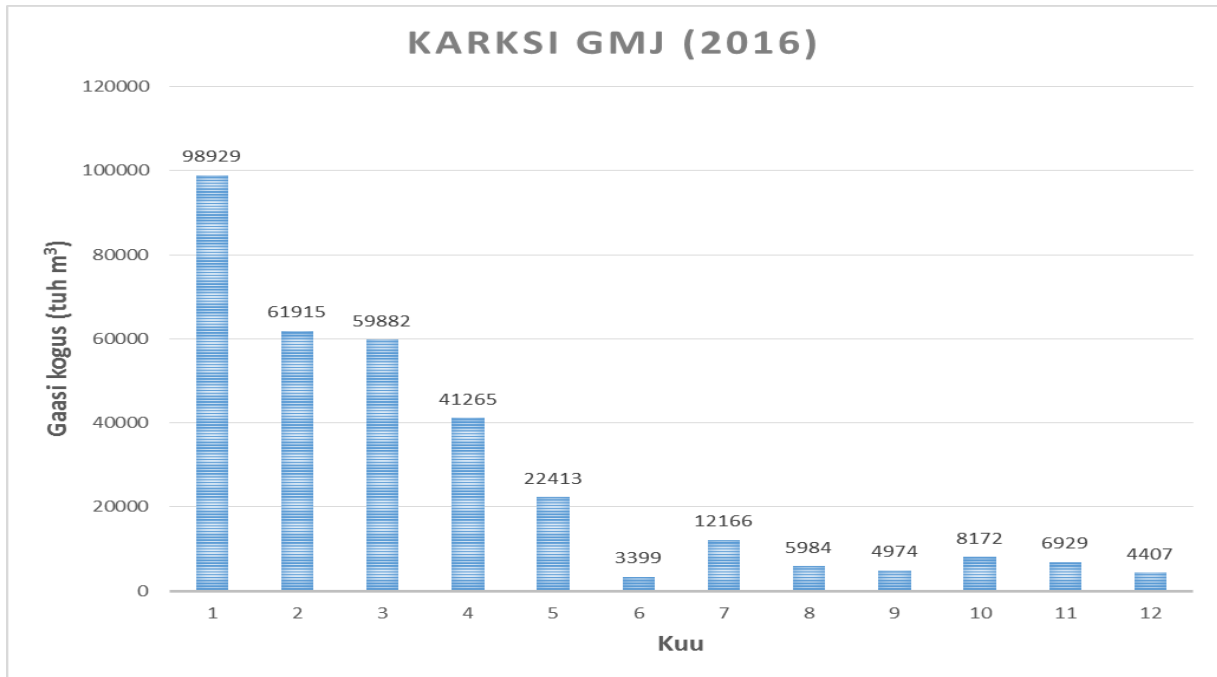
Värskas GMJ-s, Karksi GMJ-s, Misso GMJ-s ja Ivangorodi GMJ-s (Venemaa) mõõdetakse Eestisse tarnitava gaasi kogus ja määratakse selle omadused.

Elering AS omanduses oleval Eesti ülekandevõrgul on ühendused:

□ Läti ülekandevõrguga:

1) Vireši - Tallinn (DN 700, maksimaalne töö rõhk (MOP) 55 bar)¹¹ ülekandetorustiku ja Karksi GMJ (maksimaalne läbilaskevõime 7 mln m³/24h) kaudu, millega on tagatud pidev ühesuunaline gaasivoogude läbilaskevõimalus Lätist Eestisse (gaasi edastamine Eestist Lätti on tehniliselt võimalik ilma mõõtmiseta).

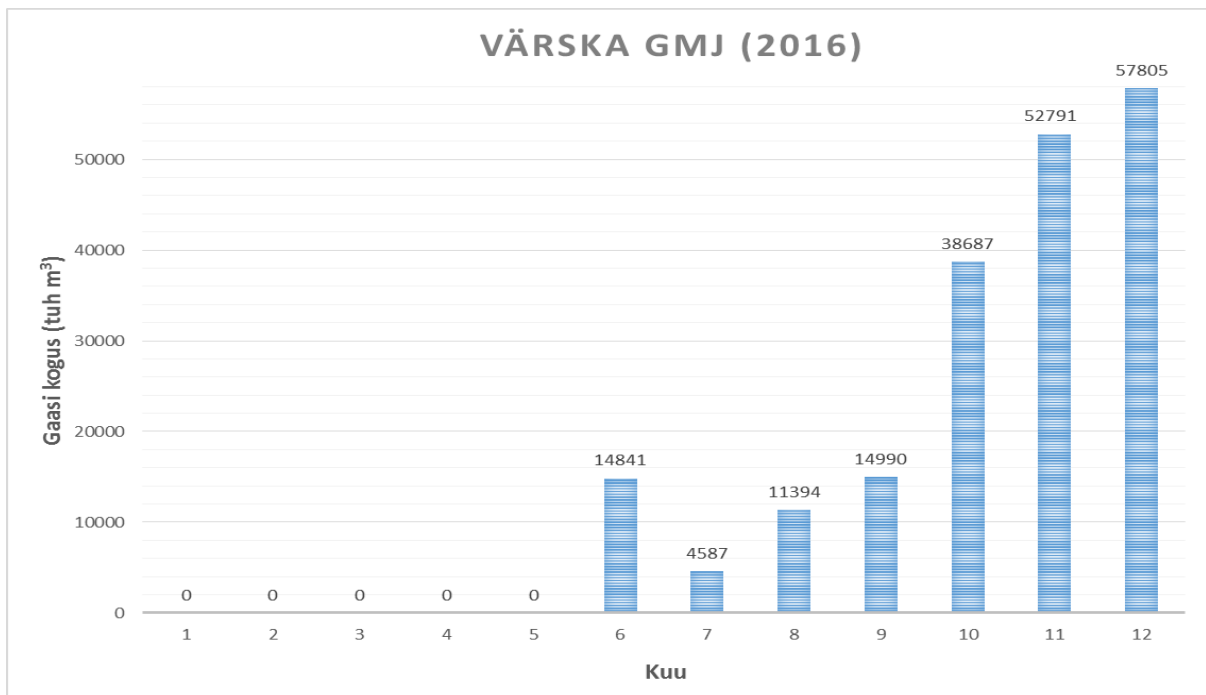

Joonis 20. Karksi GMJ läbinud gaasivood 2016. Allikas: Elering AS.

□ Venemaa ülekandevõrguga:

2) Izborsk - Tartu - Rakvere (DN 500, MOP 55 bar) ülekandetorustiku ja Värskas GMJ (maksimaalne läbilaskevõimsus 4 mln m³/24h) kaudu;

¹¹ DN – gaasitoru läbimõõt mm-tes;
MOP – maksimaalne töö rõhk.

Joonis 21. Värska GMJ läbinud gaasivood 2016. Allikas: Elering AS.

3) Narva piiriületuspunkt: Kohtla-Järve-Narva 2.niidi ülekandetorustiku (DN 400, MOP 30 bar, maksimaalne läbilaskevõimsus 3 mln m³/24h) ja Ivangorodi GMJ kaudu. 2016. aastal gaasivool Narva piiripunktis puudus.

Eesti lõunaosa läbib veel kaks transiitorustikku [Izborsk - Inčukalns (DN 700, MOP 55 bar) ja Valdai - Pihkva - Riia (DN 700, MOP 55 bar)], mille kaudu toimub gaasi transportimine Venemaalt Läti ja vastupidi. Sellel sisendil puudub ühendus Eesti ülekandevõrguga. Nimetatud torustikust toimub aga Misso piirkonna varustamine gaasiga (mõõtmise Misso GMJ-s ning jaotus Misso GJJ kaudu, 110 klienti, jaotusvõrk 3,7 km, maksimaalne läbilaskevõime 0,024 mln m³/24h, tarbimine 2016. aastal oli 0,122 mln m³).

Suurim jaotusteenust osutava ettevõtja on AS Gaasivõrgud, mis kasutab Eesti Gaas AS omanduses olevat 1483 km pikkust jaotusvõrku rendilepingu alusel. Lisaks AS-le Gaasivõrgud on Eestis veel 23 tegutsevat maagaasi jaotusvõrguettevõtet, milledele kuulub ca 648 km maagaasi jaotusvõrke.

AS Gaasivõrgud turuosa jaotusteenuse osutamisel oli 2016. aastal 82,4%. Suuruselt järgmise ettevõtja (Adven Eesti AS) turuosa oli 5,2% ja suuruselt kolmanda ettevõtja (Gaasienergia AS) turuosa oli 1,3%. Ülejäänud 20 ettevõtja turuosad on alla 1%.

Bilansiteenused

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 6 p b ja lg 8)

Maagaasiseadusega on sätestatud bilansivastutuse regulatsiooni, mille kohaselt iga turuosaline on vastutav oma bilansi eest. Bilansi tagamiseks võib turuosaline sõlmida vastava lepingu müüja või bilansihalduriga. Kodutarbija bilansihalduriks on gaasimüüja. Süsteemihaldur (Elering AS) vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansienergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga.

2014. aastal võeti vastu Komisjoni Määrus (EL) nr 312/2014, millega kehtestati ülekandesüsteemides gaasivarustuse tasakaalustamise võrgueeskiri. Määrus valdavas osas jõustus 01.10.2015.

Määruse 312/2014 artikli 2 lõikes 2 sätestatakse, et määrust ei kohaldata selliste liikmesriikide bilansipiirkondadele, kellele kehtib erand direktiivi 2009/73/EÜ artikli 49 alusel.

Direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 49 selgitab, et direktiivi ei kohaldata Eesti, Läti ja/või Soome suhtes, kuni mis tahes kõnealustest liikmesriikidest on otseselt ühendatud muu liikmesriigi kui Eesti, Läti, Leedu ja Soome ühendatud võrku.

Eestis 2016.aastal määrust ei kohaldata.

Elering vastutab süsteemihaldurina Eesti gaasisüsteemi bilansi tagamise ja bilansihaldurite bilansside selgitamise eest. Eestis on käesoleval ajal kuus bilansihaldurit:

- Alexela Energia AS;
- Baltic Energy Partners OÜ;
- Scener OÜ;
- Eesti Gaas AS;
- Eesti Energia AS;
- Elektrum Eesti OÜ.

Elering AS bilansigaasi hinna määramise meetodika ja rakendamise tüüptingimused kooskõlastas Konkurentsiamet 2008. aastal.

15.01.2016. aasta otsusega kooskõlastas Konkurentsiamet uued Elering AS bilansilepingu tüüptingimused, mida süsteemihaldur hakkas rakendama 01.04.2016. Muudatused tagavad parema bilansihaldamiseks vajaliku andmevahetuse korraldamise.

Uue võrguühenduse loomiseks kuluv aeg ning gaasivarustuse kvaliteet (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p h ja m)

Maagaasiseaduse kohaselt on võrguettevõtja kohustatud võrgu tehniliste võimaluste piires liitma võrguga kõik võrguettevõtja võrgupiirkonnas asuvad vastava taotluse esitanud isikud. Seadus ei piiritle uue ühenduse loomiseks kuluvat aega, kuid kui võrguettevõtja ei saa liitumistaotlust täita, on ta kohustatud oma otsust kirjalikult põhjendama 30 päeva jooksul alates taotluse saamisest. Konkurentsiametile ei ole teada ühtegi juhtumit, kus võrguettevõtja oleks keeldunud uue liitumise loomisest.

Gaasivarustuse kvaliteedinõuded kehtestati maagaasiseaduse muudatustega 2007. aasta alguses, mille alusel rikestest põhjustatud gaasivarustuse katkestuse järjestikune kestus ei või olla pikem kui 72 tundi ja aastane summaarne katkestuse kestus pikem kui 130 tundi. Katkestuste kestuse üle peab arvestust võrguettevõtja.

2016. aastal kaebusi kvaliteedinõuete rikkumiste kohta ei esitatud.

Kui süsteemihalduril on usaldusväärne teave, et võib toimuda sündmus, mille tagajärjel võib tarneolukord märkimisväärselt halveneda või on tarnehäire juba tekkinud, teavitab süsteemihaldur sellest ning tema rakendatavatest turumeetmetest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Konkurentsiametit.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium analüüsib koos Konkurentsiametiga saadud teavet ning süsteemihalduri rakendatud turumeetmeid. Kui analüüsi tulemusel ilmneb, et

varustuskindluse tagamiseks on vaja kasutusele võtta maagaasiseaduses sätestatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmed, teavitab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium sellest Vabariigi Valitsuse kriisikomisjoni ning teeb seejärel Vabariigi Valitsusele ettepaneku lubada maagaasiseaduses sätestatud tarnehäire kõrvaldamiseks või selle mõju leevendamiseks vajalike meetmete kavas nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmete kasutamist.

3.1.3 Võrgule juurdepääsu ja võrguteenuse hinnaregulatsioon (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p a ja f, lg 6 p a ning lg 8, 10 ja 12)

Vastavalt seadusele rakendatakse regulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. Eestis oli 2016. aastal 23 tegutsevat jaotusvõrguettevõtjat ja üks põhivõrguettevõtja (ülekandevõrku opereeriv süsteemihaldur).

Maagaasiseaduse tähenduses on võrguga liitumine tarbijapaigaldise, gaasi tootmiseseadme, teisele võrguettevõtjale kuuluva võrgu või veeldatud gaasi terminali ühendamine võrguga. Võrguettevõtjal on kohustus võrgu tehniliste võimaluste piires liita võrguga kõik võrguettevõtja võrgupiirkonnas asuvad vastava taotluse esitanud isikud, kui sellega ei seata ohtu varasemate liitujate varustuskindlust. Liituja taotluse rahuldamata jätmist peab võrguettevõtja kirjalikult põhjendama 30 päeva jooksul, alates taotluse saamisest. Liituja taotluse alusel väljastab võrguettevõtja võrguga liitumistingimused, mis peavad olema läbipaistvad ja üheselt mõistetavad;

- sarnaste liitujate võrdse kohtlemise põhimõtet järgivad;
- konkreetse liitumise tehnilisi ja majanduslikke tingimusi arvestavad;
- võrgu arendamise ja stabiilsuse huve arvestavad;
- võrgu tehnilisi võimalusi arvestavad.

Võrguga ühendatud tarbijapaigaldise või selle omaniku vahetumisel ei võeta liitumistasu, kui üheaegselt on täidetud järgmised tingimused:

- ühendamine olemasoleva tarbijapaigaldisega toimub nii, et liitumispunkti asukoht ei muutu;
- ei taotleta endise tarbija sõlmitud lepingus määratud summaarse tarbimisvõimsuse või tarbimisrežiimi muutmist;
- on säilinud tehnilised tingimused liituja tarbijapaigaldise ühendamiseks.

Vastavalt seadusele kooskõlastab Konkurentsiamet eraldi alljärgnevad võrguteenuse hinnad ning meetodikad:

- ülekandeteenuse hind;
- jaotusteenuse hind;
- liitumistasu arvutamise meetoodika,
- bilansigaasi hinna määramise meetoodika.

Maagaasi võrgutasud

Maagaasiseaduse muudatused, mis jõustusid 08.07.2012, sätestavad juba seaduses hinnaregulatsiooni põhiprintsiibid. Seaduse muudatus ei tähendanud regulatsiooni printsiipide muutust, sest samu aluseid on Konkurentsiamet kasutanud järjepidevalt hinnaregulatsioonis ka eelnevalt. Peamised printsiibid on alljärgnevad:

- Võrguteenuse hinna arvutamisel võetakse aluseks viimase kolme kalendriaasta aritmeetiline keskmine müügikogus. Vajaduse korral teostatakse müügikoguse leidmiseks täiendav analüüs.
- Hinda ei lülitata järgmisi kuluartikleid:
  - ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kulu;
  - sponsorlust, kingitusi ja annetusi;
  - põhitegevusega mitteseotud kulused;
  - õigusaktide alusel ettevõtjale määratud trahve ja viiviseid;
  - finantskulused;
  - dividendide tulumaksukulu;
  - muid kulused, mis ei ole vajalikud ettevõtjale seadusega pandud kohustuste täitmiseks.
- Hinda lülitatavad kulud peavad olema põhjendatud, lähtuma kuluefektiivsusest ning võimaldama ettevõtjale seadusega sätestatud ülesannete täitmise.
- Põhjendatud tegevuskulude hindamisel lähtutakse alljärgnevatest printsiipidest:
  - kulude dünaamika jälgimine ajas ning selle võrdlus tarbijahinnaindeksi dünaamikaga;
  - erinevate kulukomponentide põhjendatuse süvaanalüüs (sealhulgas eksperthinnangud);
  - ettevõtja kulude ning nende põhjal arvutatud statistiliste näitajate võrdlemine teiste sarnaste ettevõtjate kuludega.
- Hinda lülitatava põhjendatud tulukuse ja põhivara kulumi arvutamisel lähtutakse võrguteenuse osutamiseks vajalikust põhivarast. Põhivara hulka ei arvestata:
  - pikaajalisi finantsinvesteeringuid;
  - immateriaalset põhivara, välja arvatud arvutitarkvara litsentsid;
  - tagastamatu abi raames (sealhulgas sihtfinantseerimise teel) soetatud põhivara;
  - liitumistasudest soetatud põhivara;
  - põhivara, mida ettevõtja ei kasuta võrguteenuse osutamiseks.
- Põhivara väärtuse arvestus on järjepidev ning jätkub ka ettevõtja või vara omandisuhte muutmisel.
- Põhjendatud tulukuse arvutamine toimub põhimõttel, et võrguteenuse osutamiseks vajaliku põhivara väärtus, millele on liidetud käibekapitali suurus, korrutatakse kaalutud keskmise kapitali hinnaga.
- Eelmises punktis nimetatud käibekapitali suurus on viis protsenti viimase kolme kalendriaasta käibe aritmeetilisest keskmisest. Vajaduse korral teostatakse käibekapitali suuruse leidmiseks täiendav analüüs.
- Põhivara kulumi arvutamisel lähtutakse võrguteenuse osutamiseks vajaliku põhivara väärtusest ning kulumisnormist, mis vastab põhivara kasulikule tehnilisele elueale.

Konkurentsiamet on välja töötanud maagaasiseaduse § 23 lõike 4¹ kohaselt välja võrguteenuste hinna arvutamise ühtse meetodika, mis täpsustab seaduses toodud põhiprintsiipide rakendamise, mis on aluseks ülekande- ning jaotusteenuse kujundamisele ning kooskõlastamisele. Hetkel kehtiv meetodika töötati välja 2015. aastal ning see on avalikustatud Konkurentsiameti veebileheküljel. Samuti on Konkurentsiamet algandmete kogumiseks välja töötanud ja avaldanud oma veebileheküljel vastavad tabelid koos tabelite täitmise juhendiga, mis tuleb võrgutasude kooskõlastamiseks täita. Tabelid on mahukad ning sisaldavad tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ning andmeid põhivara kohta. Samuti esitavad ettevõtjad investeeringute plaani ning võrguteenuste varasemate aastate ja tariifiaastaks prognoositavad müügikogused.

Andmete alusel on võimaik kontrollida ka erinevate tegevusalade ristsubsideerimist, sest ettevõtjad on maagaasiseadusest tulenevalt kohustatud eristama oma raamatupidamises võrguteenuse, gaasi müügi ja muu tegevuse tulud, kulud, kohustused ja varad.

2016. aastal menetles Konkurentsiamet AS Gaasivõrgud (suurim gaasi jaotusvõrguettevõtja) jaotusteenuse hinna muutmise taotlust. Kuna ei suudetud leida üksmeelt tegevuskulude ja põhivara kulumi arvestuses, siis võttis ettevõtja taotluse tagasi. Käesoleval ajal kehtib ettevõtjale Konkurentsiamet poolt kooskõlastatud jaotusteenuse hind 0,04306 €/m³ (4,10 €/MWh).

Väiksematest jaotusvõrkudest (23 ettevõtet) muutsid jaotusteenuse hinda kooskõlastatult Konkurentsiametiga 5 ettevõtet. Kõik kehtivad võrguteenuste hinnad on avaldatud Konkurentsiameti veebilehel <http://www.konkurentsiamet.ee/index.php?id=18317>.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Kui võrguettevõtja osutab nii võrguteenust kui ka müüb gaasi, on ta kohustatud tarbijale esitataval arvel eristama võrguteenuse ning gaasi müügi. Lisaks võrguteenuse hindadele peab võrguettevõtja oma veebilehel avalikustama ka liitumistasu arvestamise metoodika ja lepingute tüüptingimused.

Maagaasiseaduse näeb ette, et müüdava gaasi kogused väljendatakse paralleelselt kuupmeetrites ja kilovatt-tundides. Gaasikogused teisendatakse kilovatt-tunni energiaühikusse vastavalt metoodikale, mille kehtestas valdkonna eest vastutav minister oma määrusega (viimati kehtestas selle majandus- ja kommunikatsiooniminister on 01.02.2013 määrusega nr 8).

Võrguga liitumise tasud

Võrguettevõtjal õigus võtta võrguga liitujalt põhjendatud liitumistasu. Liitumistasu arvutamisel lähtutakse sellest, et oleks tagatud konkreetseks liitumiseks vajalike põhjendatud kulutuste katmine, muu hulgas:

- investeringud, sealhulgas mõõtesüsteemi väljaehitamine;
- keskkonnanõuete täitmine;
- kvaliteedi- ja ohutusnõuete täitmine.

Liitumistasu suuruse arvutab võrguettevõtja lähtudes liitumistasu arvestamise metoodikast, mille võrguettevõtja peab kooskõlastama Konkurentsiametiga.

3.1.4 Piiriülesed küsimused

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p g, lg 6 p c, lg 8, 9, 10 ja 12)

Eesti riiklik gaasisüsteem on kujundatud viisil, et normaalolukorras ei läbi teiste liikmesriikide gaasivood riiklikuks gaasivarustuseks kasutatavat torustikku ja transiitvood (Venemaa ja Läti vahel) juhitakse läbi eraldi transiitorustiku, millest varustatakse Eestis lokaalselt Missot (vt ka joonis 10. Eesti gaasisüsteemi ülekandevõrk).

Maagaasiseaduse muudatused, mis jõustusid 20.06.2012 teeb süsteemihaldurile kohustuseks täita Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 715/2009 ülekandevõrgu haldurile sätestatud nõudeid seal hulgas võimsuse jaotamise põhimõtete, ülekoormuse juhtimise reeglite,

tasakaalustuseeskirjade, võimsustega kauplemise, läbipaistvusnõuete ja andmete säilitamise kohta ning kohustuse tagada ülekandevõrgule juurdepääsu kolmandatele isikutele. Lisaks kohustab maagaasiseadus süsteemihaldurit tegema koostööd Euroopa maagaasi ülekandesüsteemi haldurite võrgustiku raames piirkondlikul ja Euroopa Liidu tasandil maagaasituru tõhusaks toimimiseks.

2016. aastal kehtestas süsteemihaldur Elering AS juhatuse poolt kinnitatud ja Konkurentsiametiga kokku lepitud maagaasi ülekandevõimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise meetodika ning tingimused piiriülesele taristule juurdepääsuks.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 994/2010, milles käsitletakse gaasivarustuse kindluse tagamise meetmeid, artiklis 6 lõikes 5 sätestatakse, et niipea kui võimalik ja hiljemalt 03.12.2013 tagavad ülekandesüsteemi haldurid kõigis piiriülestes ühendustes liikmesriikide vahel alalise kahesuunaliste voogude läbilaske võimsuse, välja arvatud:

- tootmiskäitiste, maagaasi veeldamise jaamade ja jaotusvõrkude ühenduste korral;
- juhul, kui on tehtud erand vastavalt artiklile 7.

Hiljemalt 03.12.2013 kohandavad ülekandesüsteemi haldurid ülekandesüsteeme osaliselt või tervikuna, et võimaldada gaasi tegelikke vooge mõlemas suunas piiriülestes ühendustes. Süsteemihaldur esitas 18.01.2013 Konkurentsiametile ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile taotluse võrguteenuse kahesuunaliste voogude läbilaske võimsuse tagamise kohustuse suhtes erandit tegemiseks. Taotlust on põhjendatud asjaoluga, et vastassuunavoogude läbilaske võimsus ei suurendaks Läti gaasisüsteemi varustuskindlust enne Eesti ja Soome vahelise toruühenduse Balticconnector valmimist (ühishuviprojektide loendis planeeritud käiku andmine 2020) või enne Eestisse regionaalse veeldatud maagaasi (LNG) terminali valmimist (ühishuviprojektide loendis planeeritud käiku andmine 2019).

03.03.2016 esitas Elering AS Konkurentsiametile kümne aastase arengukava 2016-2025. Lähtudes alates 10.04.2014. aastal jõustunud maagaasiseaduse muudatusest, millega kõrvaldati seadusest gaasivõrgu 10-aastase arengukava kooskõlastamise õigus ja kohustus Konkurentsiameti poolt, siis võeti arengukava regulaatori poolt teadmiseks.

Kava kohaselt nähakse ette Karksi reversiivse gaasimõõtejaama ja Puiatu kompressorjaama käiku andmine 2019. aasta lõpuks. Need meetmed tagaksid kahesuunalised gaasivood Eesti ja Läti vahel.

Konkurentsiamet leidis, et gaasivõrgu 10-aastases arengukavas märgitud Narva –Tallinn gaasitorustiku rekonstrueerimise edasi lükkamine aastateks 2024-2026 võib põhjustada varustuskindluse halvenemist, sest need torustikud on käesoleval ajal juba 55 kuni 64 aastat vanad.

22.04.2016 sõlmisid Konkurentsiamet ja Energiavirasto (Soome regulaator) piiriülese kulude jaotamise kokkuleppe ehitatavate Eesti – Soome ühendustoru (Balticconnector) ja Eesti – Läti piiripunkti rekonstrueerimise kohta.

15.07.2016 otsustas Euroopa liit rahastada Balticconnector'i projekti 75% ulatuses ja Eesti – Läti ühenduse rekonstrueerimist 50% ulatuses.

Rahastuse tingimuste järgi algab Balticconnector'i ehitus mais 2017 ja lõpeb juunis 2020. Eesti – Läti ühenduse rekonstrueerimine algab juulis 2016 ja lõpeb detsembris 2019.

28.10.2016 kirjutasid Konkurentsiamet ja Energiaviraso alla Paldiski LNG¹²terminali kulude piiriülese jaotamise lepingule, mille kohaselt jaotatavaid kulusid ei ole. Novembris 2016 esitas projektiedendaja Balti Gaas AS Euroopa Liidule abitaotluse 40% kulude katmiseks. 20.02.2017 otsustas Euroopa Komisjon, et toetust ei eraldada.

Lisaks kavandatakse Vopak E.O.S poolt Muugale Tallinna LNG terminali. Ettevõtja kavatseb realiseerida koostöös Tallinna Sadam AS-ga gaasi julgeolekuvaru ja regionaalse terminali projekti. Projekt plaanitakse viia ellu etapiviisiliselt, kooskõlas piirkonna turunõudluse ja regiooni gaasijulgeoleku vajadustega.

2016. aastal intensiivistus Balti riikide ja Soome regulaatorite (Konkurentsiamet, Läti *Public Utilities Commission*, Leedu National Commission for Energy Control and Prices ja Soome Energiavirasto) koostöö ühtse Balti riikide ja Soome sisend-väljund piirkonna loomiseks. Selle tulemusel ühendatakse nimetatud gaasiturud. 2016. aastal koostati tegevusplaan ja koguti lähteandmeid ühtse sisend-väljund piirkonna hindade metoodika koostamiseks.

3.1.5 Regulaatori ja turuosaliste poolt asjakohaste õiguslikult siduvate otsuste täitmine

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p b, d ja r, lg 3, lg 4 p d, lg 5 ja art 43)

Maagaasiseaduse kohaselt on Konkurentsiameti ülesandeks täita ja rakendada ACER-i ja Euroopa Komisjoni kõiki asjakohaseid õiguslikult siduvaid otsuseid (sama sätestab ka direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 41 (1)(d)).

2014. aastal tegi ACER ühe ka Eestit puudutava otsuse – ACER 11.08.2014 otsus nr 01/2014 Poola-Leedu gaasitorustiku investeerimise taotluse kohta koos ülepiiriliste kulude jaotusega. Otsuse kohaselt tuleb Eesti süsteemihalduril hüvitada Poola süsteemihaldurile peale nimetatud projekti käiku andmist 1,5 miljonit eurot. Konkurentsiametil tuleb hüvitussumma võtta arvesse ülekandehindade kooskõlastamisel põhjendatud kuluna.

2016. aastal ACER ei teinud Eestit puudutavaid otsuseid.

Konkurentsiamet teostab turuosaliste suhtes maagaasiseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktide täitmise, sealhulgas maagaasituru toimimise ja turuosaliste tegevuse üle riiklikku järelevalvet seaduses ja muudes õigusaktides sätestatud korras.

Konkurentsiameti kohustused on sätestatud maagaasiseaduse peatükis 5 „Riiklik Järelevalve“. Muuhulgas on Konkurentsiametil järgnevad kohustused:

- Kontrollib kodutarbijatele müüdava gaasi hinda ja hinnavahe kompenseerimist kodutarbijatele;
- Kontrollib käesoleva bilansilepingu tingimusi ja bilansivastutuse teenuse osutamise hindu;
- Kooskõlastab liitumistasu arvestamise metoodika;
- Kooskõlastab võrguteenuse hinnad;
- Annab ja tunnistab kehtetuks tegevuslubasid, kehtestab ja muudab tegevuslubade tingimusi ning kontrollib nende täitmist;

---

¹² LNG liquid natural gas- veeldatud maagaas

- Menetleb taotlusi kolmanda osapoole juurdepääsu tähtajalise erandi saamiseks, teeb vastava otsuse ja edastab selle Euroopa Komisjonile;
- Koostab, avaldab ja esitab Euroopa Komisjonile igal aastal 31. juuliks aruande varustuskindluse olukorra kohta;
- Kontrollib riikidevahelise ühenduse võimsuse kasutamise ja juhtimise vastavust konkurentsi ja turu efektiivse toimimise nõuetele;
- Kontrollib, kas turuosalisel järgivad käesoleva seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktidega ettenähtud nõudeid ja täidavad asjakohaseid kohustusi (raamatupidamise eristatus, võrguhalduri sõltumatus, informatsiooni avaldamine jne);
- Koostab ja avaldab igal aastal aruande järelevalve tulemuste kohta Konkurentsiameti kohustuste osas;
- Teostab järelevalvet Euroopa Parlamendi ning nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 süsteemihalduri ja veeldatud gaasi terminali halduri nõuete ja sama määruse artikli 23 kohaselt vastuvõetud suuniste täitmise üle;
- Täidab muid temale käesoleva seaduse ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 pandud kohustusi;
- Kontrollib, et ülekande-, jaotus- ja tarnetegevuste ning veeldatud maagaasi käitlemise puhul ei esine ristsubsideerimist;
- Hindab ja jälgib võrgu arengukava rakendamiseks tehtavaid investeeringuid ning annab vajaduse korral soovitusi investeerimiskava muutmiseks;
- Täidab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 994/2010 artiklis 3 pädevale asutusele pandud kohustusi;
- Edastab nõukogu määruse (EL, Euratom) nr 617/2010 artiklis 3 nimetatud andmed Euroopa Komisjonile.

Konkurentsiamet on seadusest tulenevate ülesannete täitmisel sõltumatu. Ametil õigused ja kohustused turu jälgimiseks nii eelkirjeldatud maagaasiseaduse kui ka konkurentsiseaduse alusel. Juhul, kui turgu valitseva seisundi kuritarvitamist või muid konkurentsialaseid rikkumisi ei saa lahendada eriseaduse alusel on võimalik menetleda neid konkurentsiseaduse alusel. Vastavalt seadusele on Konkurentsiametil kohustus ja õigus teha oma pädevuse piires otsuseid ja ettekirjutusi maagaasiseaduses või selle alusel kehtestatud õigusaktide rikkumise lõpetamiseks. Ettekirjutusega pandud kohustuse täitmata jätmise korral võib kohaldada sunnivahendit asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale võib esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus Konkurentsiameti otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada.

2016. aastal ei teinud Konkurentsiamet ühtegi ettekirjutust gaasi turuosalistele.

3.2 Konkurentsi edendamine maagaasiturul

3.2.1 Maagaasi hulgiturg

(Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p i, j, k, l ja u ning art 44 lg 3)

Gaasituru arenguid viimase 10 aasta jooksul Eestis iseloomustab tabel 16. Tabelis kajastatakse vaid maagaasi, sest Eestis toodetud biometaan kogus, mis suunatakse gaasivõrku on üliväike.

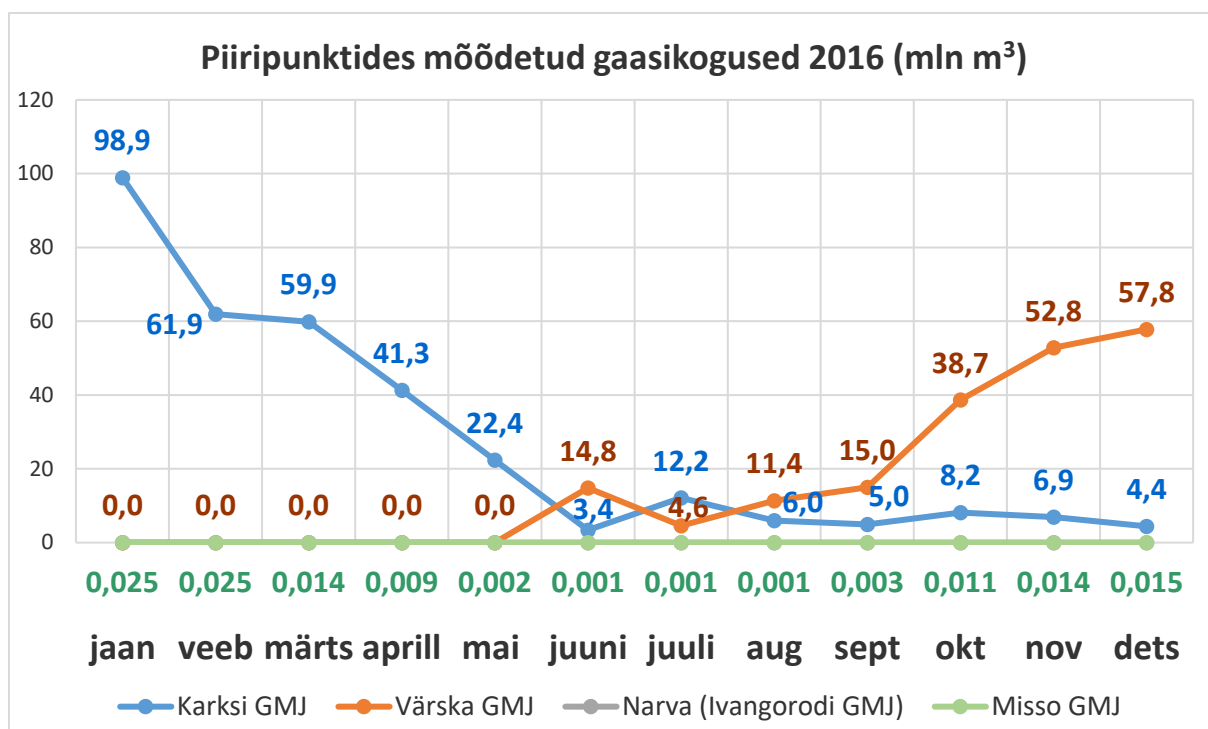
Tabel 16. Gaasi import Eestisse.

Periood	Gaasi import			
	Eesti Gaas AS	Nitrofert AS	Muud importijad	Kokku
	mln m ³	mln m ³	mln m ³	mln m ³
2005	780	216	0	996
2006	793	215	0	1008
2007	801	208	0	1009
2008	750	215	0	965
2009	631	24	0	655
2010	702	0	0	702
2011	633	0	0	633
2012	661	21	0	682
2013	566	124	0	690
2014	538	0	0,4	538
2015	382	0	97	479
2016	482	0	44	526

2016. aastal Eestisse imporditud maagaasi üldkogus oli 526 miljonit kuupmeetrit ja suurenes aastases võrdluses 9,8 protsenti (2015 aastal 479 miljonit kuupmeetrit). Impordi kasvu põhiliseks põhjuseks oli külmad jaanuari ning veebruari kuud. Imporditud ja teistest EL riikidest tarnitud maagaasi kogusest müüdi tarbijatele 525 miljonit kuupmeetrit, vahe 1 miljonit kuupmeetrit oli süsteemi mahuvaru muutus.

Nitrofert AS koondas 2015. aasta sügisel kõik 426 töötajat. 2016. aastal ettevõtte gaasi ei tarbinud. Osa inimesi palkas ettevõtte hiljem tagasi sealset territooriumi ja ettevõtte vara korras hoidma. Väetisettehase käivitamine tulevikus on vähetõenäoline.

Gaasi impordi 2016. aastal piiripunktide lõikes iseloomustab joonis 22.

Joonis 22. Gaasi import Eesti gaasisüsteemi piiripunktides 2016. Allikas: Elering AS

Jooniselt nähtub, et teisel poolaastal 2016 sai peamiseks impordi piiripunktiks Värsk, sest import otse Venemaalt oli odavam kui import Läti kaudu.

Maagaasi hulgihinnad

Maagaasiseaduse kohaselt gaasi hulгимүүгил ja мүүгил mittekodutarbijatele hindasid ei reguleerita ning importijad-hulгимүүгjad мүүvad gaasi kokkuleppehinnaga nii võrguga ühendatud mittekodutarbijatele kui ka edasimүүгiks teistele gaasi võrguettevõtjatele.

Suurimal hulгимүүгjal Eesti Gaas AS-il oli kuni 31.12.2015. aastani kehtiv pikaajaline gaasi impordileping Venemaa gaasiettevõtjaga OAO Gazprom.

Lepingu kohaselt gaasi impordihind Eesti Gaas AS-le kujuneb üldjuhul arvestuskuule eelneva üheksa kuu raske ja kerge kütteõlide keskmiste hindade USD/tonn ja USD/EUR vahetuskursi järgi hinnavalemi alusel.

2016. aasta märtsi alguses sõlmisid OAO Gazprom ja Eesti Gaas AS kolmeaastase gaasitarne lepingu aastateks 2016-2018. Lepingu üksikasjad on konfidentsiaalsed.

Teiste gaasi hulгимүүгjate impordi- ja/või tarnelepingud on lühiajalised (kestusega aasta või vähem). Teiste gaasi hulгимүүгjate tegutsemise eelduseks on, et nad peavad suutma pakkuda paremat hinda kui Eesti Gaas AS.

Konkurentsiamet jälgib gaasi hulgiturul toimuvat ja vajadusel rakendab meetmeid tagamaks turuosaliste tegevuse vastavuse seadusele. Kuna Eesti Gaas AS on turgu valitsevat seisundit omav ettevõtja, siis on hulгимүүгjana on tema tegevus reguleeritud nii maagaasiseaduse kui ka konkurentsiseaduse alusel. Maagaasiseaduse § 9¹ ja konkurentsiseaduses § 16 sätestavad regulatsioon turgu valitsevale gaasiettevõtjale.

Maagaasiseadus annab võimaluse teostada vajadusel turuosalise üle järelevalvet maagaasiseaduses sätestatud reeglistiku täitmise osas. Lisaks on Konkurentsiametil võimalik teostada järelevalvet turumanipulatsiooni ja turgu valitseva seisundi kuritarvitamise osas konkurentsiseaduse alusel.

Maagaasi hulgihindade läbipaistvus

Suurimaks importijaks Eesti turule on Eesti Gaas AS (turuosa 92%). Eesti Gaas AS müüb maagaasi suurematele tarbijatele ja teistele maagaasi võrguettevõtjatele hinnavalemi või lepingus fikseeritud hinna alusel. 2016.aasta hinnavalem oli kujundatud mitmekülgsemate komponentide ning tegurite alusel kui see oli varasematel aastatel.

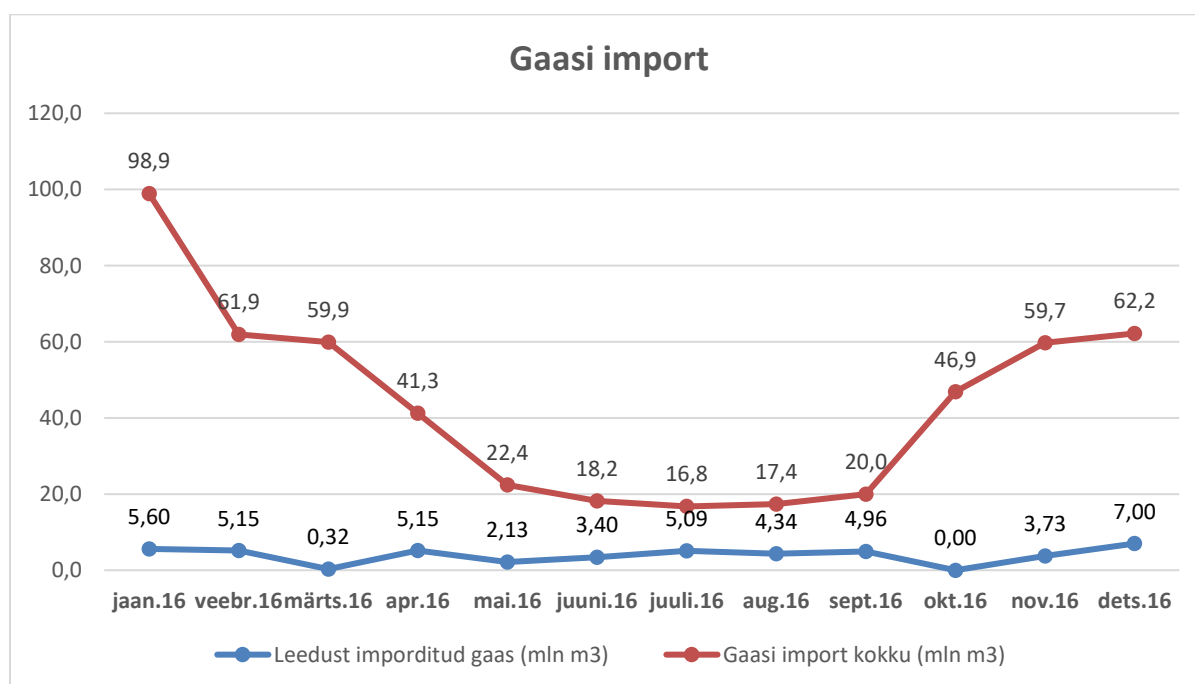
Konkurentsiamet ei saa mõjutada lepingu alusel kujunevat impordi hinda, kuid saab kontrollida, et gaasi müüja täidab seadust ja müüb kõikidele tarbijatele gaasi võrdsetel tingimustel.

Efektive konkurents maagaasi hulgiturul

2015. aastal muutus Eesti gaasituru paradigma, kui monopoolse gaasipakkuja (Eesti Gaas AS) kõrval hakkasid gaasi tarnima ja pakkuma uued turuosalised.

2016. aastal langes muude importijate ja tarnijate kui Eesti Gaas AS osakaal kogu impordist 8%-le (2015. aastal oli see 20%). Põhjuseks Eesti Gaas AS gaasi hinna langus ja Leedust gaasi tarnimisel lisanduvate ülekandetasude tõttu Leedu gaasibörsilt ostetud gaasi konkurentsivõime vähenemine. Muudeks maagaasi tarnijateks 2016. aastal olid Baltic Energy Partners OÜ (4%), Eesti Energia AS (3,3%), Elektrum Eesti OÜ (0,5%) ja Alexela Energia AS (0,2%).

Joonisel 23 on toodud kogu 2016.aastal imporditud gaasi ja Leedust tarnitud gaasi kogused kuude lõikes.

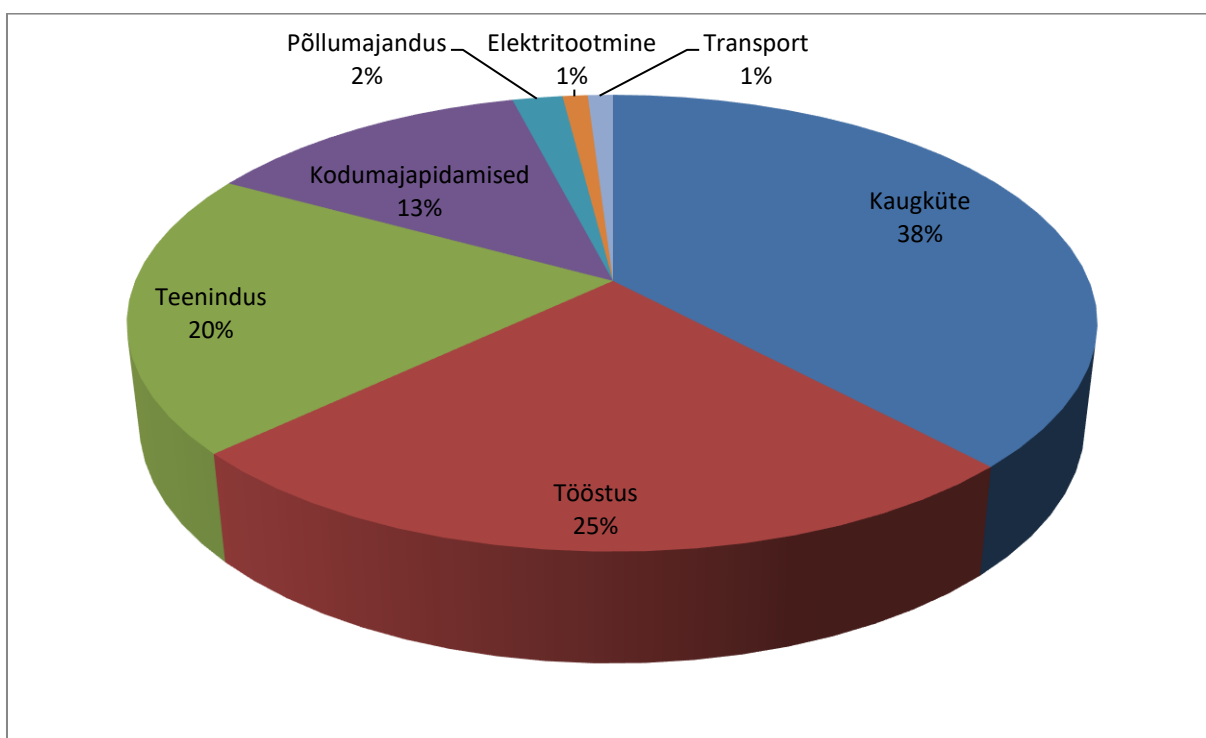

Joonis 23. Gaasi import 2016. aastal kuude kaupa.

Turu väiksus ja tarbimise kahanev trend võib pärssida uute gaasimüüjate (importijate) pikemaajalist edu. Toimiva hulgituru kinnistamiseks on algatatud projektid TEN-E raames (ühishuviprojektid) uute impordivõimaluste loomiseks (regionaalne Balti LNG terminal ja Balti riikide gaasivõrgu ühendamine Euroopa gaasivõrkudega).

3.2.2 Maagaasi jaeturg

Jaeturg jaotub erinevate maagaasi kasutatavate tegevuste vahel vastavalt joonisele 24 (2015. aasta andmed, kuna 2016. aasta statistika avaldatakse teisel poolaastal). Toodetud biogaas kasutatakse reeglina lokaalselt elektri ja soojuste tootmiseks.

Joonis 24. Maagaasi kasutamine 2015. aastal. Allikas: Statistikaamet KE061.

Maagaasi jaehinnad

2016. aastal oli Eesti Gaas AS-i osakaal jaeturul kasvanud 93,1%-ni (2015 – 77,7%).

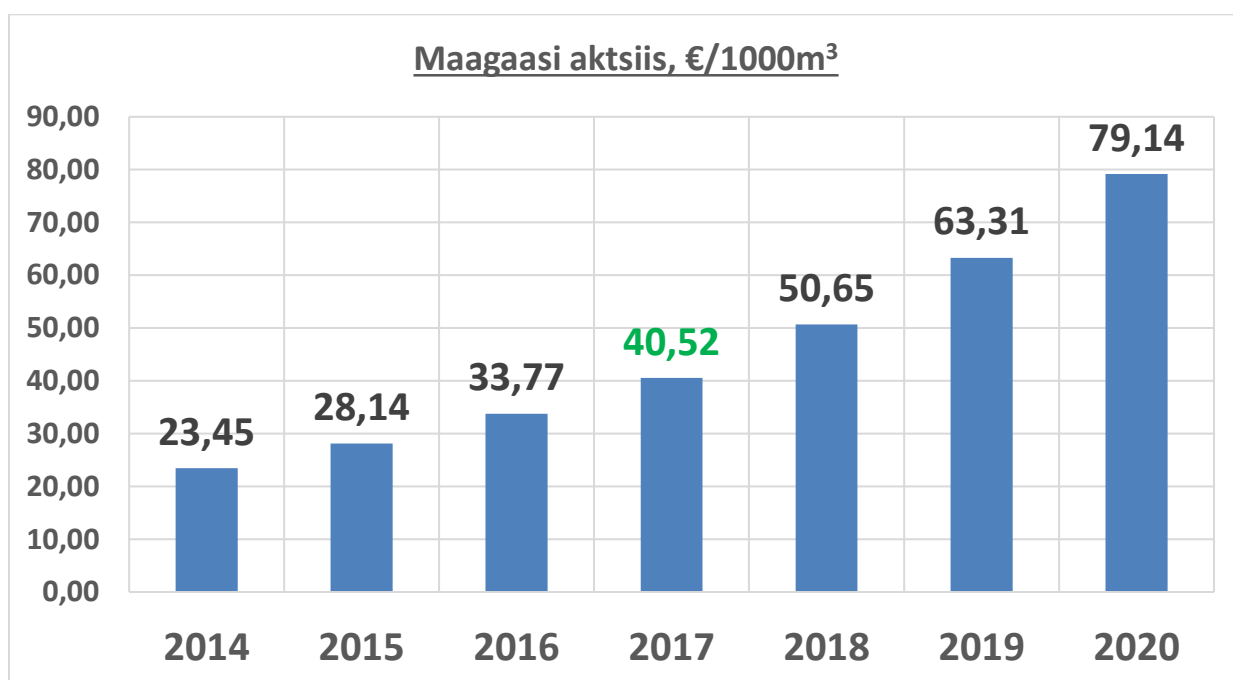
Eesti Gaas AS on kohustatud kodutarbijatele müüdavas gaasi hinnas sisalduva müügitarginaali kooskõlastama Konkurentsiametiga. Kooskõlastatud müügitarginaali liidab ettevõtja gaasi impordihinnale.

Andmed maagaasi keskmise hinna kohta lõpptarbijale 2016. aastal võrrelduna 2015. aastaga on toodud alljärgnevas tabelis 17.

Tabel 17. Gaasi lõpptarbija keskmised hinnad. Allikas: Statistikaamet, KE31 ja KE32

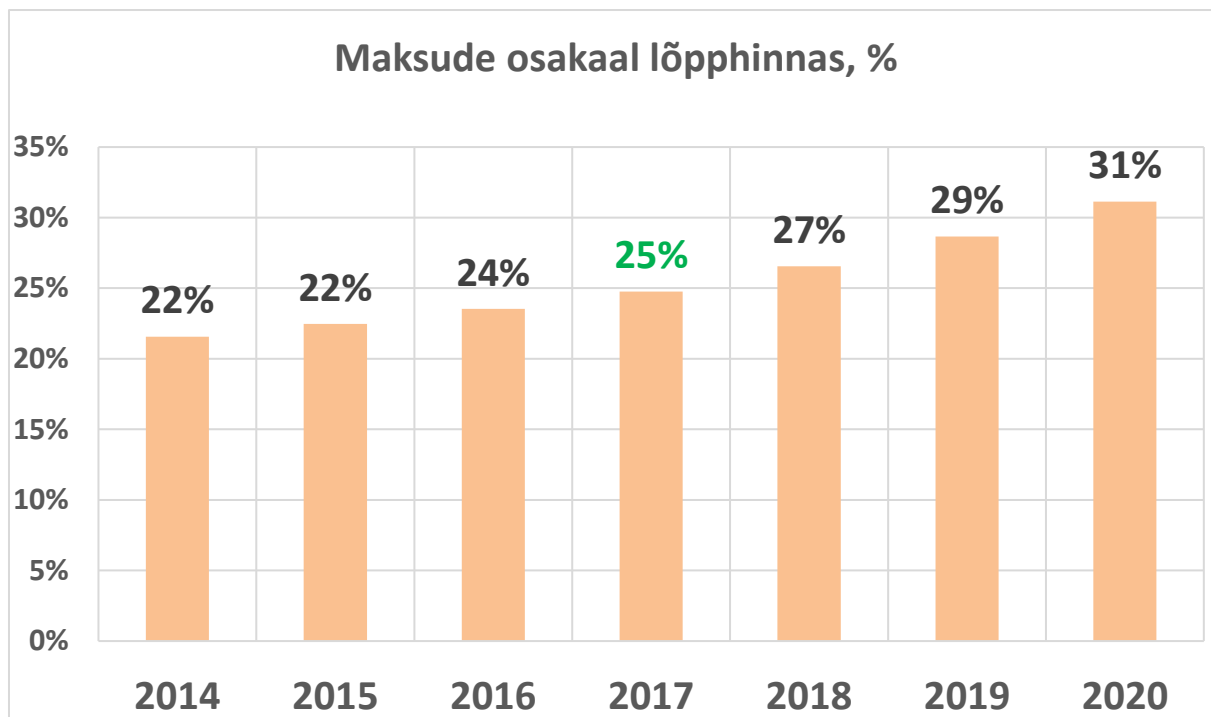
Tarbijagrupp	Hind 2015,	Hind 2016,	Muutus
	€/MWh	€/MWh	
Kodutarbija, aastatarbimine < 5,6 MWh	34,51	29,95	-13,2
Kodutarbija, aastatarbimine 5,6 - 55,6 MWh	32,04	27,14	-15,3
Kodutarbija, aastatarbimine > 55,6 MWh	28,76	24,34	-15,4
Vabatarbija, aastatarbimine < 277,8 MWh	30,92	25,27	-18,3
Vabatarbija, aastatarbimine 277,8 - 2 777,8 MWh	28,80	24,34	-15,5
Vabatarbija, aastatarbimine 2 777,8 - 27 777,8 MWh	27,16	23,40	-13,8
Vabatarbija, aastatarbimine 27 777,8 - 277 777,8 MWh	26,07	22,46	-13,8
Vabatarbija, aastatarbimine 277 777,8 - 1 111 111,1 MWh	25,95	22,46	-13,4

Tarbijate kulutustele maagaasi ostmisel avaldab mõju aktsiisi kasv, mis on toodud joonisel 25.

Joonis 25. Seadusega kehtestatud maagaasi aktsiisi kasv.

Joonisel 26 on toodud tüüpilise kodutarbija arves sisalduva maksude (aktsiisi ja käibemaksu) osakaalu muutused aastatel 2014-2020 (eeldades, et gaasi hind + võrgutasu on konstantsed ja vastavad seisule 31.12.2016).

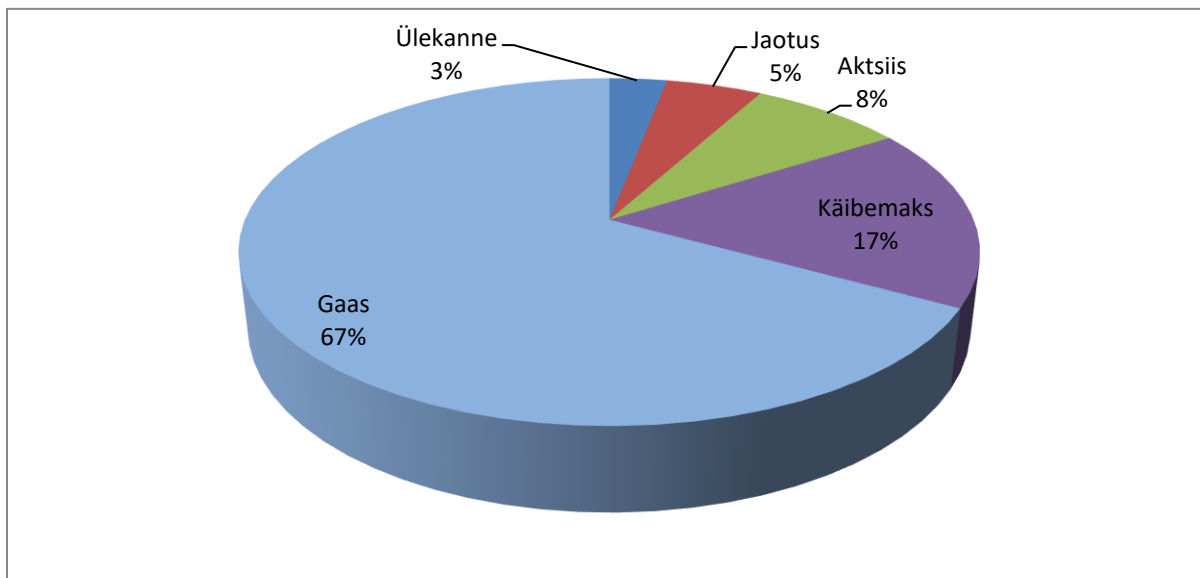
Joonis 26. Maksude osakaal lõpphinnas.

Maagaasi jaehindade läbipaistvus

Jaeturul kujundab ettevõtja (gaasi müüja) ise gaasi müügihinnad vastavalt gaasi sisseostuhinnale importijalt ja/või tarnijalt ning oma müügi marginaalile. Gaasi müügihinna kujundamine ei kuulu regulatsiooni alla, välja arvatud turgu valitseva ettevõtja müügi marginaal.

Vastavalt maagaasiseadusele tuleb gaasi hinna muutusest kodutarbijat teavitada 30 päeva ette. Lõpptarbijatele müüdavad gaasi jaehinnad on ettevõtjate veebilehtedel avalikustatud. Avalikustatud hindade alusel on tarbijal võimalik otsustada, kas ta soovib gaasimüüjat vahetada lähtudes turul kehtivatest hindadest.

Maagaasi hind moodustas 2016. aastal kodutarbija arve summast 67% (vt joonis 27).

Joonis 27. Lõpptarbija hinnakomponendid kodutarbijale. Allikas: Eesti Gaas AS.

Efektiivne konkurents maagaasi jaeturul

2016. aastal tegutses jaemüüjatena 7 müüjat ja 19 võrguettevõtjat. Seega on 2016.aastal konkurentsiolukord jaeturul paranenud.

Gaasi ostjate arv gaasi jaeturul on ca 49,3 tuh klienti, kellest 47,2 tuh on kodutarbijad. 2016. aastal vahetas gaasimüüjat 5786 tarbijat, neist 5270 kodutarbijat (2015. aastal vahetas gaasimüüjat 8381 tarbijat, neist 4729 kodutarbijat).

Seega 2016. aastal vahetas gaasi tarnijat 11,7% klientidest. 1427 klienti lõpetas gaasitarbimise 2016. aastal. Klientide selget liikumissuunda müüjate vahel ei ole võimalik 2016. aastal täheldada.

3.2.3 Efektiivse konkurentsi edendamine maagaasiturul (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p p, art 41 lg 4 p b)

2009/73/EÜ art 41 lg 4 punkt b sätestab, et liikmesriigid tagavad, et reguleerival asutusel oleksid volitused uurida gaasiturgude toimimist ja otsustada milliseid vajalikke ja proportsionaalseid meetmeid on vaja võtta tõhusa konkurentsi toetamiseks ja turu nõuetekohase toimimise tagamiseks ning kõnealuseid meetmeid kehtestada.

Maagaasiseadusega pole reguleerivale asutusele (Konkurentsiametile) antud 2009/73/EÜ art 41 lg 4 punktile b vastavaid õigusi, kuid Konkurentsiametil on siinkohal võimalik rakendada konkurentsiseadust. Samas, kuna Eesti gaasisüsteemi varustab maagaasiga olulises ulatuses ainult üks Euroopa Liitu mittekuuluv tarnija, ei ole võimalik nii hulgituru kui ka jaeturu normaalne ja efektiivne arenemine, mistõttu puudub reguleerival asutusel võimalus anda soovitusi tarnehindade kujundamiseks vastavalt 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punktile p.

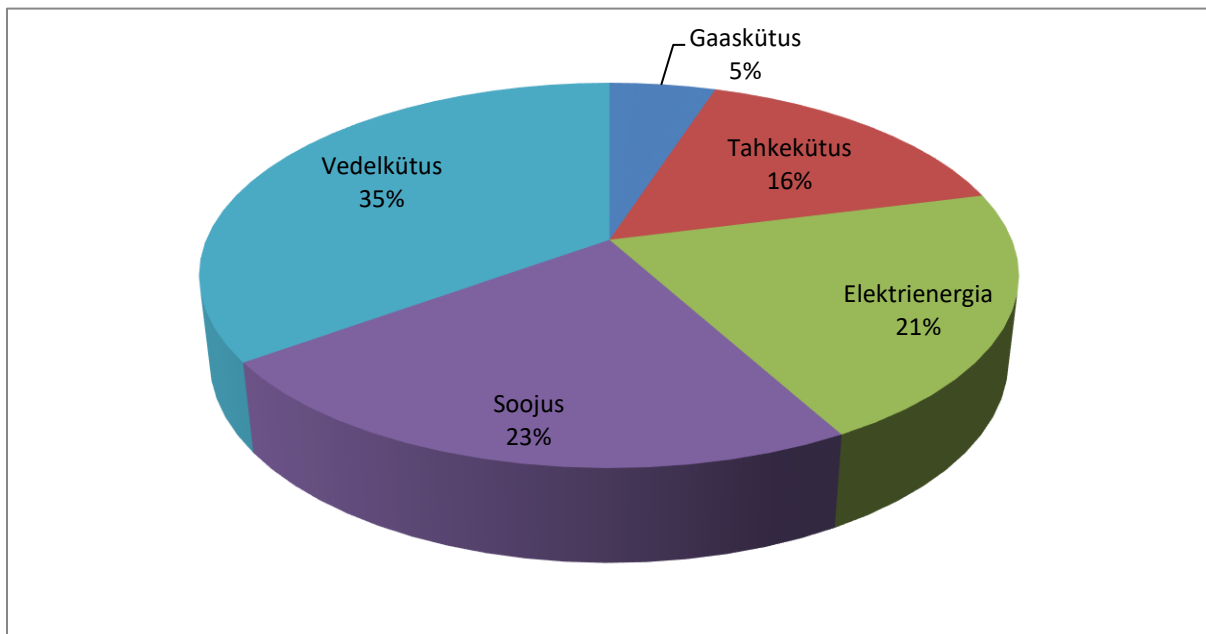
Konkurentsiamet on seisukohal, et tulenevalt ühest turgu valitsevast maagaasi importijast, kes oli 2016. aastal samal ajal ka turgu valitsev jaemüüja, ei olnud 2016. aastal Eestis veel piisavalt

likviidset gaasi jaeturgu. Konkurentsiolukord nii hulgi- kui ka jaeturul halvenes 2016. aastal seoses turgu valitseva gaasiettevõtja Eesti Gaas AS turupositsioonide tugevnemisega.

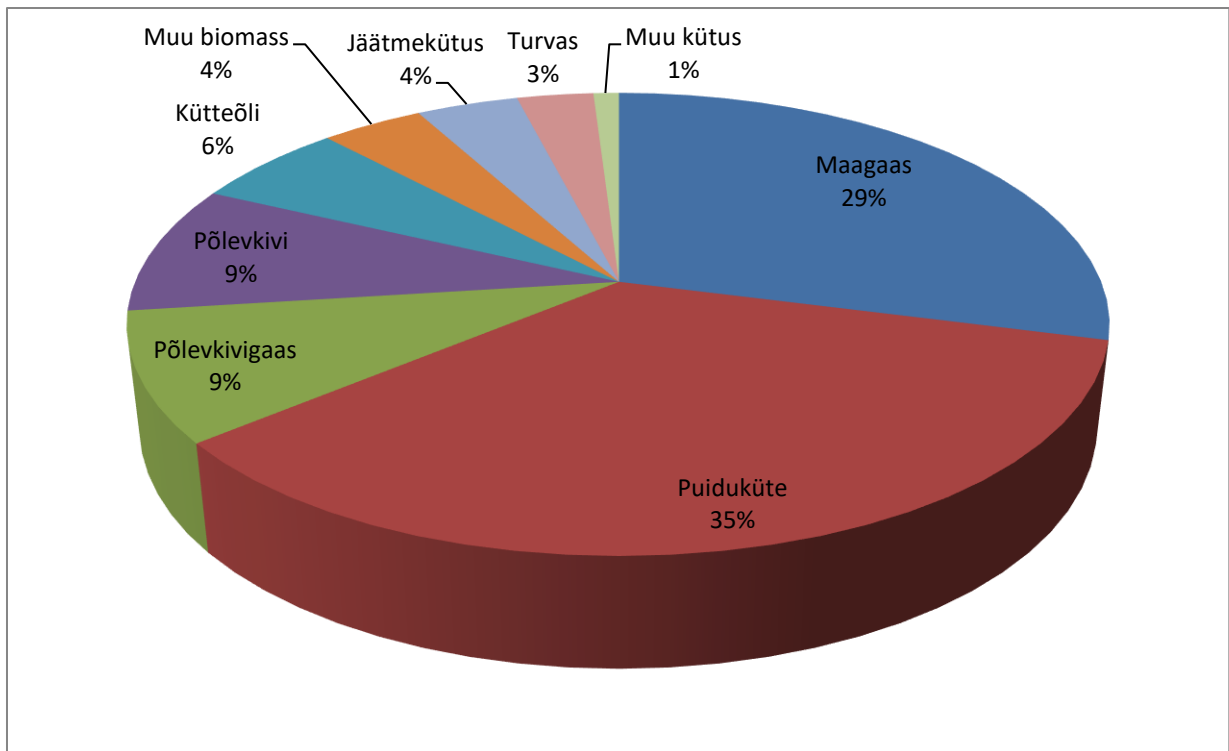
3.3 Maagaasi varustuskindlus

Varustuskindluse seisukohalt on oluline teada, kui suure osa maagaas moodustab riigi energia lõpptarbimisest. Gaaskütuse (maagaas, veeldatud naftagaas (LPG), põlevkivigaas) osakaal energia lõpptarbimises on 5% (vt joonis 28), millest lõviosa moodustab maagaas. Põlevkivigaasi ja naftagaasi ei saa varustusallikana vaadelda, sest nad ei asenda maagaasi.

Joonis 28. Energia lõpptarbimine 2015. Allikas: Statistikaamet KE05

Jooniselt 29 nähtub, et soojuse tootmiseks kasutati 2015. aastal (Statistikaamet avaldab 2016. aasta andmeid 2017. aasta suve lõpus) kõige rohkem puidukütet (35%). Maagaasi osakaal oli 29% (2014. aastal 32%). peamiselt maagaasi ja puidukütet (mõlema osakaal 32%). Oluline osa soojatootmises on ka põlevkivil (koos põlevkivigaasiga 18%).

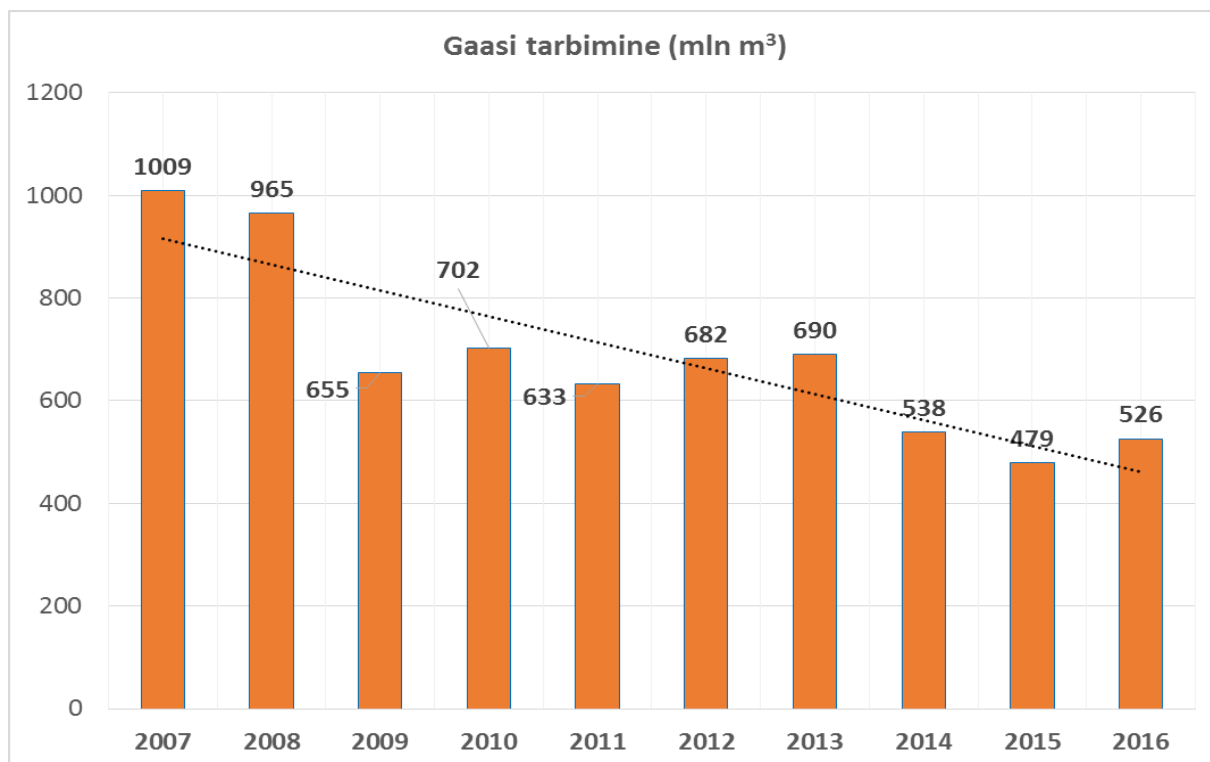
Joonis 29. Soojuse tootmiseks kasutatavad kütused 2015. Allikas: Statistikaamet KE024.

3.3.1 Nõudluse ja pakkumise tasakaalu jälgimine

Gaasi keskkonnasõbralikkus ehk madal süsinikuheide teiste fossiilsete kütustega võrreldes, tema kasutamise mugavus ja kõrge efektiivsus ning viimasel ajal toimunud arengud globaalsel gaasiturul (veeldatud gaasi turu teke, mittekonventsionaalse gaasi reserve kasutusele võtmine) on muutnud gaasi maailmas atraktiivseks kütuseks.

Gaasi võib käsitletakse kütusena, mis lubab asendada kõrge süsinikuheitega fossiilseid kütuseid seniks, kuni inimkonnal on võimalik üle minna täielikult kliimaneutraalsetele energiaallikatele.

Samal ajal pole Eesti riik energiapoliitika ja varustuskindluse kaalutlustest lähtuvalt saanud viimastel aastatel gaasi laialdasemat kasutamist toetada. Eesti gaasi turul on tekkinud olukord, kus ühelt poolt on gaasiturul väiksuse tõttu vähe huvilisi, kes sooviks siin gaasi müüa, teisalt on ühe tarnija domineerimise tõttu gaasi laiem kasutamine piiratud. See on viinud Eesti gaasi tarbimise langustrendi. Gaasi tarbimine aastate lõikes on toodud joonisel 30.

Joonis 30. Maagaasi tarbimine Eestis

Võimsuste puudujääki gaasi importimisel ei esine, sest gaasivõrk on üles ehitatud märksa suurema nõudluse tagamiseks. Eesti ülekandevõrgu läbilaskevõime on sisendrõhul 40 bar kuni 14,0 mln m³ ööpäevas. Ühenduste läbilaskevõimsused on alljärgnevad:

- Karksi ühendus Lätiga 7 mln m³ ööpäevas (sisendrõhul 40 bar);
- Värskas ühendus Venemaaga 4 mln m³ (sisendrõhul 40 bar) ööpäevas;
- Narva ühenduse Venemaaga 3 mln m³/ööpäevas (sisendrõhul 22 bar).

Varasemalt, perioodil mai kuni oktoober toimus, Eesti gaasisüsteemi gaasiga varustamine põhiliselt otse Venemaalt läbi Värskas ja Narva ühenduste. Novembrist aprillini varustati Eestit Karksi ühenduse kaudu Inčukalnsi maa-alusest gaasihoidlast.

2016. aasta teises pooles gaasivõud oluliselt muutusid, peamiseks tarneteeks oli Värskas ühendus, mida suuremate võimsustarve korral toetas Karksi ühendus. See muutus on tingitud väiksematest ülekandekuludest kui gaas tarnitakse otse Venemaalt. Ka Leedust gaasi tarnimise oluliseks takistuseks on läbivate riikide ülekandekulud, mis tõstavad tarnitava gaasi hinda. Balti riikide ühise sisend-väljund piirkonna rakendamine (vastavalt tegevusplaanile alates 2018. aastast) peaks selle probleemi lahendama.

Tegelik ühenduste võimsus viimase 5 aasta jooksul on toodud tabelis 18.

Tabel 18. Maagaasi piiriüleste ühenduste võimsused. Allikas: Elering AS

Aasta	Tehniline läbilaskevõimsus, mln m ³			Tegelik tipuvõimsus, mln m ³ /päev		
	Narvast Venemaa ühendus	Värskast Venemaa ühendus	Karksist Lätiga ühendus	Narvast Venemaa ühendus	Värskast Venemaa ühendus	Karksist Lätiga ühendus
2010	0,5	4,0	7,0	0,3	2,6	4,5
2011	0,5	4,0	7,0	0,4	1,7	4,0
2012	3,0	4,0	7,0	0,3	2,6	5,0
2013	3,0	4,0	7,0	1,8	2,8	4,2
2014	3,0	4,0	7,0	0,6	2,1	4,2
2015	3,0	4,0	7,0	0,6	1,7	3,2
2016	3,0	4,0	7,0	0,0	2,6	5,0

Konkurentsiametile teadaolevalt ei ole seni esinenud probleeme maagaasi tarnimisel Eesti Gaas AS ja OAO Gazprom importlepingu alusel Eestile vajaliku gaasinõudluse rahuldamiseks.

Kokkuvõte: Eestis on gaasi tarbimine olnud pakkumisega tasakaalus. Arvestades Eesti ülekandesüsteemi ühenduste läbilaskevõimet on võimalus gaasi importida oluliselt suuremas mahus, kuid tulenevalt gaasikütuse konkurentsiolekorrast prognoositakse tarbimise vähenemist tulevikus.

3.3.2 Ennustatav tuleviku nõudlus ja vaba saada olev võimsus koos kavandatud täiendavate mahtudega

Kõige suurem gaasinõudlus viimase 20 aasta jooksul oli 2006. aastal, kui tarbiti 1009 milj m³ gaasi aastas (vt joonis 21).

Üldine Eesti tarbimise languse prognoos on eeskätt seotud tööstusettevõtjate poolt mahtude vähendamise ja tegevuse lõpetamisega ning gaasitarbimise struktuuri muudatusega (taastuvkütuste kasutamise laienemisega). Tänapäevane riiklik energeetika arengukava ei toeta investeringuid gaasil töötavatesse seadmetesse ja sellega seoses prognoositakse, et tulevikus gaasitarbimise kogus Eestis langeb veelgi.

Edasist müügi vähenemist nähakse ette ka lähiaastatel, mis on seotud kaugkütte ettevõtjate üleminekuga gaasilt taastuvatele kütustele ja soojustarbivate töhusama energiakasutusega.

2013. aastal käivitati Eesti Energia AS Iru Elektriijaamas prükipõletuse koostootmisüksus, mis täisvõimsuse saavutamisel vähendas hinnanguliselt gaasitarbimist ca 35 mln m³ aastas.

2014. aastal läksid olulises osas üle biokütustele Põlva Soojus AS, Eraküte AS Jõgeva piirkond ja Rapla Küte AS. Oluliselt on vähendanud gaasitarbimist Kiviõli Soojus AS ja Kuusalu Soojus OÜ. Hinnanguline gaasitarbimise vähenemine on ca 10 mln m³.

Tallinna Küte investeeris uue elektriijaama ehitusse (valmis 2016. aastal), mille tulemusena ei sõltu Tallinna kütmine enam gaasist. Tallinna Kütte eesmärgiks on viia gaasi osatähtsus 2017.

aastaks alla 20% (2013. aastal oli see 65%). Hinnanguliselt toob see kaasa ca 60 mln m³ gaasivajaduse vähenemise.

Lähtuvalt kõikidest nendest andmetest, prognoosib Konkurentsiamet impordi jätkuvat langust, mistõttu ei ületa Eesti lähiaastate gaasi impordi ning välistarnete maht 500 milj m³ aastas.

Tarbimise vähenemise peatamiseks ja turule uute importijate tulemise toetamiseks on vaja paralleelselt astuda põhjalikult läbi kaalutud samme nii gaasile uute kasutusvalade leidmiseks kui ka alternatiivsete tarneahelate arendamiseks. Konkurentsiamet näeb võimalust maagaasi ulatuslikumas kasutamises transpordikütusena ja lokaalses soojatootmises.

Maagaasi mootorikütusena kasutatavate sõidukite tarbeks on Eesti Gaas AS-il viis autotanklat, neist Tallinnas kaks ning Tartus, Pärnus ja Narvas üks tankla. Surugaasi tootmiseks kasutati 2016. aastal 4,5 mln m³ maagaasi (2015.aastal 3,4 mln m³).

Gaasituru areng saab toimuda vaid läbi uute tarbijate turule tulemisega ja turgude ühendamise, sest pidevalt kahanev Eesti turg eraldivõetuna on arvestatavate gaasimüüjate huvi pälvimiseks väike. Üheks lahenduseks on Soome ja Balti riikide gaasiturgude ühendamine üheks piirkonnaks. Ühtse gaasituru väljaarendamiseks on loodud vastav töögrupp Balti ja Soome regionaalse gaasituru koordinaatsiooni rühma koosseisus. 2016 aastal alustati Balti riikide ning Soome energiaturu regulaatorite vahel koostööd seoses ühtse sisend-väljundpiirkonna moodustamiseks. 2017 aastal tegevused selles osas aktiivselt jätkuvad ning 2018 aasta alguseks loodetakse esialgsete tulemusteni jõuda.

Lisaks riikidevaheliste uute ühenduste rajamisele ning olemasolevate laiendamisele tuleb Eestil ja tema naabritel arendada võimalusi uute, OAO-le Gazprom alternatiivsete gaasimüüjate (importijate) turule pääsemiseks. Selliseks lahenduseks on veeldatud gaasi (LNG) terminali tööle hakkamine Leedus ning regionaalse LNG terminali kavandamine Baltikumi ja uute ühenduste loomine teiste Euroopa riikidega (Leedu – Poola ühendus *GIPL*, Eesti – Soome ühendus *Balticconnector*).

Järeldus: Eestis on nõudlusele vastav gaasi pakkumine tagatud ka lähiaastatel. Eesti gaasituru arengu võtmeküsimuseks on infrastruktuuri investeringute tegemine uute tarnijate turule tulekuks ja gaasi kasutamise langustrendi peatamine.

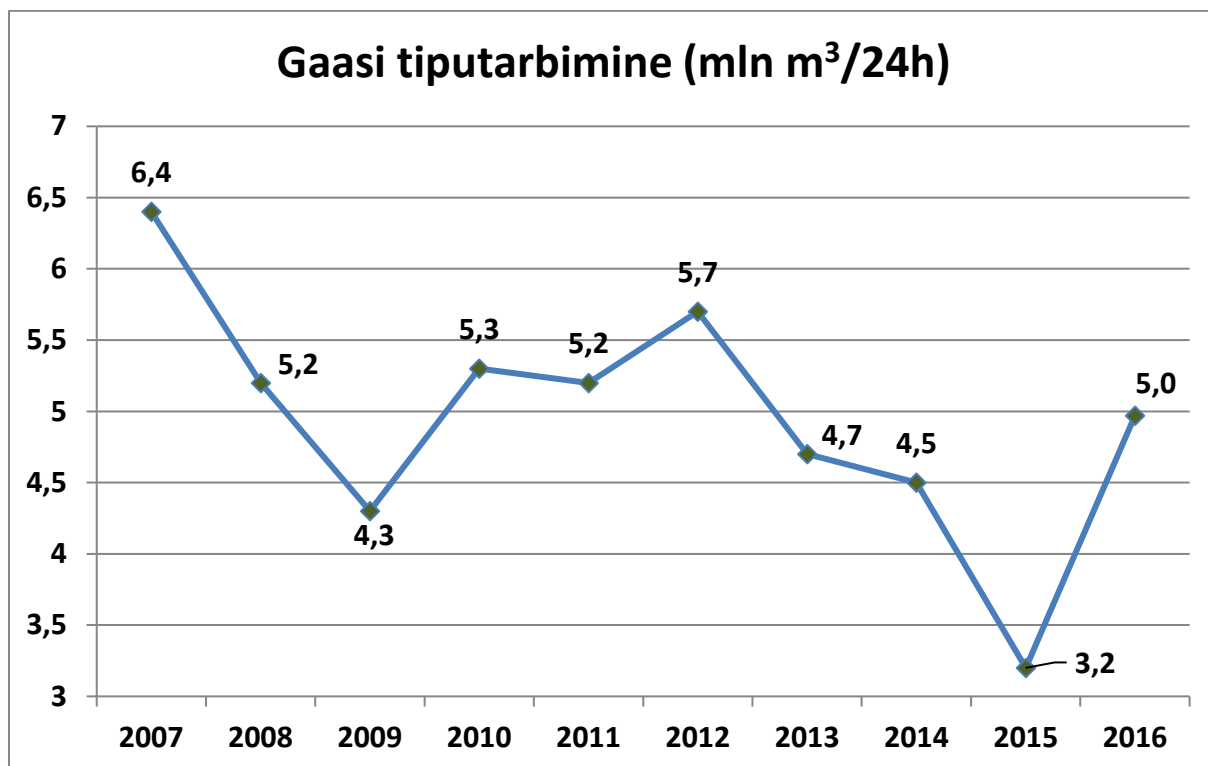
Kuna kaugkütte arengus on näha siirdumist kohalikele taastuvatele kütustele ja kaugküttepiirkondade vähenemisele, siis võiks üheks arvestatavamaks gaasinõudluse tekitamise teguriks olla maagaasist lokaalsel gaasikütel põhineva soojuse tootmine. Teiseks pakub gaas võimalust tuulegeneraatorite kõikuva võimsuse tasakaalustamiseks elektrienergia tootmist kaasaegsete kombineeritud gaasiturbiini seadmetega. Kolmandaks tuleks arendada maagaasi kasutamist transpordikütusena.

3.3.3 vahendid tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks (Direktiiv 2009/73/EÜ art 41 lg 1 p t)

Meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks võivad olla kas infrastruktuurilised või tarnimisega seotud.

Infrastruktuurilised meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks.

Gaasi tiputarbimist iseloomustab joonis 31. Maksimaalne ülekandevõrgu läbilaskevõime on 14,0 milj m³/päev.

Joonis 31. Gaasi tiputarbimine. Allikas: Elering AS

Gaasi varustuskindlust käsitlev Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 994/2010 nõuab gaasi infrastruktuuri toimepidevuse jätkumist võrgu suurima elemendi tööst väljalangemisel, niinimetatud N-1 kriteeriumi täitmist ka juhul kui rike tekib maksimaalkoormuse režiimis.

N-1 kriteeriumina käsitletakse olukorra hinnangut, kui üks suurim ühendus gaasi tarnimiseks katkeb. Kui katkemise korral on võimalik tarded ümber korraldada nii, et varustuses häireid ei teki, on N-1 kriteerium täidetud.

N-1 kriteerium väljendatuna %-des peab olema võrdne või suurem 100%. Sel juhul vastab infrastruktuur tarbijate varustuskindluse nõuetele.

Määruse 994/2010 artikkel 9 lõige 1 punkt e selgitab, et gaasivarustuse kindluse hindamisel võetakse arvesse iga piiripunkti maksimaalset sisend- ja väljundvõimsust.

Seega on Eesti infrastruktuurinorm N-1 leitav alljärgneva arvutuse (Määrus 994/2010 Lisa I punktide 2 ja 3) alusel:

$$N - 1 = \frac{EP_m + P_m + S_m + LNG_m - I_m}{D_{max}} \times 100 = \frac{14 + 0 + 0 + 0 - 7}{6,7} \times 100 = 104,5 \%$$

kus

EP_m - Karksi ühendus Lätiga 7 mln m³/24h + Värska ühendus Venemaaga 4 mln m³/24h + Narva ühendus Venemaaga 3 mln m³/24h = 14 mln m³/24h ;

P_m - 0 milj m³/24h;

- S_m - Kuna gaasihoidla asub väljaspool Eesti territooriumi ja limiteerivaks saab ühendustorustike võimsus, siis N-1 kriteeriumi puhul Läti mahutist gaasi või reserveeritud gaasi ei saa arvestada: 0 milj m³/24h;
- LNG_m - 0 milj m³/24h;
- I_m - Karksi ühendus Lätiga 7 milj m³/24h;
- D_{max} - Maagaasi maksimaalne tarbimine viimase 20 aastal: 6,7 milj m³/24h (19.01.2006.a).

Määruse (EÜ) 994/2010 artikkel 6 lõige 1 sätestab, et liikmesriigid või, kui liikmesriik nii ette näeb, pädevad asutused tagavad vajalike meetmete vastu võtmise, et hiljemalt 03.12.2014 oleks allesjäänud infrastruktuuri võimsus, mis on kindlaks määratud N – 1 valemil kohaselt, võimeline üksiku suurima gaasi-infrastruktuuri häire korral, rahuldama arvestuspiirkonnas gaasi kogunõudluse erandlikult suure gaasinõudlusega päeval, nagu juhtub statistiliste andmete kohaselt üks kord iga 20 aasta jooksul.

Järeldus: kuna Eesti N-1 on suurem 100%-st, siis on infrastruktuuri tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmine tagatud.

Tarnimisega seotud meetmed tipunõudluse või varustuse defitsiidi katmiseks

Kuna Eesti gaasisüsteemi varustab maagaasiga peamiselt üks Euroopa Liitu mittekuuluv tarnija, siis selle tarnija tarneraskuste korral puudub Eestil võimalus selle täielikuks kompenseerimiseks alternatiivsete tarnijate abil.

Sellisel juhul käivitub maagaasiseaduse regulatsioon. Maagaasiseadus § 26² lõige 1 sätestab, et kui süsteemihalduril on usaldusväärne teave, et võib toimuda sündmus, mille tagajärjel võib tarneolukord märkimisväärselt halveneda, teavitab süsteemihaldur sellest ning tema rakendatavatest turumeetmetest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Konkurentsiametit.

Kehtiv seadusandlus ei võimalda praktiliselt gaasimüüjal tarbijatele pakkuda turumeetmeid tarnehäirete korral gaasitarbimise vähendamiseks.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium analüüsib koos Konkurentsiametiga saadud teavet ning süsteemihalduri rakendatud turumeetmeid. Kui analüüsi tulemusel ilmneb, et varustuskindluse tagamiseks on vaja kasutusele võtta käesoleva paragrahvi lõikes 3 nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmed, teavitab Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium sellest Vabariigi Valitsuse kriisikomisjoni ning teeb seejärel Vabariigi Valitsusele ettepaneku lubada seaduse nimetatud tarnehäire kõrvaldamiseks või selle mõju leevendamiseks vajalike meetmete kavas nimetatud gaasinõudluse kohustusliku vähendamise meetmete kasutamist.

Maagaasiseaduse kohaselt võib rakendada muu hulgas järgmisi meetmeid:

- piirata gaasiga varustatust isikutel, kes kasutavad gaasi muul otstarbel kui soojuse tootmine;
- lubada piirata soojust tootvate ettevõtjate gaasiga varustamist;
- lubada alandada elamute kütteks väljastatava vee temperatuuri;
- kohustada soojust tootvaid ettevõtjaid kasutama kütusena reservkütust.

Järeldus: senikaua kui puuduvad arvestatavad alternatiivsed maagaasi tarnijad, saab Eestis kasutada tarnehäirete korral ainult tarbimist piiravaid mitteturumeetmeid.

4. Tarbijate kaitse ja vaidluste lahendamine elektrienergia- ja maagaasi sektoris

4.1 Tarbijate kaitse

4.1.1 Elektrienergia sektoris

(Direktiivi 2009/72/EÜ Lisa 1 tarbijakaitsemeetmete elluviimine)

Direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punkt n sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama koos teiste asutustega, et tarbijakaitsemeetmed (kaasa arvatud Lisas 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ sätestatud) oleksid tulemuslikud ja jõustatud. Lisas 1 on loetletud tarbijakaitsemeetmed, mis peavad tagama tarbijate üldise kaitse. Direktiivist tulenevad nõuded on üle võetud Eesti seadusandlusesse.

Elektriturseaduse kohaselt on kodutarbijate õiguste kaitse pädevus jaotatud Konkurentsiameti ja Tarbijakaitseameti vahel. Seaduses on sätestatud, et võrguteenuse osutamise, elektrienergia pakkumise või müümise või muul viisil turul kättesaadavaks tegemise üle teostab järelevalvet Tarbijakaitseamet tarbijakaitseadusega sätestatud pädevuse piires. Liitumis-, võrgu- või elektrilepingust tuleneva vaidluse korral lubab seadus juhul, kui pooled ei ole suutnud lahendada vaidlust kokkuleppel, tarbijal pöörduda ka tarbijavaidluste komisjoni või mõne teise sellekohaseid vaidlusi lahendava isiku, institutsiooni või kohtu poole. Konkurentsiamet jääb endiselt lahendama ühe turuosalise kaebusi teise turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektriturseaduse või selle alamaktiga. Nii lepingul kui arvetel tuleb tarbijale esitada ka tarbija õigusi ja vaidluste lahendamist käsitlev teave.

Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijatega sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt elektriturseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada võrguteenuse lepingu ning liitumislepingu ja üldteenuse tüüptingimused. Eelpoolnimetatud tüüptingimuste kooskõlastamisel järgib Konkurentsiamet lepingutingimuste proportsionaalsust, mille eesmärgiks on nii ettevõtja kui ka tarbija õiguste ja kohustuste tasakaal. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Võrguleping sõlmitakse kirjalikult, elektrilepingu võib sõlmida suuliselt, kui mõlemad pooled on sellega nõus. Võrgulepingus tuleb esitada järgnevad andmed:

- võrguettevõtja nimi ja äriregistrikood ning aadress ja muud kontaktandmed;
- teenuste kirjeldus;
- osutatavate teenuste kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmitud liitumislepingu alusel võrguga esmakordselt ühendamise aeg;
- osutatavate hooldusteenuste kirjeldus;
- lepingu alusel makstavate tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;
- lepingu ja selle alusel esitatava arve hilinemise või võrguettevõtjast tuleneval põhjusel ebatäpse arve esitamise ja ettemakse korral andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine, tasaarveldamine, hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;

- kui võrguteenuse alusel osutatavate teenuste kvaliteet ei ole kooskõlas lepingutingimustega, siis andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine või hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- lepingu alusel makstava tasu vähemalt kaks erinevat tasumisviisi;
- teave kaebuste käsitlemise kohta;
- lepingu tähtaeg.

Elektrilepingus tuleb esitada järgnevad andmed:

- müüja nimi ja äriregistrikood ning aadress ja muud kontaktandmed;
- elektrienergia põhinäitajad;
- lepingu alusel makstavate tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;
- lepingu ja selle alusel esitatava arve hilinemise või võrguettevõtjast tuleneval põhjusel ebatäpse arve esitamise ja ettemakse korral andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine, tasaarveldamine, hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- lepingu alusel makstava tasu vähemalt kaks erinevat tasumisviisi;
- teave kaebuste käsitlemise kohta;
- lepingu tähtaeg.

Tarbijatega sõlmitud võrguteenuse leping võib olla tähtajatu või tähtajaline, reeglina sõlmitakse tähtajatuid lepinguid. Võrguettevõtja võib muuta lepingu tüüptingimusi vaid juhul, kui selline muutmine on lubatud seadusega, muutmine on objektiivselt põhjendatud ja vajalik muutunud asjaolusid arvesse võttes ning kui Konkurentsiamet on tüüptingimuste muudatuse kooskõlastanud. Ettevõtja peab võrgulepingu ülesütlemisest vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Tähtajatu elektrileping lõpeb, kui lõpeb selle võrguühenduse kohta sõlmitud võrgulepingu kehtivus, mille kaudu on elektrilepingu alusel elektrienergiat müüdud. Elektrilepingu saab sõlmida turuosaline, kellel on sõlmitud tema tarbimiskoha mõõtepunkti suhtes kehtiv võrguleping.

Võrguettevõtja võib võrgulepingu üles öelda ja tarbimiskoha võrgust lahti ühendada, kui ta on võrguühenduse katkestanud võrgulepingu rikkumise tõttu ja see katkestus on järjest kestnud vähemalt 180 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud. Samuti, kui tarbija on oluliselt rikkunud võrgulepingust tulenevaid kohustusi ja ei ole rikkumist võrguettevõtja antud mõistliku aja jooksul heastanud, siis ka seetõttu ei saa võrguettevõtjalt mõistlikult oodata lepingu täitmise jätkamist. Samuti on võrguettevõtjal õigus võrguleping üles öelda, kui tarbija on jätnud tasumata võrguettevõtja või müüjaga sõlmitud lepingu alusel tasutava rahasumma.

Võrgulepingu ülesütlemisest peab tarbijale vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Müüjal on õigus elektrileping üles öelda, kui tarbija on lepingust tulenevaid kohustusi oluliselt rikkunud ega ole rikkumist müüja antud mõistliku aja jooksul heastanud, kui tarbija on kasutanud elektrienergiat ebaseaduslikult või on tahtlikult või raske hooletuse tõttu kahjustanud mõõteseadme plomme või taatlusmärgiseid. Elektrilepingu ülesütlemisest peab tarbijale vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Müüja võib tarbijaga elektrilepingu üles öelda enne kokkulepitud tähtpäeva kui lepingujärgne tarbimiskoht on võõrandatud ning tarbijal puudub selle kasutamiseks seaduslik alus.

Tarbijatele esitatav teave

Võrguettevõtjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- liitumistasu arvestamise põhimõtted;
- võrgutegevuse tõhusust, kvaliteeti ja tulukust kajastavad andmed;
- võrguteenuse tasud;
- võrguteenuse tüüptingimused;
- üldteenuse tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb tasud avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Võrguteenuse ja elektrienergia müügi tüüptingimused tuleb avalikustada vähemalt 30 päeva enne nende jõustumist.

Kõik elektrienergia müüjad on kohustatud esitama tarbijale elektrienergia eest üks kord kuus arve, kui ei ole kokku lepitud teisiti. Koos arvega esitatakse järgmised andmed:

- müüja toodetud või tootjalt ostetud elektrienergia tootmiseks kasutatud energiaallikate jaotus müügiperioodile eelnenud aruandeaastal;
- elektribörsilt ostetud elektrienergia osakaal müügiperioodile eelnenud aruandeaastal;
- viide veebileheküljele, kus on esitatud andmed keskkonnamõju kohta, mis on põhjustatud müügiperioodile eelnenud aruandeaastal müüja tarnitud elektrienergia tootmisel tekkinud CO₂ ja SO₂ emissioonidest, ladestatavast põlevkivituhast ning radioaktiivsetest jäätmetest;
- tarbija õigusi ja vaidluste lahendamise võimalusi käsitlev teave;
- alates 1. aprillist eelnenud kalendriaastal tarnitud elektrienergiast päritolutunnistustega tõendatud osa;
- tarnitud elektrienergiast päritolutunnistustega tõendamata osa, kasutades põhivõrguettevõtja avaldatud segajääki.

Müüja vahetamise korral esitab müüja tarbijale lõpparve hiljemalt kuue nädala jooksul pärast müügilepingu lõppemist. Kui pärast lõpparve esitamist tuvastatakse mõõtesüsteemi rike või esitatud andmete erinevus tegelikust tarbimisest, korrigeeritakse andmevahetusplatvormil tarbija mõõteandmeid ning müüja esitab tarbijale lõpparvet korrigeeriva arve. Arve esitamise eest lisatasu võtta ei tohi.

Tarbijaandmete juurdepääsu tagamine

Direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punkt p sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama juurdepääsu tarbijate tarbimisandmetele, sealjuures siseriiklikul tasandil vabatahtlikuks kasutamiseks tarbimisandmete võrreldava ühtlustatud kergesti mõistetava vormi sätestamine ning kõikidele tarbijatele kiire juurdepääs sellistele andmetele Lisa 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ punkt h kohaselt. Direktiivist tulenev nõue on üle võetud Eesti seadusandlusesse.

Seoses 2013. aasta elektrituru avanemisega loodi 2012. aastal Eestis andmevahetusplatvorm (Andmeladu), mis oli oluliseks eelduseks, et Eesti elektritarbijad saavad alates 2013. aastast

valida ja muuta elektri tarnijaid. Süsteemihaldur Elering AS arendas välja digitaalse keskkonna, mille üldeesmärk on efektiivne turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipe arvestavate ning elektrituruseadusest tulenevatele nõuetele vastavate andmevahetuse protsesside tagamine elektrituru täielikul avamisel. Andmelao kaudu toimub elektriturul andmevahetus avatud tarnija vahetamiseks, mõõteandmete edastamiseks ning turuosalisele (tarbija, võrguettevõtja, müüja) seadusega pandud kohustuste täitmiseks ja talle antud õiguste tagamiseks.

Andmelattu on koondatud kõik elektrienergia müügi ja võrguteenusega seotud lepingud ning elektritarbimise mõõteandmed. Tarbijal on õigus Andmelao kaudu järgmisele informatsioonile:

- saada võrguettevõtja nime, kellega tarbija on sõlminud võrguteenuse lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- saada müüja nime, kellega tarbija on mõõtepunkti(de)s sõlminud avatud tarne lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- saada võrguettevõtja või võrguettevõtja nimetatud tegevusloaga müüja nime, kes tarbijale üldteenust osutab;
- saada tarbijaga seotud mõõtepunktides mõõdetud elektrienergia kogused, sealjuures jälgida oma elektritarbimisega seotud ajaloolisi andmeid;
- saada nende müüjate nimed, kellele tarbija on andnud õiguse oma tarbimisandmete nägemiseks ning kes on tarbija andmeid pärinud.

Kaitsetute tarbijate määratlus ja elektrivarustuse katkestamine

Elektrivarustuse katkestamine on äärmiselt detailselt reguleeritud. Konkurentsiameti hinnangul on sotsiaalselt tundlike tarbijate kaitse võimalikul maksevõime halvenemisel piisavalt hästi tagatud. Võrguettevõtja võib katkestada tarbija võrguühenduse, kui tarbija on jätnud talle osutatud võrguteenuse, üldteenuse või elektrienergia tarne eest makstava rahasumma tasumata või kui tarbija on võrgulepingus ettenähtud kohustust oluliselt rikkunud muul viisil. Enne võrguühenduse katkestamist on ettevõtja kohustatud edastama tarbijale tarbimiskoha aadressile või lepingus nimetatud aadressile teate võrguühenduse kavandatava katkestamise kohta. Teates tuleb nimetada võrguühenduse katkestamise põhjus, kavandatud katkestamise aeg ja tarbija õigusi ning vaidluste lahendamise võimalusi käsitlev teave. Tarbija võrguühenduse võib katkestada pärast seda, kui eelpool nimetatud teate saatmisest on möödunud vähemalt 15 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitanud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et füüsilisest isikust tarbija on jätnud tarbitud elektrienergia eest tähtajaks tasumata raskest haigusest või töötuks jäämisest põhjustatud ajutise maksejõuetuse tõttu, võib tarbija selle asjaolu kohta edastada võrguettevõtjale kirjaliku teate. Teatele tuleb lisada nimetatud asjaolu kinnitav tõend. Kirjaliku teate ja tõendid saanud võrguettevõtja võib füüsilisest isikust tarbija võrguühenduse katkestada pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 30 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitanud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et tarbija ei ole tähtajaks tasunud tarbitud elektrienergia eest, võib võrguühenduse ajavahemikuks 1. oktoobrist kuni 30. aprillini katkestada hoones või selle osas, mis on eluruum ning mida kasutatakse alalise elukohana ja köetakse täielikult või peamiselt elektrienergia abil, üksnes pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 90 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ning sellest vastavalt võrguettevõtjat või

müüjat teavitatud. Kui tarbija ei ole tähtajaks tasunud tarbitud elektri eest, on võrguettevõtjal õigus piirata võrguühenduse võimsust. Võimsuse piiramisest tuleb tarbijale vähemalt 15 päeva ette teatada.

Võrguettevõtjal on õigus katkestada tarbija võrguühendus viivitamata, kui tarbija suurendab omavoliliselt piiratud võimsust, kasutab elektrienergiat või võrguteenust ebaseaduslikult, kasutab elektripaigaldisi, mis ei ole nõuetekohased, on ohtlikud või häirivad kogu võrgu toimimist või ohustavad varustuskindlust.

Üldteenuse regulatsioon

Üldteenus on mõeldud kodutarbijatele, korteriühistutele, korteriomaniike ühisustele ja madalpingel kuni 63-amprise peakaitsme kaudu elektriühendust omavatele äritarbijatele (väiketarbijad) juhuks, kui nad ei vali endale elektrimüüjat. Üldteenus peab tagama tarbijatele hinna vastavuse turuhinnale ning välistama ebamõistlikult kõrge kasumi teenimise.

Üldteenus on võrguettevõtja või tema nimetatud müüja poolt kodu- või väiketarbijale elektrienergia müümine Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud üldteenuse tüüptingimuste alusel. Üldteenuse hind kujuneb vastavalt turuhinnale ehk börsihinnale, millele üldteenuse osutaja võib lisada põhjendatud kulud ja mõistliku kasumi. Konkurentsiametil on kohustus kontrollida üldteenuse hinna põhjendatust. Müüja on kohustatud avaldama iga järgneva kuu üheksandaks kuupäevaks üldteenuse hinna moodustamise alused koos sinna juurde kuuluva arvestuskäiguga.

Arukad arvestisüsteemid

Direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punktides n ja p viidatud Lisa 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ punktis 2 on sätestatud, et liikmesriigid tagavad arukate arvestisüsteemide rakendamise, mis aitavad kaasa tarbijate aktiivsele osalemisele elektritarneturul. Nimetatud arvestisüsteemide rakendamine võib sõltuda turu ja kodutarbija kõikide pikaajaliste kulude ja tulude majanduslikust hindamisest või sellest, milline arukas arvesti on majanduslikult mõistlik ja kulutõhus ning milline ajavahemik on nende jagamiseks teostatav.

Võrgueeskiri näeb ette nõuded mõõteseadmetele ning sätestab, et alates **01.01.2017** peavad kauglugemisseadmed olema kõigil tarbijatel (ka kodutarbijatel). Võrgueeskiri näeb veel ette, et alates 1. jaanuarist 2013 peab kauglugemisseade võimaldama andmesidevõrgu kaudu edastada võrguettevõtjale vähemalt üks kord ööpäevas igal kauplemisperioodil registreeritud mõõteandmeid ning tagama turuosalise ja võrguettevõtja kokkulepitud isiku juurdepääsu eelnimetatud mõõteandmetele.

Arukate arvestisüsteemide rakendamise kasutusvõimaluste laiendamist on kavas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumil käsitleda järgmises energiamajanduse arengukavas aastani 2030.

Konkurentsiamet on seisukohal, et elektrienergia direktiivi 2009/72/EÜ art 37 lg 1 punktides n ja p viidatud Lisa 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ on Eestis seadustega tagatud.

Kokkuvõtteks on Konkurentsiamet arvamusel, et elektritarbijad on hästi kaitstud ja turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kättesaadav piisav informatsioon nii lepingute tüüptingimuste, tüüpkoormusgraafikute, tootmiseks

kasutatavate energiaallikate jm kohta. Võrguettevõtjatel on hästi kujundatud ning piisavalt informatsiooni sisaldavad veebileheküljed.

4.1.2 Maagaasi sektoris (direktiivi 2009/73/EÜ Lisa 1 tarbijakaitsemeetmete elluviimine)

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punkt o sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama koos teiste asutustega, et tarbijakaitsemeetmed, kaasa arvatud Lisas 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ sätestatud, oleksid tulemuslikud ja jõustatud. Lisas 1 on loetletud tarbijakaitsemeetmed, mis peavad tagama tarbijate üldise kaitse. Direktiivist tulenevad nõuded on üle võetud Eesti seadusandlusesse.

Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijate sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt maagaasiseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüdava gaasi kui ka võrguteenuse tüüptingimused. Konkurentsiamet peab järgima, et lepingu sisu vastaks võrguteenuse hinna kooskõlastamise aluseks olnud võrguteenuse kasutaja õiguste ja kohustuste tasakaalule. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Kirjalikus või elektroonilises vormis või kirjalikku taasedastamist võimaldavas vormis või mõnes muus rangemas vorminõudes sõlmitud liitumislepingus, võrgulepingus ja müügilepingus või nende tüüptingimustes esitatakse järgmised andmed:

- võrgulepingu ja liitumislepingu puhul võrguettevõtja nimi, müügilepingu puhul võrguettevõtja või müüja nimi ja äriregistrikood, samuti võrguettevõtja või müüja aadress ja muud kontaktandmed;
- võrgulepingu ja liitumislepingu alusel osutatava teenuse kirjeldus ja teenuse osutamise algusaeg või müügilepingu alusel müüdava maagaasi põhinäitajad;
- võrgulepingu või liitumislepingu alusel osutatava teenuse kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmitud liitumislepingu alusel võrguga esmakordse ühendamise aeg;
- osutatavate hooldusteenuste kirjeldus;
- lepingu alusel makstavate tasude ja hooldusteenuste tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;
- lepingu tingimuste muutmise ja lepingu ülesütlemise, sealhulgas lepingu tasuta ülesütlemise tingimused;
- teave tingimuste kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine, hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine, kui võrgulepingu, müügilepingu või liitumislepingu alusel osutatavate teenuste kvaliteet ei vasta lepingus sätestatud tingimustele;
- teave kaebuste käsitlemise korra kohta;
- võrgulepingu ja müügilepingu puhul lepingu kestus koos lepingu pikendamise ja lõpetamise tingimustega;

- tarbimismahu mitteteatamisel võrguettevõtjapoolne tarbimismahu prognoosimise kord;
- teenuse eest tasumise võimalused.

Gaasi müügilepingu tüüptingimustes peavad muuhulgas olema sätestatud järgnevad andmed:

- müüja nimi, äriregistri kood ja aadress ning muud kontaktandmed;
- osutatava teenuse kirjeldus;
- osutatava teenuse kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- kohaldatavatest tasudest tarbija teavitamise kord;
- lepingu kestus, lepingu pikendamise, muutmise ja lõpetamise tingimused;
- lepingu tasuta ülesütlemise tingimused;
- teenuse eest tasumise võimalused;

Lisaks eelnevale tuleb gaasi müügilepingus määrata tarne liik.

Kodutarbija gaasi müügileping võib sisaldada ka võrguteenuse osutamise lepingu sätteid, mis käsitlevad müüdava gaasi jaotamiseks vajalikku võrguteenuse osutamist.

Gaasi müüja peab võimaldama gaasi müügilepingu lõpetada seoses müüja vahetamisega kolme nädala jooksul alates tarbija taotluse esitamisest tingimusel, et lõpetatavast lepingust tulenevad kohustused on täidetud.

Vastavalt maagaasiseadusele võrguettevõtja või müüja edastab tarbijale vähemalt 30 päeva enne lepingutingimuste, sealhulgas hindade ja tariifide muutmist, sellekohase teate. Teates nimetatakse kavandatav muudatus, selle tegemise alus ja muudatuse jõustumise aeg ning esitatakse teave selle kohta, et tarbijal on õigus leping üles öelda, kui ta muudatusega ei nõustu.

Tarbijatele esitatav teave

Nii gaasi võrguettevõtjad kui ka müüjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- võrguteenuse hinnad;
- gaasi piirhinnad;
- liitumistasu arvestamise meetodika;
- lepingute tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva ning kodutarbijatele müüdava gaasi hinnad 30 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Lisaks ettevõtjatele on ka regulaator kohustatud avalikustama kõik kooskõlastatud võrguteenuse hinnad ja tasud oma veebileheküljel.

Kõik gaasiettevõtjad on kohustatud esitama tarbijale arve tarbitud maagaasi ja võrguteenuse eest vähemalt ühe korra kuu jooksul, välja arvatud juhul, kui tarbijaga on kokku lepitud teisiti. Arve esitamise eest lisatasu võtta ei tohi.

Müüja vahetuse korral esitab müüja tarbijale lõpparve kuue nädala jooksul pärast müügilepingu lõppemist.

Tarbijaandmetele juurdepääsu tagamine

Direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 41 lõige 1 punkt q sätestab, et reguleeriv asutus peab tagama juurdepääsu tarbijate tarbimisandmetele, sealjuures siseriiklikul tasandil vabatahtlikuks kasutamiseks tarbimisandmete võrreldava ühtlustatud kergesti mõistetava vormi sätestamise ning kõikidele tarbijatele kiire juurdepääsu sellistele andmetele Lisa 1 „Tarbijakaitsemeetmed“ punkt h kohaselt.

Osad võrguettevõtjad on loonud oma veebipõhise keskkonna, kus tarbija saab ise vaadata oma lepingulisi andmeid ja mõõteandmeid (ka ajalooliselt).

Kaitsetute tarbijate määratlus ja gaasivarustuse katkestamine

Alates 10.04.2014 on maagaasiseaduses sätestatud, et *kaitsetu tarbija* on kodutarbija, kellele on määratud toimetulekutoetus sotsiaalhoolekande seaduse § 22 lõike 1 alusel.

Gaasivarustuse katkestamine on sätestatud maagaasiseaduses, mille kohaselt on võrguettevõtjal õigus katkestada võrguühendus tarbijale ette teatamata, kui on ohustatud inimeste elu, tervis, vara või keskkond. Võrguettevõtjal on õigus katkestada võrguühendus gaasi ebaseadusliku kasutamise tuvastamise hetkest viivitamata. Lisaks eelpooltoodule on võrguettevõtjal õigus katkestada gaasivarustus, teatades sellest vähemalt seitse päeva ette, kui:

- tarbijapagaldis halvendab teise tarbija gaasiga varustamist või võrgu tehnilisi parameetreid;
- on takistatud võrguettevõtja ligipääs tarbija omandis või valduses oleval territooriumil asuvale mõõtesüsteemile selle kontrollimiseks või asendamiseks või tarbijapagaldise käitamiseks vajalike tööde tegemiseks;
- on rikutud maagaasiseaduse alusel sõlmitud lepinguid või sätestatud tingimusi.

Kui kodutarbija on jätnud müüjaga sõlmitud lepingus ettenähtud tasu tasumata ning kui kodutarbija kasutab gaasi alalise elukohana kasutatava eluruumi kütmiseks, võib gaasivarustuse ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 1. maini katkestada alles pärast seda, kui vastava teatise saatmisest on möödunud 90 päeva.

Enne gaasivarustuse katkestamist eelpoolnimetatud juhtudel on võrguettevõtja kohustatud andma tarbijale mõistliku tähtaja puuduse kõrvaldamiseks ning võrguühenduse katkestamisest kirjalikult teavitama. Teatises peavad sisalduma gaasivarustuse katkestamise põhjus ning puuduse kõrvaldamise tähtaeg. Eelpoolnimetatud põhjustel katkestatud võrguühendus ja gaasivarustus taastatakse pärast seda, kui tarbija on tasunud põhjendatud katkestamis- ning taasühendamiskulud tingimusel, et leping ei ole lõpetatud.

Müügikohustus ja lõpptarbija hinnaregulatsioon

Vastavalt maagaasiseadusele on võrgupiirkonnas suurimat turuosa omav gaasi müüja kohustatud müüma gaasi vastavalt tehnilistele võimalustele kõigile selles võrgupiirkonnas võrguühendust omavatele kodutarbijatele, kui tarbija seda soovib. Lisaks eeltoodule sätestab maagaasiseadus, et turgu valitsev gaasiettevõtja lähtub kodutarbijale müüdava gaasi hinna kujundamisel põhimõttest, et müüdava gaasi kaalutud keskmine hind sisaldab riiki sisseostetava gaasi hinda ja sellele lisatud müügi marginaali.

Gaasi sisseostul peab ettevõtja lähtuma headest äritavadest ning ostma gaasi võimalikult soodsas hinnaga ning gaasi sisseostu hinnale lisatav müüгимarginaali piirmäär tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga.

Müüгимarginaali piirmäära suurus peab katma gaasi müüгiks tehtavad kulud ning tagama põhjendatud tulukuse. Konkurentsiamet on välja töötanud ja oma veebileheküljel avalikustanud müüгимarginaali piirmäära arvutamise ühtse metoodika ning lähtub sellest nimetatud müüгимarginaali piirmäära kooskõlastamisel. Vastavalt eelnimetatud metoodika punktile 6.3 kujuneb müüгимarginaal mittekontrollitavate kulude, tegevuskulude, kapitalikulu ja põhjendatud tulukuse summa jagamisel gaasi müüгимahuga.

Konkurentsiamet teostab kodutarbijatele müüдud gaasi hinna *ex-post* regulatsiooni ja seda eelkõige turgu valitseva gaasimüüга suhtes. Kui kalendriaastal müüдud gaasi kaalutud keskmine hind erineb sama perioodi gaasi kaalutud keskmisest sisseostuhinnast, millele on lisatud müüгимarginaal, tasaarveldab turgu valitsev gaasiettevõtга hinna vahe tarbijaga kolme kuu jooksul ja esitab Konkurentsiametile sellekohase aruande hiljemalt iga aasta 1. maiks. Tasaarveldus peab kajastuma gaasi müüги arvel eraldi reana. Väikestel gaasimüüгаitel (kes ei ole turgu valitsevas seisundis) ei ole kohustust Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüдavas gaasi hinnas sisalduvat müüгимarginaali.

Arukad arvestisüsteemid

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 1 punktides o ja q viidatud I. Lisa „Tarbijakaitsemeetmed“ punktis 2 on sätestatud, et liikmesriigid tagavad arukate arvestisüsteemide rakendamise, mis aitavad kaasa tarbijate aktiivsele osalemisele gaasitarneturul.

Kokkuvõtteks on Konkurentsiamet arvamusel, et maagaasitarbijad on hästi kaitstud ning turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kättesaadav piisav informatsioon nii lepingute tüüptingimuste ja müüга vahetamise õiguste kohta. Samuti on Konkurentsiametil piisavad võimalused turujärelevalve teostamiseks.

4.2 Vaidluste lahendamine

4.2.1 Elektrienergia sektoris

(Direktiiv 2009/72/EÜ art 37 lg 11, lg 5 p c ning lg 4 p e)

Direktiivi 2009/72/EÜ artikkel 37 lõige 11 sätestab, et mistahes isikul, kellel on põhi- või jaotusvõrguettevõtга suhtes kaebusi seoses antud direktiivist kõnealusele võrguettevõtгаle tulenevate kohustustega, on õigus esitada kaebus reguleerivale asutusele, kes tegutseb vaidlusi lahendava asutusena ja teeb otsuse kahe kuu jooksul alates kaebuse kättesaamisest. Seda tähtaega võib pikendada kahe kuu võrra, kui reguleeriv asutus nõuab täiendavat teavet. Eelnimetatud ajavahemikku võib pikendada kaebuse esitaja nõusolekul. Reguleeriva asutuse otsus on siduv, välja arvatud edasikaebamise tõttu tühistamise korral või kuni selleni.

Direktiivi 2009/72/EÜ artikkel 37 lg 4 punkt e kohaselt võib reguleeriv asutus teostada asjakohaseid uurimisõigusid ja uurimisvolitusi vaidluste lahendamiseks.

Eesti seadusandliku baasi võib pidada heaks, mis annab Konkurentsiametile piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida turgu valitseva tootja või müüja rakendatavat hinnakujundust. Regulaatoril on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks on õigus sätestada elektrivõrkude osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohast elektrivarustust.

Kõikidel turuosalistel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektrituruseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktidega, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, siis võib kaebuse lahendamise tähtaega pikendada kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

2016. aastal pöördusid tarbijad Konkurentsiameti poole 51 korral (nii kaebused kui järelepärimised), et tuvastada elektriettevõtja tegevuse kõrvalekaldumisi seadusest või saada muud elektrituruga seotud informatsiooni. Tarbijate pöördumisi põhjustasid probleemid nii liitumisel kui ka tarbimistingimuste muutmisel (hind ja tingimused). Samuti pöörduti Konkurentsiameti poole seoses võrguühenduse katkestamisega tarbijatest tulenevatel põhjustel, arvetega, rikkis arvestitega, pingeprobleemidega ning kauglugemisele ülemineku temaatikaga.

4.2.2 Maagaasi sektoris **(Direktiiv 2009/72/EÜ art 41 lg 11 ning lg 4 p e)**

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 11 sätestab, et iga turuosaline, kes soovib esitada kaebuse ülekande-, jaotussüsteemi, gaasihoidla või maagaasi veeldusjaama halduri kohta seoses antud direktiivist kõnealusele haldurile tulenevate kohustustega, võib saata kaebuse reguleerivale asutusele, mis vaidlusi lahendava asutusena väljastab otsuse kahe kuu jooksul pärast kaebuse saamist. Seda tähtaega võib pikendada kahe kuu võrra, kui reguleeriv asutus nõuab lisateavet. Pikendatud tähtaega võib kaebuse esitaja nõusolekul veelgi pikendada. Reguleeriva asutuse otsus on siduv, kui ja kuni see ei kaota kehtivust seoses edasikaebamisega.

Direktiivi 2009/73/EÜ art 41 lg 4 punkt e kohaselt võib reguleeriv asutus nõuda maagaasiettevõtjatelt mistahes andmeid, mis on talle tema ülesannete täitmiseks vajalikud, kaasa arvatud põhjendust kolmandale osapoolle juurdepääsu andmata jätmise kohta ning teavet võrgu tugevdamiseks vajalike meetmete kohta.

Eesti seadusandlikku baasi võib pidada heaks, mis annab Konkurentsiametile piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ärakirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida

gaasiettevõtja raamatupidamist ning rakendatavat hinnakujundust ja saada vajalikku teavet ettevõtja majandustegevuse kohta ning kehtestada gaasi ajutine ülekande- või jaotamisteenuse hind mitte kauemaks kui kaheks kuuks olukorras, kus ülekande- või jaotamisteenuse hind ei ole põhjendatud ning gaasiettevõtja ei järgi ameti poolt tehtud ettekirjutust. Ametil on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks sätestada gaasivõrgu osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohast gaasivarustust.

Kõikidel turuosalistel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus maagaasiseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktiga, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, võib pikendada kaebuse lahendamise tähtaega kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

2016. aastal oli maagaasi-alaseid järelepärimisi kokku 12. Peamised teemad, millega pöörduti, olid lepingulised ja mõõtmisega seotud küsimused. 2016. aastal ei esitatud Konkurentsiametile ühtki kaebust süsteemihalduri tegevuse kohta.